číslo 3 | ročník 2020

Právo a bezpečnost

OBSAH

PRÁVO A BEZPEČNOST, ČÍSLO 3, ROČNÍK 2020

Editorial

Zdeněk Koudelka
Ne korespondenční volbě 5

Články

Ivan Halász
Ženy v diplomacii a zahraničnej správe
(od Rakúska-Uhorska po Československo a Maďarsko) 6

Ladislav J. Janků
Bezpečnost lyžařských areálů ve Švýcarsku 40

Jiří Otakar DeBären
Předstíraný převod a jeho metodika 63

Petr Kolman
Může být sloučen kontrolní a finanční výbor zastupitelstva? 74

Zdeněk Koudelka
Cizinci a státní funkce 78

Ostatní texty

Filip Rigel 85
Nekrolog: Stanislav Kadečka (1975-2020)

Cizojazyčné příspěvky

Jana Müllerová, Maroš Krajčír 87
Fire scene investigation of compartment fire

Karel Schelle, Jozef Beňa, Jaromír Tauchen a kol.
Anotace knihy: Ústava a ústavní systém meziválečného Československa 95

CONTENT

LAW AND SECURITY, ISSUE 3, YEAR 2020

Editorial

Zdeněk Koudelka
No to Correspondence Option 5

Articles

Ivan Halász
Women in Diplomacy and the Administration of Foreign Affairs (From Austria-Hungary to Czechoslovakia and Hungary) 6

Ladislav J. Janků
Safety Regulation of Ski Resorts in Switzerland 40

Jiří Otakar DeBären
Fake Transfer and its Methodology 63

Petr Kolman
Can the Council's Control and Finance Committee be Merged? 74

Zdeněk Koudelka
Foreigners and State Functions 78

Other texts

Filip Rigel
Obituary: Stanislav Kadečka (1975-2020) 85

Foreign-language contributions

Jana Müllerová, Maroš Krajčír,
Fire Scene Investigation of Compartment Fire 87

Karel Schelle, Jozef Beňa, Jaromír Tauchen a kol.
Book Annotation: Constitution and Constitutional System of Interwar Czechoslovakia 95

EDITORIAL

NE KORESPONDENČNÍ VOLBĚ

Volby v listopadu 2020 v USA ukázaly problematičnost korespondenční volby. V Rakousku byly takové zmatky při započtení korespondenčních hlasů u prezidentské volby roku 2016, že rakouský Ústavní soud poprvé v dějinách zrušil výsledky a nařídil opakování druhého kola voleb. Sčítání hlasů je technický problém, který může být lépe řešen. Významnější pro odmítnutí tohoto způsobu voleb je oslabení tajnosti voleb a snížení významu rozhodnutí voličů žijících ve státě na úkor lidí, kteří tam nežijí.

Jedním z prvků svobodných voleb je tajnost hlasování, což je ústavní princip. Tajnost má být zajištěna vůči všem. Hlasování za plentou chrání lidi před nátlakem. Je-li člověk ve volební místnosti za plentou sám, může rozhodnout svobodně. Avšak bude-li vybírat volební lístek doma, hrozí výrazné ovlivnění z okolí.

Muž pod pantoflem se bude pod dohledem manželky bát volit jinou stranu než manželka. Z roku 2010 je znám případ videa Přemluv bábu! Marthy Issové a Jiřího Mádla vyzývající k tlaku mladých na prarodiče kvůli jejich volebnímu rozhodnutí. Při zavedení korespondenčního hlasování část občanů bude vystavena tlaku. Jejich volební rozhodnutí nebude svobodné. A svoboda odlišuje skutečné volby od pseudovoleb v totalitních státech. Došlo by i k volební korupci. Někteří lidí by volili tak, jak by chtěl někdo, kdo jim ve skrytu domova dá pár stovek. Při volbách senátorů, kde je malá účast, by zaplacení 500 voličů mnohdy změnilo výsledek.

Za propagací korespondenčního hlasování je i snaha zvýšit volební účast občanů žijících v zahraničí. To je však sporné. Dnes lze volit v prezidentských a poslaneckých volbách v zahraničí na našich zastupitelských úřadech, lidé však kvůli tomu necestují a o volby je malý zájem. Hlasy ze zahraničí nemění volební výsledek.

Pokud korespondenční volba zjednoduší volby zahraničním voličům, jejich počet vzroste. Ale je správné, aby volby rozhodli lidé, kteří na území Čech, Moravy a Slezska nežijí a nebudou podléhat vládě stran, jež volí? Volit mají lidé, kteří ponesou odpovědnost za volební akt tím, že žijí ve státě, a tak může vítěz voleb jejich život významně ovlivnit.

Zdeněk Koudelka

Předseda redakční rady

ŽENY V DIPLOMACII A ZAHRANIČNEJ SPRÁVE (OD RAKÚSKA-UHORSKA PO ČESKOSLOVENSKO A MAĎARSKO)[1]

Ivan Halász

1. ÚVOD

Diplomacia a zahraničná správa boli po dlhé stáročia až tisícročia jednoznačnou doménou mužov. Ženy sa tu dostali k slovu len vo výnimočných prípadoch a zväčša len na najvyšších stupňoch spoločenskej a mocenskej hierarchie – t. j. prevažne v pozícii panovníčiek alebo príslušníčiek kráľovských dynastií. Prirodzene to neznamená, že by v inom – menej formalizovanom – postavení ženy nehrali nijakú úlohu pri riešení zložitých a citlivých medzinárodných problémov. Okrem rokovania mohlo ísť aj o získavanie informácií alebo ovplyvňovanie udalostí, prípadne ich hlavných aktérov. Avšak aj v tejto sfére sa ženy uplatnili predovšetkým v pozícii kráľovských príbuzných, ich dvorných dám, manželiek alebo mileniek vplyvných mužov. Relatívne známy je mier, ktorý v roku 1529 uzavreli francúzsky kráľ František I. a rímský cisár a zároveň španielsky kráľ Karol Habsburský prostredníctvom Lujzy Savojskej a Margity Rakúskej. Prvá bola matkou francúzskeho kráľa, druhá zasa tetou cisára. Ferdinand Aragónsky zašiel ešte ďalej a už v roku 1506 vystavil svojej dcére Kataríne poverovacie listiny, aké sa dávali len vyslancom. Katarína sa vtedy chystala do Londýna. Z tohto aktu sa však v 16. storočí ešte nestal precedens.[2]

Po dlhé stáročia boli pre diplomatické styky typické ad hoc (t. j. jednorázové) misie.[3] Situácia sa zmenila v XV. storočí, keď viaceré severotalianske republiky a kniežatstvá pochopili význam permanentných diplomatických kontaktov pre ich zahraničnú politiku. Zistili, že udržiavať v partnerskom mestskom štáte stálu misiu je svojim spôsobom dlhodobo lacnejšie a hlavne efektívnejšie.[4]

---

[1] Publikácia bola pripravená v rámci Projektu „Udržateľná bezpečnosť a spoločenské prostredie" Programu tematickej exelentnosti na rok 2019 Univerzity pre verejnú službu. (A mű az NKE 2019. évi Tématerületi Kiválóság Program „Fenntartható biztonság és társadalmi környezet" című projekt keretében készült el.)

[2] SAKUN, Oleg F. *Diplomatičeskoje remeslo.* Moszkva: Meždunarodnije otnošenija, 2016. s. 349. ISBN 978-5-7133-1280-0.

[3] Jednu z mála výnimiek predstavovalo zastúpenie rímskeho pápeža v Konštantínopole. Pozri EGEDY Gergely: *Bevezetés a nemzetközi kapcsolatok elméletébe*. Budapest: HVG-ORAC, 2011. s. 107-108. ISBN 978-963-258-136-1.

[4] KRÁLIK Juraj: *Letokruhy diplomacie*. Bratislava: IURA EDITION, 2003. s. 96-97. ISBN 80-89047-51-3.

Vznik prvých stálych misií aspoň v Európe so sebou prieniesol zmenu paradigmy v medzinárodných vzťahoch, diplomacii a zahraničnej správe. Stále diplomatické zastupiteľstvá si totiž vyžadovali úplne iné prístupy, finančné zdroje, zvykové právo, ako aj formy komunikácie. Taktiež bolo potrebné ujasniť si otázku postavenia rodiny stáleho zástupcu. Na dlhodobé vyslanie, hlavne pokiaľ išlo o kultúrne podobné partnerské štáty, si totiž viacerí chceli so sebou vziať aj rodinných príslušníkov. Benátska republika, ktorá už v 15. a 16. storočí patrila medzi prvé severotalianske štáty so stálymi misiami, sa napríklad najprv bránila tomu, aby vyslanca počas jeho misie sprevádzala aj jeho rodina. Rozšírenie stálych misií, ako aj pomerne dlhšie služobné obdobia strávené na vyslaní však pôsobili proti tejto zdržanlivosti. Prirodzene jednotlivé misie sa mohli značne líšiť. V 17. storočí už vôbec nebolo neobvyklé, aby vyslanca na jeho pôsobisko odprevadila aj jeho manželka a deti. Anglický vyslanec v roku 1663 prišiel do cárskej Moskvy napríklad už s manželkou.[5]

Postavenie manželiek diplomatický protokol vtedy osobitne ešte neriešil. Mnoho záviselo aj od všeobecného postoja k ženám v krajine vyslania. Určite sa líšilo v prípade sultánskeho Istambulu, starosvetskej predpetrovskej Moskvy a v prípade veľkosvetských dvorv francúzskych kráľov 17. a 18. storočia. Okrem kráľovských dvorov od osvieteného 18. storočia rástla aj popularita aristokratických intelektuálnych a umeleckých salónov. Kolískou tejto novodobej kultúry spoločenských stykov bolo absolutistické Francúzsko. Príslušníčky významných šľachtických rodín už predtým mohli zohrať v diplomacii svoju úlohu a to aj v pozícii manželiek vyslancov. Netreba totiž zabudnúť, že jednou z dôležitých úloh diplomatov slúžiacich pri európskych panovníckych dvoroch bolo sondovať a prípadne predpripraviť dynastické sobáše.[6] V tejto oblasti sa mohlo dobre hodiť ženské oko a neformálna dámska diplomacia. Historická pamäť zachovala pre súčasnosť niekoľko ženských mien, ktoré sa už v storočí pred veľkou francúzskou revolúciou zapísali do análov diplomacie. Bez výnimky išlo o ženy z vysokých aristokratických rodín, s dobrými kontaktami a primeraným manželom-diplomatom alebo panovníckym príbuzným. Napríklad poľského kráľa Augusta zo saskej dynastie pravidelne informovala kontesa Catharina von Wackerbarth (1670-1719), ktorej manžel zastupoval saský dvor vo Viedni. Od poľsko-saského panovníka dokonca dostávala písomné inštrukcie počas neprítomnosti svojho manžela.[7]

---

[5] SAKUN, F. Oleg. ref. 2. s. 366.

[6] SOMOGYI, Éva: *Magyarok a bécsi hivatalnok világban. A közös külügyminisztérium magyar tisztviselői 1867-1914.* Budapest: MTA BTK TTI, 2017. s. 51. ISBN 978-963-416-084-7.

[7] JAMES, Carolyn – SLUGA, Glenda: Introduction. The long international history of women and diplomacy. In SLUGA, Glenda – JAMES, Carolyn (eds.) *Women, diplomacy and international politics before 1500.*

Z Francúzska móda aristokratických a intelektuálnych salónov prenikla aj do ostatných veľkomiest západnej a strednej Európy. V rámci organizovania salónov sa manželky vojvodov, grófov a baránov postupne začali emancipovať. Francúzska revolúcia len posilnila tento trend. V tomto období viedla veľký politický salón napríklad Madame Germaine de Staëlová (1766-1817).[8] Pani de Staëlová nielenže oboznámila do seba zahľadenú francúzsku kultúru s Nemeckom a jeho prírodou,[9] ale po rozchode s Napoleonom proti nemu zorganizovala celú intelektuálnu frontu. Nie náhodou sa okolo roku 1813 hovorilo, že Madam de Staëlová patrí medzi tri hlavné veľmoci Európy. Ostatné dve sa volali Veľká Británia a Rusko.[10]

Jeden z najznámejších diplomatických salónov organizovala v prvej tretine 19. storočia manželka ruského veľvyslanca v Berlíne a potom v Londýne. Kňažná Dorothea (po rusky: Daria) von Lievenová pochádzala z pribaltickej nemeckej aristokratickej rodiny. Skoro sa vydala za jedného z generálov cára Pavla I., ktorý bol po jedno obdobie aj ministrom obrany. Dlho slúžil Alexandrovi I. Generál von Lieven čiastočne aj pod vplyvom mladej manželky presedlal z vojenskej dráhy na diplomatickú kariéru. Cár ho v roku 1808 vymenoval za svojho zástupcu pri kráľovskom dvore v Berlíne. Primerane požiadavkám doby jeho vzdelaná, sčítaná a zvedavá manželka začala organizovať literárny salón, ktorý sa v aristokratickom Berlíne čoskoro začal tešiť veľkej popularite. Týmto krokom kňažná veľmi pomohla aj svojmu manželovi, ktorý skoro získal v pruskom hlavnom meste dobré kontakty a jeho domácnosť prestíž. V roku 1812, keďsa Rusko dostalo pod obrovský tlak Napoleona, cár rozhodol svojho úspešného diplomata presunúť do Londýna, ktorý bol kľúčový z pohľadu protinapoleonovskej koalície. Spolu s manželkou, ktorá mala v čase príchodu do Londýna len 27 rokov, potom v britskom hlavnom meste zotrval až do roku 1834, t. j. celých 22 rokov. Kňažná aj tu zorganizovala mimoriadne populárny salón, ktorý pomohol čiastočne meniť názory britskej vyššej vrstvy o cárskom Rusku a upevniť protifrancúzske spojenectvo dvoch inak veľmi rozdielnych európskych monarchií.[11]

---

[8] Mme Germaine de Staël (1766-1817) bola dcérou ministra Neckera, ktorý napriek svojmu prusko-švajčiarskemu pôvodu slúžil francúzskemu kráľovi Ľudovítovi XVI. Jej manžel, ktorého meno používala a s ktorým žila vo voľnom zväzku, bol švédsky diplomat vo Francúzsku (barón Erik Magnus Staël von Holstein). Pôvodne bola nadšená Napoleonom, potom sa však voči nemu obrátila a v rámci svojich salónnych a publicistických možností agitovala. SZERB, Antal. *A világirodalom története*. Budapest: Magvető Kiadó, 1962. s. 517. ISBN 620874.

[9] V tomto zmysle ju možno dokonca považovať za jednu z prvých kultúrnych diplomatiek v Európe.

[10] SLUGA, Glenda. Women, Diplomcy and International Politics, before and after Congress of Vienna. In SLUGA, Glenda – JAMES, Carolyn (eds.) *Women, diplomacy and international politics before 1500.*

[11] SAKUN, Oleg F. *Diplomatičeskoje remeslo.* Moszkva: Meždunarodnije otnošenija, 2016. s. 351-355. ISBN 978-5-7133-1280-0.

2. PRVÉ ZAMESTNANKYNE MINISTERSTIEV ZAHRANIČNÝCH VECÍ

Nezávisle od toho, aké úspechy dosiahla kňažná von Lievenová v diplomatickej sfére, tieto nedosiahla takpovediac ako samostatná osoba, ale ako manželka diplomata. Mnohí uznávali a obdivovali jej „súkromnú diplomaciu," ale plat nedostávala a ani nefigurovala na listine zamestnancov ministerstva, hoci v jej časoch sa na výplatných listinách niektorých ministerstviev už objavili prvé ženy. Pravda, v úplne podradných zaradeniach.

Britská Foreign Office mala napríklad už v roku 1782 na výplatnej listine „necessery woman," („potrebnú ženu") ktorá v podstate viedla ministrovu domácnosť. Prvou bola Martha Southscottová, čoskoro ju však vystriedala Ann Cheesová, po ktorej zostal pomerne presný zoznam jej povinností. Okrem upratovania, na ktoré mala aj pomocníčky, zabezpečovala pre šéfa a jeho úrad papier, perá, ceruzky, ako aj pumpovanie vody do WC. Mala relatívne slušný plat.[12] V 19. storočí sa v budove na Downing Street v doobedňajších hodinách objavili taktiež ďalšie upratovačky, z ktorých niektoré v budove ministerstva aj bývali v podkrovných miestnostiach. Jedna z nich dokonca s pomocou vedra vody zachránila dôležité zmluvy počas požiaru budovy.[13]

Nasledujúcu kvalitatívnu zmenu priniesol technický pokrok – konkrétne vynález písacieho stroja a neskôr telefónu. Na britskom ministerstve zaviedli písacie stroje v roku 1886 a už v roku 1889 vymenovali prvú platenú pisárku. V roku 1907 ich už bolo deväť. Všetky museli byť zbehlé aj v tesnopise. Po prvej svetovej vojne na britskom ministerstve zahraničných vecí pracovalo už 70 pisáriek. Postupne prevzali do svojich rúk aj knižnicu, hoci prvú riaditeľku vymenovali až v roku 1945.[14] Na francúzskom ministerstve zahraničných vecí sa pisárky na stroji taktiež objavili už pred rokom 1914.

Na výplatnej listine pracovníkov rakúsko-uhorského spoločného ministerstva zahraničných vecí sa prvé ženy objavili v roku 1905. Ich mesačný plat sa pohyboval medzi 160 a 180 korunami. Prvou zamestnankyňou bola Marie Kittová. V rokoch 1908/1909 v rámci pomocného úradu ministerstva pracovalo už niekoľko dám (Kanzleigehilfinnen). V rokoch 1899 až 1904 všetky pozície na tomto oddelení zastávali ešte muži (Kanzleihilfsbeamte).

---

[12] *Women and the Foreign Office*. FCO Historians. History Notes: Issue 20. London: Foreign and Commonwealth Office, 2018. s. 8.
[13] Tamže s. 8.
[14] Tamže s. 8-10.

V období rokov 1905 až 1918 sa však na zozname pracovníkov objavilo už viac než 70 ženských mien.[15] Niektoré z nich mali dokonca šľachtické meno, hoci išlo v princípe o podradné pozície.[16] Ich národnostné zloženie viac-menej odzrkadľovalo etnické pomery v celej monarchii a vo Viedni. Väčšinou mali nemecké priezviská, ale bolo medzi aj mnoho žien s maďarským alebo rozličným slovanským priezviskom. V roku 1909 sa na ministerstve objavila prvá spojovateľka telefónov (Olga Filová). Do roku 1918 v tejto pozícii (Telephonmanipulantinnen) pracovalo spolu šesť žien. Ich mesačný príjem sa pohyboval medzi 120 a 160 korunami.[17]

3. MIEROVÉ A ŽENSKÉ HNUTIA A PRVÉ ŽENY V DIPLOMACII

Pre lepšie pochopenie procesu emancipácie žien v medzinárodnej oblasti a potom aj v oficiálnej diplomacii a zahraničnej správe treba aspoň krátko spomenúť hnutie za práva žien, ako aj mierové hnutie, ktoré sa postupne rozvinulo v poslednej tretine 19. storočia. V tomto hnutí zohrala dôležitú úlohu rodáčka z Prahy a potomkyňa starej českej aristokratickej rodiny Bertha Kinská-Suttnerová (1843-1914). Jej otec, ktorý zomrel pred jej narodením, bol podmaršálom cisárskej a kráľovskej armády. Matka, ktorá ju vychovala, taktiež pochádzala z dôstojníckej rodiny. V detstve bola malá Bertha prirodzene pod silným vplyvom armádnych a vojenských tradícií. Napriek tomu od roku 1878 začala protivojnovými a antimilitaristickým prácami prispievať do rakúskej tlače. Rýchlo pochopila nebezpečenstvo francúzskeho revanšizmu po prehratej francúzsko-pruskej vojne a pridala sa k londýnskej *Asociácii pre medzinárodný mier a arbitráž*. Napísala aj populárnu knihu *Die Waffen Nieder* (po česky vyšla pod názvom *Odzbrojte!* Gratuloval jej Alfred Nobel aj Lev Nikolajevič Tolstoj. V roku 1891 založila *Rakúsku mierovú spoločnosť* a začala sa zúčastňovať svetových mierových kongresov. V stále ešte prevažne mužskej spoločnosti si získala rešpekt a pevné miesto. Po treťom kongrese v Ríme sa mieroví aktivisti rozhodli založiť *Medzinárodný mierový výbor (International Peace Bureau)* v Berne.

[15] *Status Beamten des k. und k. Ministeriums des Aussern und das Haus-, Hof- und Staatsarchives*. 18. Janner 1918. Haus, Hof- und Staatsarchiv (HHStA) Wien, PA Administr. Registratur, Fach 4, Karton 460.
[16] Napríklad Melanie von Pilat, Marie von Sváby, Valeria von Szende.
[17] *Status Beamten des k. und k. Ministeriums des Aussern und das Haus-, Hof- und Staatsarchives*. 18. Janner 1918. Haus, Hof- und Staatsarchiv (HHStA) Wien, PA Administr. Registratur, Fach 4, Karton 460.

V jeho rámci potom ako aktivistka aj Bertha Kinská-Suttnerová nadobudla medzinárodné skúsenosti, ktoré možno v súčasnosti zaradiť do kategórie verejnej diplomacie (public diplomacy). Alfred Nobel pod jej vplyvom nakoniec rozhodol o založení nadácie, ktorá okrem iného honoravala aj úsilie o svetový mier.

Výbor nadácie rozhodol o vyznamení barónky Berthy Kinskej-Suttner až v roku 1905, teda skoro desať rokov po Nobelovej smrti v roku 1896. Počas svojej cesty do USA v roku 1912 vystúpila aj na zhromaždení žien za rovnoprávnosť. Na poslednom predvojnovom svetovom mierovom kongrese Haagu ju už všetci uznávali za vodcovskú osobnosť svetového mierového hnutia. Vypuknutie prvej svetovej vojny však nedokázala zabrániť. Zomrela symbolicky niekoľko týždňov pred jej vypuknutím v júni 1914.[18]

Bertha Kinská-Suttner však bola napriek svojim medzinárodným úspechom ešte ďaleko od toho, aby sa stala koncepčnou zamestnankyňou rakúsko-uhorského ministerstva zahraničných vecí. K tomu, aby ženy – hoci vo veľmi obmedzenom počte – mohli začať takúto kariéru, bolo potrebné ešte prečkať prvú svetovú zmenu a revolučné (sociálne, politické a kultúrne) zmeny, ktoré po nej nastali. K prvému dôležitému, hoci ako neskôr vysvitlo skôr len symbolickému vymenovaniu došlo už koncom roku 1918. Udalosť zase mala stredoeurópske súvislosti. Teraz sa však ddo svetla reflektoru namiesto cisárskej Viedne dostala občiansko-demokratická Budapešť v časoch krátkej vlády premiéra a potom prezidenta grófa Mihály Károlyiho.

Károlyi totiž v decembri 1918 vymenoval za vyslankyňu Maďarskej ľudovej republiky vo Švajčiarskej konfederácii známu bojovníčku za ženské práva a vodkyňu budapeštianskeho feministického hnutia Rózu Bédy-Schwimmerovú. Napriek tomu, že v Berne strávila len približne dva mesiace, išlo o prvú oficiálne vymenovanú vedúcu zastupiteľského radu v novodobých dejinách. Bédy-Schwimmerová preto v tomto smere predbehla od nej podstatne známejšiu sovietsku revolučnú diplomatku Alexandru Kollontajovú, o ktorej bude reč neskôr.

Róza (Rózsa) Bédy-Schwimmerová (1877–1948) sa narodila v Budapešti v zámožnej židovskej rodine. Jej otec obchodoval s obilím a poľnohospodárskymi plodinami. Časť detstva prežila v Temešvári a v Subotici. Absolvovala dievčenskú meštiansku školu, avšak ako 16-ročnej sa jej doma podarilo vybojovať, že večerne mohla pokračovať v štúdiu na obchodnej škole, ktorá bola pôvodne určená len pre chlapcov.

[18] BROŽ, Ivan: Diplomaté. Praha: Epocha, 2004. s. 183-199. ISBN 80-86328-55-4.

Podarilo sa jej zmaturovať a zamestnala sa ako učtovníčka a obchodná korešpondentka. Čoskoro však spoznala diskrimináciu na pracovisku a ako 20-ročná sa pripojila k *Celoštátnemu spolku úradničiek (Nőtisztviselők Országos Egyesülete),* ktorý existoval od roku 1897. Od roku 1900 bola už predsedníčkou tohto spolku. Vtedy sa aj vydala, ale jej manželstvo netrvalo dlho. Manželove priezvisko (Bédy) však naďalej používala. V roku 1904 sa zúčastnila berlínskeho kongresu *Medzinárodného zväzu sufražetiek (International Women's Suffrage Alliance, t. j. IWSA).* Po návrate domov založila *Feministický spolok (Feminista Egyesület)*, ktorý existoval až do roku 1949. Jeho najdôležitejšou požiadavkou bolo dosiahnúť volebné právo pre ženy v Uhorsku a chcel dosiahnúť aj rovnoprávnosť v školstve a v zamestnaní. Spolok si založil vlastný časopis s názvom *A Nő és a Társadalom (Žena a spoločnosť),* ktorý redigovala práve zakladateľka hnutia. Feministický spolok v roku 1913 úspešne zorganizoval v Budapešti posledný predvojnový kongres IWSA, na ktorom sa zúčastnilo skoro 3000 delegátiek a novinárov z celého sveta. Okrem boja za práva žien kongres protestoval proti zbrojeniu a ohrozovaniu slobody tlače. Inak boj proti vojnovému štvaniu a pacifizmus sa začal v posledných predvojnových rokoch výraznejšie presadzovať aj v činnosti Bédy-Schwimmerovej. Vtedy už všeobecne známa feministická aktivistka bola v roku 1914 zvolená za tlačovú tajomníčku IWSA so sídlom v Londýne. Tu ju zastihlo vypuknutie prvej svetovej vojny. Ako občianka nepriateľského štátu musela opustiť Veľkú Británia, odkiaľ odišla do Spojených štátov, kde sa neúspešne pokúsila zorganizovať medzinárodný mierový kongres.[19]

V USA sa začalo druhé výrazné obdobie v živote uhorskej, resp. maďarskej feministickej aktivistky. Všetku svoju energiu vložila do boja proti vojne a za mier. Bola na audiencii u prezidenta Woodrowa Wilsona a zoznámila sa aj s miliardárom Henrym Fordom, s ktorým spolu zorganizovali mierovú loď do Európy. Ich cieľom bolo s pomocou šiestich európskych neutrálnych krajín (tri škandinávske štáty, Holandsko, Švajčiarsko a Španielsko) a USA zorganizovať v Hágu mierovú konferenciu, kde by vypracovali podmienky uzavretia mieru a potom by usadili k rokovaciemu stolu bojujúce štáty. Pôvodne iniciatívu formálne podporoval aj prezident Wilson.[20] Holandsko však nakoniec v strachu pred reakciou bojujúcich európskych veľmocí nakoniec delegáciu nepustilo do Haagu.

[19] Informácie o živote a činnosti Rózsi (alebo Rózi) Bédy-Schwimmerovej pochádzajú z článku: NYÁRY, Krisztián: A magyar feminista, akit Nobel-békedíjra is jelöltek. BBC History (maďarská verzia), 2017. Jún. Túto publikáciu pozri aj NYÁRY, Krisztián: A magyar feminista, akit Nobel-békedíjra is jelöltek. www.index.hu/tudomany/tortenelem/2017/07/01/a_magyar_feminista_akit_nobelábekedijra_is_jeloltek/ Index 2017. július 1.

[20] CSIZMADIA, Edit: A Ford békehajó legendája. 7. október 2015.

Inak problémy mala už aj na severe Európy, väčšie zhromaženie mohli mieroví aktivisti zorganizovať len vo Švédsku. Misia sa teda skončila neúspechom a jej hlavní iniciátori sa rozhádali.

Henry Ford, ktorý odmietl predávať svoje autá bojujúcim stranám, získal však v USA veľkú popularitu a Bédy-Schwimmerová sa vtedy stala svetoznámou osobnosťou mierového a pacifistického hnutia.[21] Prvá svetová vojna však pokračovala.

Po neúspechu mierovej misie sa Bédy-Schwimmerová vrátila domov, kde sa zblížila s pacifistickým vodcom parlamentnej opozície grófom Mihályom Károlyim, ktorý sa po občiansko-demokratickej revolúcii v októbri a novembri 1918 stal premiérom a potom prvým prezidentom práve vyhlásenej Maďarskej ľudovej republiky. Feministické hnutie sa pod vedením svojej predsedkyne pripojilo spolu s občiansko-demokratickými radikálmi k Maďarskej národnej rade (MNR).[22] Vtedy Károlyi, ktorý veril wilsonizmu a dúfal v to, že víťazné mocnosti sa budú pridržiavať svojich verejne deklarovaných zásad, prijal netradičné rozhodnutie – najprv v mene MNR a potom ako svoju oficiálnu vyslankyňu vo švajčiarskom Berne vymenoval práve známu feministku Bédy-Schwimmerovú. Pravdepodobne chcel využiť jej osobnú známosť s Wilsonom a inými americkými predstaviteľmi, ktorých spoznala ešte v časoch americkej neutrality, a taktiež chel pravdepodobne týmto krokom zlepšiť (zmodernizovať) aj imidž vlastnej krajiny, ktorý bol veľmi pošramotený počas prvej svetovej vojny. Károlyi nemohol tušiť, že Bédy-Scwimmerová sa neteší popularite u prezidenta Wilsona a jeho aparátu. Po svojej prvej prezidentskej audiencii totiž vehementná a temperamentná maďarská feministická a mierová aktivistka dala prehlásenie bez toho, aby si ho skoordinovala s prezidentským aparátom. Okrem toho voči nej neprechovávala dôveru britská a následne ani americká tajná služba.[23] Netreba zabudnúť ani na to, že nová vyslankyňa bola známa ako agilná a dobrá organizátorka, rozumela aj tlači, avšak mala pomerne konfliktnú a provokatívnu povahu, ako aj výstredné zvyky.[24]

---

[21] Tamže s. 2.
[22] GRATZ, Gusztáv. *A forradalmak kora. Magyarország története 1918-1920*. Budapest: Magyar Szemle Társaság, 1935. s. 11.
[23] GLANT, Tibor: Diplomatanők rivaldafényben: Vira Whitehause és Bédy-Schwimmer Róza svájci küldetése az első világháború végén. *Múltunk*, 2003. No. 3. 171. s. ISSN 0864-960X.
[24] Tamže 170. s.

Premiérov inovatívny a odvážny krok teda pre Maďarsko nakoniec nepriniesol očakávané ovocie.[25] V tradične konzervatívnom Švajčiarsku, kde ženy dostali volebné právo medzi poslednými v Európe, neprijali akreditáciu vedúcej maďarskej misie.[26]

Hlava švajčiarskeho štátu ju vlastne osobne ani neprijala. Podobná bola situácia v rámci diplomatického zboru v Berne, kde voči nej boli Francúzi a nimi ovplyvňovaní predstavitelia viacerých novovzniknutých stredoeurópskych štátov. Vtedajší francúzsky minister zahraničných vecí Stephen Pichon priamo prikázal pracovníkom francúzskeho zastupiteľského úradu, aby v rozhovoroch o inými diplomatmi interpretovali oficiálne vymenovanie ženy do vyslaneckej funkcie ako „ultraradikálny" (teda skoro boľševický) krok.[27] Neopodstatnené podozrenie zo socializmu a stykov Schwimmerovej s boľševikmi mali aj Američania. Ich vyslancovi, ktorý pochádzal z konzervatívneho južanského štátu, prekážal mu aj jej židovský pôvod.[28]

Nakoniec sa prvá vyslankyňa na svete, ktorá mala čoraz viac problémov s komunikáciou s vlastným ministerstvom a voči ktorej brojili aj rozliční protivládni maďarskí politici a publicisti, ocitla v nemožnej situácii a nakoniec ju Budapešť odvolala.[29] Avšak ani jej nástupca, ktorý prišiel z prostredia spoločnej rakúsko-uhorskej diplomacie nevedel pro svoju vlasť urobiť v Berne viac. Misiu baróna Gyulu Szilassyho potom ukončilo vyhlásenie Maďarskej republiky rád v marci 1919.[30]

V mieste pôsobiska Rózy Bédy-Schwimmerovej pracovala v tom istom čase aj prvá americká štátna zamestankyňa v zahraničí. Vira Whitehausová, rodená Boarmanová (1875–1957) mala politické skúsenosti zo štátu New York, kde úspešne bojovala za volebné právo žien. Bola manželkou zámožného bankára Normana R. de Whitehousa a matkou štyroch detí. Síce ešte nebola zamestnankyňou washingtonského ministerstva zahraničných vecí, ale bola už pracovníčkou oficiálneho propagandistického úradu USA (Committee on Public Information, t. j. CPI).

---

[25] Károlyi Bédy-Schwimmerovú najprv poslal do Bernu neoficiálne v zastúpení MNR. Oficiálne poverenie dostala od budapeštianskej vlády a jej hlavy 18. novembra 1918. V druhej polovici decembra už aj ona cítila, že jej misia je a bude neúspešná. Preto už 25. decembra podala demisiu, ktorú vtedy ešte neprijali. V januári ju však vláda už odvolala. Pozri tamže 171-176. s.

[26] NYÁRY, Krisztián: A magyar feminista, akit Nobel-békedíjra is jelöltek. www.index.hu/tudomany/tortenelem/2017/07/01/a_magyar_feminista_akit_nobelábekedijra_is_jeloltek/ Index 2017. július 1.

[27] GLANT, Tibor: cit. op. 176. s.

[28] Tamže 176. s.

[29] SZAPOR, Judit: Feministák és „radikális asszonyok." Női politikusok az 1918-as demokratikus forradalomban. In: *Nők a modernizálódó magyar társadalomban*. Eds. GYÁNI Gábor – NAGY, Beáta. Debrecen: Csokonai Kiadó, 2006. s 256.

[30] GLANT Tibor: cit. op. 176. s.

Podporoval ju vedúci tohto úradu George Creel, ktorý mal blízko k prezidentovi Wilsonovi. Obe feministky, ktoré sa stretli už pred rokmi v rámci ženského hnutia, si navzájom pomáhali. Whitehausová sa napríklad snažila Bédy-Schwimmerovej sprostredkovať kontakty s americkou diplomatickou misiou, deväť jazykov ovládajúca maďarská diplomatka jej zase pomáhala s prekladmi amerických propagačných materiálov určených európskej verejnosti.[31]

Hlavné mesto neutrálneho Švajčiarska, ktoré v mnohom záviselo od dodávok potravín a iných zdrojov z Ameriky, bolo vtedy dôležitým strediskom americkej diplomacie v Európe. Whitehausová sa preto dostala do prostredia, v ktorom sa prelínali diplomatické, vojenské a spravodajské záujmy a komunikácia. Hoci jej hlavnou úlohou bola popularizácia USA v Európe a Švajčiarsku, dostala sa do styku aj s vyložene diplomatickými a čiastočne spravodajskými záležitosťami. Hoci Whitehausová slúžila v Berne dlhšie (skoro rok), domov odišla ešte pred maďarskou vyslankyňou. Hoci ani jej situácia nebola ľahká, predsa len mala pevnejšie miesto v diplomatických kruhoch Bernu. Jednak zastupovala silnú krajinu, jednak za ňou pevne stál predseda propagačného úradu Creel a za ním zasa prezident USA Wilson.[32]

V kontexte udalostí a neskoršieho vývoja neprekvapuje, že nakoniec sa do širšieho povedomia ako prvé oficiálne diplomatky nedostali Róza Bédy-Schwimmerová alebo Vira Whitehausová, ale úplne iná dáma s feministickým a politickým aktivistickým pozadím – Alexandra Kollontajová. Pritom pôvod ju vôbec nepredurčil na to, aby bola prvou diplomatkou prvého štátu robotníkov a roľníkov na svete. Alexandra Kollontajová, rodená Domontovičová (1872-1952) sa totiž narodila v rodine cárskeho generála, ktorý slúžil pri generálnom štábe. Rodina otca mala korene na Ukrajine, po matke mala zase už spomínaný fínsky pôvod. Kollontaj bolo priezvisko jej manžela, inak vojenského inžiniera Vladimíra, s ktorým však žila len niekoľko rokov.[33] Mali jedného syna. Jeho meno si však ponechala aj po rozvode. Malá Alexandra dostala vynikajúce vzdelanie okrem iného aj vďaka literárnemu vedcovi Viktorovi Ostrogorskému, ktorý ju súkromne vyučoval na žiadosť rodičov. Z tohto faktu pramenili pravdepodobne aj jej literárne ambície, ktoré ju sprevádzali po celý život. Okrem literatúry sa venovala aj histórii.

[31] GLANT, Tibor: cit. op. 172-173.
[32] GLANT, Tibor: ref.
[33] Jej druhým nespútaným manželom z obdobia revolúcie bol námorník Pavel Dybenko, ktorého pre jeho nedisciplinovanosť dokonca aj revolučné orgány chceli popraviť. Aby ho zachránila Kollontajová musela intevenovať u samotného Lenina. BROŽ, Ivan. ref. s. 269.

V mladosti sympatizovala s ideami ruských narodnikov, podporovala a organizovala štrajky. Postupne – čiastočne aj pod vplyvom západoeurópskych ciest – sa dostala pod vplyv sociálnej demokracie, avšak viac sympatizovala s menševickým krídlom strany. S boľševikmi sa zblížila hlavne počas prvej svetovej vojny, lebo jej imponoval ich vtedajší antimilitarizmus a protivojnová propaganda. Mala blízko k názorom Rózy Luxemburgovej a poznala aj Kláru Zetkinovú.

Ešte pred vojnou sa začala venovať rozličným odborným otázkam, ktoré zaujímali radikálnych socialistov.[34] Napísala napríklad knihu o stave robotníckej triedy vo Fínsku. Hlavnú pozornosť však venovala ženskej otázke. O tom svedčia knihy *Sociálne základy ženskej otázky* a *Spoločnosť a materstvo.* Po revolúcii napísala knihu *Nová morálka a robotnícka trieda* a *Robotnícka opozícia v Rusku*. Vydala aj zbierku krátkych poviedok zo života žien pod názvom *Pilné včeličky.* V roku 1923 vyšla asi aj jej naznámejšia kniha *Slobodná láska*, v ktorej vyjadrila svoje vzťahy na vzťah muža a ženy. Jej autobiografia pod názvom *Autobiografia sexuálne emancipovanej ženy* z roku 1926 však už v Sovietskom zväze pre svoju citlivosť nemohla vyjsť.[35]

Inak Kollontajová sa v roku 1908 zúčastnila medzinárodnej feministickej konferencie. Podporovala nielen volebné právo pre ženy, ale aj rozličné formy organizácie pracujúcich žien, ochrany materstva a podobne. Stranícke orgány jej v tejto činnosti nebránili, ale zvlášť ju ani nepodporovali. V roku 1917 podporovala Leninovu politickú líniu a jeho *Aprílové tézy*. Po revolúcii sa stala prvou ženou vov výkonnom výbore Petrohradského sovietu. Po novembri sa stala aj prvou ženou vo vláde revolučného Ruska – zastávala totiž post ľudovej komisárky sociálnych záležitostí.[36] Dostala sa aj do ústredného výboru komunistickej strany a v jeho rámci viedla oddelenie pre ženy. V rokoch 1921 až 1922 viedla aj ženskú sekciu Komunistickej internacionály, t. j. Kominternu. V týchto funkciách však nevydržala dlho, lebo sa na začiatku 20. rokov 20. storočia zapojila do frakčných bojov v rámci boľševickej strany. Bola jednou z vodcovských osobností tzv. robotníckej opozície, ktorá v roku 1921 utrpela porážku. Po tejto udalosti sa začala Kollontajovej diplomatická kariéra, ktorou si jednak zachránila život v stalinistickom Rusku, a jednak sa zapísala do dejín.[37]

---

[34] *Életrajzok a bolsevizmus történetéből*. Szerk.: MAGYAR György. Politikatudományi Füzetek. ELTE ÁJTK. Államtudományi és Politikatudományi Intézet, Budapest, 1988. s. 257-259. ISSN 0230-0850, ISSN 963-461-807-3.
[35] BROŽ, Ivan. ref. s. 262-266.
[36] Tamže s. 268.
[37] *Életrajzok a bolsevizmus történetéből*. Szerk.: MAGYAR György. Politikatudományi Füzetek. ELTE ÁJTK. Államtudományi és Politikatudományi Intézet, Budapest, 1988. 257-259.

Svoju zahraničnopolitickú dráhu Kollontajová začala spoluprácou s ľudovým komisárom zahraničných vecí Georgijom Čičerinom, ktorý viedol sovietsku diplomaciu po celé 20. roky 20. storočia. Neskoršiu prvú veľvyslankyňu s ním okrem revolučnej minulosti a dobrej znalostí mnohých jazykov spájal aj aristokratický pôvod. Zúčastnila sa vypracovania sovietsko-ruskej stratégie pre jednanie medzinárodnej konferencie v Janove (apríl-máj 1922). Samotné rokovanie nebolo úspešné, ale moskovská diplomacia prekvapila západné mocnosti svojou bilaterálnou dohodou s weimarovským Nemeckom, ktorú uzavreli v blízkom Rapalle. Zanedlho po týchto rokovaniach odcestovala Kollontajová do nórskeho Osla, kde ako vedúca zastupiteľstva mala za hlavnú úlohu obnoviť rusko-nórske obchodné vzťahy. Na jar 1924 Nórsko uznalo Sovietsky zväz a medzi oboma krajinami boli nadviazané oficiálne diplomatické styky. Vedúca misie vtedy dostala titul chargé de affaires. O polroka neskôr, 1. augusta 1924 bola však už vymenovaná za splnomocnenú vyslankyňu a svoje poverovacie listiny odovzdala osobne do rúk kráľa Haakona VII. Išlo o historicky prvý takýto akt, keď hlava cudzieho štátu prijala poverovacie listiny od ženy.[38]

Jej nasledujúcou diplomatickou misiou bolo Mexiko, kde vo funkii vyslankyne pôsobila až do roku 1927 a riadila tamojší zastupiteľský úrad. Potom sa znovu na tri roky vrátila do Nórska. V roku 1930 ju sovietske vedenie vymenovalo do funkcie veľvyslankyne vo Švédsku, ale na starosti mala aj fínske záležitosti. Tu slúžila nepretržite celých 15 rokov a na konci druhej svetovej vojny ako vedúca sovietskej delegácie zohrala dôležitú úlohu v rokovaní s Fínskom. Do Moskvy sa vrátila v roku 1945 (mala 73 rokov), kde určitý čas ešte pracovala na ministerstve zahraničných vecí a potom sa utiahla do ústrania. Zomrela vo veku 80 rokov.[39]

4. ŽENY V MEDZIVOJNOVEJ ZAHRANIČNEJ SLUŽBE A DIPLOMACII

Väčšina veľkých európskych diplomacií v medzivojnovom období ešte nenasledovala sovietsky príklad. Osobitne to platí pre britskú a francúzsku zahraničnú službu, ktoré boli mimoriadne konzervatívne. Znovu sa potvrdil fakt, že demokracie môžu byť občas konzervatívnejšie, než rozličné diktatúry alebo autoritatívne režimy.

[38] BROŽ, Ivan. ref. s. 268.
[39] Tamže s. 272-273.

Do britskej zahraničnej služby sa okrem už spomínanách pisáriek a stenografiek dostali ženy predovšetkým vďaka prvej svetovej vojne a mierovým rokovaniam po jej ukončení. V roku 1922 Foreign Office zamestnávala 15 stálych a 6 dočasných pisáriek na stroji, ktoré riadil superintendent. Neskôr štátna pokladňa povolila zvýšiť potrebné stavy na 20 osôb a to hlavne s ohľadom na kvalifikačné požiadavky a znalosť francúzskeho jazyka, ktorý bol stále ešte hlavným jazykom svetovej diplomacie. Za jeho znalosť teda bolo možné získať príplatok.

Ženy sedeli v osobitnej kancelárii oddelené od mužských kolegov.[40] V roku 1930 už na ministrerstve pracovalo 38 pisáriek, 24 tesnopisáriek a 6 superintendentiek. Niektoré z nich boli umiestnené pri vedúcich pracovníkoch ministerstva na ich oddeleniach. Niektoré sa dostali dokonca na vyslanie do zahraničia. Väčšinou boli vysoko kvalifikované a ovládali aj francúzsky jazyk. Počet tohto typu pracovníčiek výrazne narástol počas druhej svetovej vojny.[41]

Dočasné pracovníčky ministerstva, ktoré sa dostali na svoje nižšie úradnícke pozície počas prvej svetovej vojny boli tiež veľmi vzdelané. Väčšina z týchto vzdelaných dám však po skončení vojny ministerstvo opustila. Avšak od roku 1921 mohli ženy už nastálo pracovať v nižších úradníckych (clerical) pozíciách. V roku 1921 ich bolo 48, ale do roku 1939 ich počet narástol na 75. Len štyri ženy pracovali na misiách v zahraničí. Uplatniť sa vedeli hlavne v administratívno-finančných, archívnych a registračných oddeleniach ministerstva. Do skutočne diplomatických pozícií však ešte ženy neboli pripustené.[42]

Vo Francúzsku až do konca druhej svetovej vojny ženy nedisponovali rovnakými občianskými a politickým právami, ako muži. Preto dlho neboli pripustené k prijímacím skúškam do prestížnejších častí verejnej správy. Prvou ženou, ktorá v roku 1930 úspešne absolvovala prijímacie skúšky na ministerstvo zahraničných vecí, bola Suzanne Borelová, avšak sa tam ešte nevedela reálne uplatniť. Musela počkať až na koniec druhej svetovej vojny, keď sa čiastočne aj vďaka svojmu manželovi, politikovi Georgesovi Bidaultovi dostala do francúzskej diplomatickej administrácie. Bidault bol vtedy ministrom zahraničia.

---

[40] *Women and the Foreign Office. History Notes: Issue 20*. London: Foreign and Commonwealth Office, 2018. s. 14. (V záhlaví publikácie figurujú ako jej autori len Historici FCO. Takéto neurčité označenie potom vysvetľujú tým, že práca s číslom Issue 20. vychádza z Issue No. 6., ktorej autormi boli Kate Crowe a Keith Hamilton. Doplňujúci text napísal James Southern).
[41] Tamže s. 9-10.
[42] Tamže s. 11. a s. 15.

Inak vo svojich politických pamätiach už nemala dobrý názor na feministické hnutie, ktorého následky považovala za neprirodzené.[43]

Inak na pomocné a technické posty sa ženy vo Francúzsku dostali už pred prvou svetovou vojnou – išlo hlavne o pisárky a stenografky. Po roku 1918 sa pred nimi v obmedzenej forme otvorili aj možnosti zamestnať sa ako prekladateľky a pomocné administratívne sily.

Pod tlakom ženských organizácií vo Francúzsku prijali dekrét, ktorý aj ženám umožnil prihlásiť sa do konkurzu na diplomatické a konzulárne posty, ale reálne sa im ich nepodarilo obsadiť.[44]

O niečo lepšia bola situácia v republikánskom Španielsku, v niektorých latinsko-amerických krajinách a v USA. Chile malo už v rokoh 1927 až 1930 v škótskom Glasgowe ženu v postavení vicekonzulky. Olga de la Barraová sa neskôr stala konzulárnou atašé v Londýne. Jej nástupkyňou na severe Veľkej Británie bola Ines Orturazová už v pozícii konzulky s pôsobnosťou pre celé Škótsko.[45] Po Sovietskom zväze obsadili pozíciu vedúcej diplomatickej misie ženou aj Spojené štáty. Prvou veľvyslankyňou USA v dánskej Kodani a vlastne aj na svete sa stala Ruth Brian Owenová, ktorá tam zastupovala svoju vlasť v rokoch 1933 až 1936.[46] Republikánske Španielsko v roku 1933 taktiež vymenovalo do vedenia svojej legácie v Paname ženu (Isabel de Zuluetovú).[47] Pred druhou svetovou vojnou aspoň teoreticky otvorili diplomatické posty pred ženami ešte v Bulharsku (1920), Holandsku (1927) a Nórsku (1939).[48]

Otvorenými pre ženy sa ukázali aj nové medzinárodné organizačné štruktúry. Čiastočne to súviselo aj so vzrastajúcou silou medzinárodných ženských spolkov a združení. V záujme zamestnávania žien lobovala hlavne IWSA, ktorá chcela dosiahnúť, aby mal sekretariát Spoločnosti národov styčnú osobu pre kontakty so ženskými organizáciami. K tomu však nedošlo. V rámci aparátu Spoločnosti národov v Ženeve napriek tomu pracovali ženy, hoci väčšinou v administratívnom a technickom zaradení (napríklad na sekretariáte generálneho tajomníka Erica Drummonda).[49]

---

[43] DENÉCHÉRE, Yves. A nők helye és szerepe a francia külpolitikában. *AETAS*, 2004, 3-4. s.162. ISSN 0237-793.
[44] Tamže s. 165-166.
[45] *Women and the Foreign Office. History Notes: Issue 20*. London: Foreign and Commonwealth Office, 2018. s. 14.
[46] Tamže s. 14.
[47] Tamže s. 13.
[48] Tamže s. 14.
[49] THANT Myint-U – SCOTT, Amy: *The UN Secretariat. A Brief History (1945-2006.)* New York: International Peace Academy, 2007. s. 1. ISBN 978-0-937722-99-2.

Najvyšší post dosiahla Dame Rachel Crowdyová, ktorá v rokoch 1919 až 1931 viedla oddelenie obchodovania s ópiom a sociálnych záležitostí. Na rozdiel od svojich mužských kolegov však nedostala oficiálne titul riaditeľky a mala nižší plat.[50]

5. SITUÁCIA V STREDNEJ EURÓPE

V medzivojnovej strednej Európe v diplomacii a zahraničnej správe ženy ešte nehrali výraznejšiu úlohu a to napriek tomu, že všade získali volebné právo a dostali sa aj do parlamentu. Pravdepodobne najväčšiu kariéru, ktorá presiahla limity nižšieho administratívno-technického personálu, v regióne urobila Iréna Malínská (1892-1968). Jičínská rodáčka pochádzala z početnej rodiny okresného sudcu. Po absolvovaní jičínského lýcea vyštudovala češtinu a francúzštinu na filozofickej fakulte českej univerzity v Prahe a neskôr študovala na Sorbone. Od roku 1914 vyučovala na lýceu v Jičíne, potom v rokoch 1917 až 1919 pracovala jako úradníčka v Živnobanke. V novembri 1919 sa zamestnala na československom ministerstve zahraničných vecí, kde pôsobila až do svojho penzionovania v roku 1953. Bola tu prvou ženou vo funkcii konceptného úradníka. Na začiatku svojej kariéry, teda na prelome rokov 1919 až 1920 bola vyslaná na československé zastupiteľstvo v Budapešti, ale od októbra 1920 už pracovala v tvoriacej se politickej sekci, od marca 1922 zasa v knižnici ministerstva. Aktívna bola aj literárne a publicisticky. V 30. rokoch 20. storočia bola predsedkyňov tzv. Ženskej Malej dohody a taktiež generálnou sekretárkou českej ženskej pobočky FIDAC. V marci 1929 bola vymenovaná za ministerskú komisárku a v roku 1931 za vrchú ministerskú komisárku. Od roku 1936 pracovala v kabinete ministra Kamila Kroftu. Od apríla 1938 bola už odborovou radkyňou. Po okupácii bola prevedená na protektorátne ministerstvo sociálnej a zdravotníckej správy, neskôr pracovala v archíve ministerstva vnútra. Ako vyššia úradníčka sa zúčastnila na niektorých „aktivistických“ akciách v rámci tzv. Národnej rady české, ale angažovala se aj v ľavicovo orientovanom odboji - napríklad v tzv. revolučnom hnutí žien a v Ženské národnej rade. Jej brata Karla Malínského Nemci v roku 1942 popravili. Od októbra 1946 pracovala znovu na ministerstve zahraničných vecí, kde ju povýšili na vrchnú odborovú radkyňu. Bola aj predsedníčkou komisie pre trestanie previnení proti národnoj cti pri Zemskom národnom výbore v Prahe.

[50] *Women and Global Diplomacy: From Peace Movements to the United Nations*. UN Research Guides. UN Archives, Geneva.

Ako členka sociálno-demokratickej strany zostala na ministerstve aj po februári 1948 a od roku 1950 pracovala v rámci administratívneho odboru. V apríli 1953 odišla po 34 rokoch do dôchodku.[51]

Zaujímavá bola situácia v Maďarsku počas konzervatívno-národného režimu admirála Miklósa Horthyho (1920-1944). Napriek spomínanému ideologickému charakteru vtedajšieho systému na niektorých – prevažne administratívnych a pomocno-technických – oddeleniach ministerstva zahraničných vecí pracovalo pomerne veľa žien.[52] Podľa oficiálneho, ale neverejného vestníku ministerstva, ktorý pod názvom *Külügyi Közlöny* vychádzal od 15. septembra 1921, v kabinete ministra už ako ako pomocná kancelárska úradníčka pracovala Helén Boronkayová. Samotný kabinet mal päť úradníkov. Každé jedno z troch prezidiálnych oddelení malo tiež svoju aministratívnu úradníčku. Dve pomocné úradníčky pracovali v rámci 14 členného pasového oddelenia. Dve slečny pracovali na prekladateľskom oddelení a dve zase v rámci početného tlačového oddelenia. Obe posledne menované mali meno, ktoré naznačovalo šľachtický pôvod.[53] Išlo však o zmluvné zamestnankyne. V rámci ekonomicko-učtovného oddelenia okrem jednej zriadenkyne a jednej pracovníčky domácej pokladne ešte nepracovali ženy. Podstatne viac žien pracovalo v rámci pomocného aparátu, ktorý patril pod kanceláriu hlavného riaditeľa ministerstva. Tu v rámci rozličných registračných, dokumentačných, vydavateľských a pomocných organizačných jednotiek pracovalo spolu 46 žien. Najviac ich bolo v pomocnom aparáte tlačového oddelenia – až 17 osôb. V rámci tohto aparátu vlastne predstavovali väčšinu. Inak podľa mien išlo väčšinou o slobodné ženy alebo vdovy, hoci občas meno naznačilo aj to, že išlo o vydaté dámy. Spolu na ministerstve v rámci ústredia v rozličnom pracovnom pomere a zaradení pracovalo v októbri 1921 67 žien.[54]

---

[51] Informácie o živote Ireny Malínskej pochádzajú z nasledovného zdroja: https://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/specializovany_archiv_mzv/kdo_byl_kdo/malinska_irena.html

[52] Samotné ministerstvo vzniklo v decembri roku 1918. Vtedy bol prijatý ľudový zákon čísllo V. z roku 1918, v ktorý vlastne právne vytvoril ministerstvo. Prešlo naň niekoľko diplomatov z býval=ho spoločného ministerstva vo Viedni, ale boli sme preradení aj úradníci z iných budapeštianskych ministerstiev. Nakoľko jedným z hlavných organizátorov správy bol bývalý viceprimátor hlavného mesta Ferenc Harrer, prišli sem aj pracovníci zo správy hlavného mesta. V roku 1919 ministerstvo prežilo viacero politických zvratov prevratov, ktoré prirodzene neuľahčili život jeho pracovníkov. Koncom roku ho nakoniec začali stabilizovať vtedajší konzervatívni politici István Bethlen, Pál Teleki a Miklós Bánffy (všetci mali inak grófsky titul a pochádzali z prostredia sedmohradskej aristokracie), ktorí hrali významnú úlohu v procese konsolidácie národno-konzervatívneho a kontrarevolučného režimu.

[53] Erzsébet Mattyasovszky, t. j. Mattyasovszká a Margit Prónayová.

[54] Zdroj týchto údajov: Közlemények. A m. kir. külügyminisztérium ügyosztályainak személyzeti beosztása. 1921. évi októpber hó 15-én. *Külügyi Közlöny*, 1921. 4. szám, s. 57-62.

Ešte zaujímavejšia bola situácia na práve sa formujúcich zahraničných zastupiteľstvách. Najväčšia misia pracovala vo Viedni, kde bolo uvedených až rekordných 55 osôb, z toho 13 žien a 13 diplomatov. Pravdepodobne tu dočasne prevzali aj niektoré pomocné kancelárske úradníčky zo spoločného rakúsko-uhorského ministerstva. Niektoré mená sa totiž objavili už aj v zozname pomocných pracovných síl z Ballhausplatzu.[55]

V rámci zastupiteľského úradu v československej Prahe medzi 22 pracovníkmi pracovalo 6 žien. V Bukurešti pracovali v rámci 19 člennej misie štyri ženy. V Paríži boli medzi 12 členmi misie len dve ženy, v Londýne v rámci päťčlennej misie dve ženy, z toho však jedna mala dokonca už aj doktorát. V rámci väčšiny početnejších misií pracovala aspoň jedna žena. Spolu ich v rámci rozličných zastupiteľských úradov bolo 40.[56]

Pre porovnanie je užitočné uviesť aj údaje z konca tohto obdobia. Početné pomery sa dramaticky nezmenili. V roku 1941 v kabinete ministra pracovali dve ženy, v rámci politického oddelenia medzi pracovníkmi pomocného kancelárskeho aparátu bolo šesť žien, v rámci prezidiálneho oddelenia dve ženy. Dve dámy tvorili polovicu pracovníkov knižnice a v pomocnom aparáte prezídia a protokolu ich bolo spolu sedem. Najviac žien bolo zamestaných v rámci kultúrneho oddelenia – spolu 15. Pomerne slušne boli zastúpené aj na oddelení ekonomickej politiky, kde popri 13 mužoch pracovalo aj päť žien. Menej výrazne boli zastúpená na rozličných medzinárodno-právnych a správnych oddeleniach, ale aj tam sa občas vyskytli ženské mená. So zahraničnými maďarskými občanmi sa zaoberali okrem piatich mužov aj tri ženy. Najvýraznejšie boli ženy zastúpené v rámci pomocných a technicko-administratívnych organizačných jednotiek – tu ich pracovalo až 19. Spolu bolo v budapeštianskom ústredí zamestnaných až 71 žien. Boli medzi nimi aj vydaté ženy a viaceré z nich mali aristokraticky znejúce mená. Tri boli dokonca barónky. Niektoré mali vlastný doktorát, iné boli manželkami doktorov (pravdepodobne právnikov) alebo vdovami po doktoroch.[57] V rámci misií pracovalo 13 žien v rámci rozličných úradov v USA. V rámci ostatných štátov pracovala zväčša v rámci misie jedna žena alebo tam úplne chýbali. Výnimkou bol Berlín (štyri ženy) a niektoré konzuláty v Nemecku. Tri ženy pracovali aj v rámci misie v Bukurešti a podobne aj v Bratislave.[58]

---

[55] Napríklad Valéria Szendeová (po nemecky ešte Valeria von Szende) alebo Mária Svábyová (Maria von Sváby).

[56] Pozri Közlemények. Az időszerint működésben lévő magyar királyi diplomáciai ás konzuli hivatalok táblázata. *Külügyi Közlöny*, 1. évf.1921. 5. szám, s. 63-68.

[57] A m. kir. külügyminisztérium ügyosztályainak személyzeti beosztása. *Külügyi Közlöny*, XXI. évf. 1941. 7. szám

[58] Közlemények. M. kir. diplomáciai és konzuli hivatalok. (Összeállítva az 1941. november hó 1-i állomány alapulvételével) *Külügyi Közlöny*, XXI. évf. 1941. 8. szám, s. 49-67.

Diferencovanú možnosť zamestnávať v rámci ministerstva zahraničných vecí aj ženy potvrdzujú viaceré vtedajšie právne nariadenia a interné normy. Nariadenie vlády o prijímacích skúškach pre koncepčných úradníkov ministerstva z roku 1920 ešte nepočítalo s účasťou žien.[59]

Avšak viackrát novelizované nariadenie ministra zahraničných vecí[60] o povoľovaní sobášov pracovníkov ministerstva s cudzími štátnymi príslušníkmi už spomínalo pracovníkov oboch pohlaví a dotýkalo sa všetkých pracovníkov, teda aj tých na najnižších pozíciách. Takéto sobáše v prípade vedúcich misií mohol povoliť Miklós Horthy, ako hlava štátu, v ostatných prípadoch minister. Vždy však malo ísť len o výnimočné prípady, ktoré nemali ohroziť diskrétnu prácu ministerstva.

Osobitné postavenie v medzivojnovej maďarskej diplomacii a sprostredkovane aj v zahraničnej službe zastávala manželka známeho uhorského, potom maďarského politika grófa Alberta Apponyiho, ktorý v roku 1920 viedol mierovú delegáciu svojej vlasti počas rokovaní o uzavretí trianonskej mierovej zmluvy.[61] Od roku 1923 až do 1933 v pozícii maďarského hlaného delegáta zastupoval svoju vlasť v Ženeve počas vaných zhromaždení Spoločenstva národov. V tomto meste ho nakoniec zastihla aj smrť. Výrazne sa angažoval vo veci optantov a ich majetkových nárokov. Gróf Apponyi sa oženil až ako päťdesiatnik v roku 1897.. Za manželku si vzal významnú rakúsku aristokratku grófku Clotild Mensdorff-Poully-Dietrichstein (1867-1942), ktorá pochádzala v významných francúzskych a rakúskych aristokratických rodín. Jej otec bol určitý čas rakúskym ministrom zahraničných vecí a krátko aj ministerským predsedom. Jej brat bol pred prvou svetovou vojnou zase rakúsko-uhorským veľvyslancom v Londýne.[62]

---

[59] Pozri A m. kir. minisztérium 8889/1920 M.E. számú rendelete a külügyi szolgálat fogalmazói szakába való alkalmazáshoz szüksées kellékek tárgyában. *Külügyi Közlöny*, 1921. 2. szám.

[60] 2000/1-1921. számú rendelet a m. kir. külképviseleti tisztviselők házasságkötésének engedélyezése tárgyában. *Külügyi Közlöny*, 1921. 2. szám.

[61] Gróf Albert Apponyi (1846-1933) patril na prelome 19. a 20. storočia medzi najvýznamnejších a najvýraznejších liberálno-konzervatívnych politikov Uhorska. V parlamente sedel od roku 1872, kde občas vymenil vládne a opozičné kreslá. Jedno obdobie bol aj ministrom a poradcom cisára-kráľa Františka Jozefa. Patril medzi vtedajších uhorských pacifistov. V roku 1920 zastupoval svoju vlasť na mierových rokovaniach pred podpisom trianonskej zmluvy. V medzivojnovom období mal blízko k maďarským legitimistom, ktorí si želali návrat Karola IV. alebo niektorého z jeho potomkov na trón. Svoju vlasť zastupoval od roku 1923 aj na zasadnutiach Valného zhromaždenia Spoločnosti národov. Až do svojej smrti bol hlavným delegátom Maďarska pri tejto organizácii.

[62] METYKÓ Béla: „Az asszonyszívek diplomáciájának nagymestere" Gróf Apponyi Albertné (1867-1942) élete a korabeli sajtó tükrében. Jászsági Évkönyv, 2017. 4. 1. s. 77-78.

Pani Apponyiová pôvodne nevedela po maďarsky, ale čoskoro si osvojila tento ťažký jazyk a stotožnila sa s Uhorskom a maďarskou kultúrou. Vždy stála po boku svojho politicky mimoriadne aktívneho manžela, ale vybudovala si aj vlastnú spoločenskú kariéru. Od roku 1904 bola preedsedkyňou Zväzu ženských spolkov Uhorska, ktorý okrem rozšírenie volebného práva presadzoval taktiež možnosť, aby aj dievčatá a ženy mohli študovať právo. Napriek tomu, že jej manžel bol jedno obdobie ministrrom školstva sa túto požiadavku podarilo presadiť až v medzivojnovom období.[63]

Vtedy sa grófka spolu s maželom často zdržiavala v Ženeve, kde sa postupne stala oficiálnou členkou maďarskej delegácie. V rokoch 1926 až 1934 bola delegátkou, potom v rokoch 1930 až 1937 hlavnou delegátkou.[64] V roku 1930 bola dokonca ako prvá žena zvolená do predsedníctva hlavného výboru Spoločnosti národov. Maďarsko v tejto organizácii ako delegátka zastupovala aj po smrti svojho manžela – napríklad aj počas Valného zhromaždenia v roku 1937.[65]

Na konci tohto roku sa sedemdesiatročná grófka aktívne zúčastnila aj boja proti ópiu a drogám. Turecká delegácia však chcela dosiahnúť aj zákaz pestovania maku, čomu sa primerane budapeštianskym intenciám a vlastnej kreativite grófke podarilo zabrániť a na Maďarsko sa nevzťahoval zákaz pestovať túto plodinu. Členov výboru totiž pohostila makovým koláčom, ktorý upiekla jej domáca kuchárka a kuriér ho priniesol do Ženevy.[66] Na sklonku svojho života sa však grófka-diplomatka musela naučiť písať hlásenia do ústredia.

6. ŽENY V DIPLOMACII A ZAHRANIČNEJ SLUŽBE PO DRUHEJ SVETOVEJ VOJNE (1945-1989)

Počas druhej svetovej vojny sa vo sfére pracovnej emancipácie žien posilnili tie trendy, ktoré sa začali prejavovať už po prvej svetovej vojne. Hlavný rozdiel spočíval vo väčšom zapojení žien nielen do výroby, ale aj do armády a odboja. Ďalej už nebolo možné spomaľovať a inak obštruovať emancipáciu žien vo verejnej sfére.

[63] Okrem budapeštianskej univerzity, ktorá právnické štúdiá žien aj vtedy odmietla. Tamže s. 86.
[64] FEJES Katalin: Trianoni nagyasszonyok I. 2020. május 29. http://forumhungaricum.hu/kulturkincs/trianoni-nagyasszonyok-i/ (stiahnuté: 28. 07.2020) s. 3-4.
[65] METYKÓ Béla: cit. op. s. 88.
[66] FEJES Katalin: cit. op. s. 3-4.

Na druhej strane napäté, nedôverčivé a hlavne militaristické prvé desaťročie studenej vojny predsa len čiastočne spomalilo, ale nezastavilo emancipačný trend. K uvoľneniu a skutočnému zrýchleniu celého procesu došlo až od konca 60. rokov 20. storočia. Tu asi zohrali svoju úlohu protestné a emancipačné hnutia tohto obdobia, celkový duch roku 1968, ako aj dospievanie novej povojnovej generácie, ktorá už vyrástla v iných mentálnych podmienkach, ako ich rodičia. Svoj vplyv mali aj zmeny vo vysokom školstve, ktoré sa po vojne stalo podstatne viac ústretovým voči dievčatám.

Zaujímavým vývojom prešla mimoriadne konzervatívna britská zahraničná a diplomatická služba. O otvorení diplomatických postov pre vzdelané ženy sa v Londýne diskutovalo v rámci rozličných komisií už od 30. rokov 20. storočia.[67] Väčšinou však páni túto možnosť zamietli ako predčasnú. Situácia sa začala radikálne meniť počas druhej svetovej vojny, keď boli jednak mobilizovaní aj viacerí pracovníci ministerstva. Zároveň sa Veľká Británia, ktorá bola jednou z hlavných veľmocí antifašistickej koalície, musela dôkladne pripraviť na povojnové roky. Nahradiť mnohých mobilizovaných mladších pracovníkov nevedeli vždy len reaktivovaní starší kolegovia. Preto sa k väčšiemu slovu dostali aj ženy. K roku 1945 až 108 žien zastávalo rozličné administratívne posty v diplomatickej službe. 31 z nich boli už úradné asistentky a 16 žien slúžilo v zahraničí v pozícii prvého, druhého alebo tretieho tajomníka, ako vicekonzulky alebo tlačové atašé. Viaceré z nich mali blízko k politickým spravodajským, resp. šifrovacím a dekódovacím službám.[68] Išlo však zväčša o dočasné pracovné zaradenie a službu.

Pre otvorenie sa ministerstva pre ženy bolo dôležité, že tomuto kroku boli naklonení aj dvaja významní politici s veľkým vplyvom na zahraničné veci – ministri Anthony Eden a Ernest Bewin. V roku 1946 bola na posúdenie otázky znova vytvorená komisia pod vedením Ernesta Gowersa, ktorá už zaujala pre ženy priaznivé stanovisko. Naďalej však zostali v platnosti percentuálne kvóty a adeptky diplomacie dostali na výber: diplomatická služba alebo manželstvo. Diplomatická dráha bola teda až do roku 1972 otvorená len pre slobodné ženy. Išlo o mimoriadne diskriminačný krok voči ženám, lebo v prípade mužov sa toto obmedzenie neuplatňovalo, dokonca pre nich bolo výhodnejšie žiť v manželskom zväzku.[69]

[67] Takouto komisiu bola napríklad tzv. Schusterova komisia v rokoch 1933/1934.
[68] *Women and the Foreign Office. History Notes: Issue 20.* London: Foreign and Commonwealth Office, 2018, s. 16. Inak z tejto sféry prešlo do diplomatickej služby po vojne viacero neskorších britských diplomatie (napríklad Barbara Saftová alebo Daphne Parková). Tamže s. 21.
[69] Tamže s. 19.

Preto viaceré ženy, ktoré boli prijaté do stálej diplomatickej služby v prvých povojnových rokoch do desiatich rokov túto službu aj opustili.

O pomalej emancipácii žien-diplomatiek po druhej svetovej vojne veľa prezrádza fakt, že na trojstranných rokovaniach troch rozhodujúcich antifašistických veľmocí (Sovietskeho zväzu, Spojeného kráľovstva a Spojených štátov) o kľúčových otázkach práve vznikajúcej Organizácie spojených národov (OSN) v roku 1944 vo washingtonskom Dumbarton Oakse sa zúčastnila v rámci troch delegácií len veľmi málo žien. Miss Thomasová z Veľkej Británie patrila do kategórie poradcov a tajomníkov.

V rámci sovietskej delegácie nebola ani jedna žena.[70] Všetci ostatní delegáti boli muži. Prvou skutočne vymenovanou (nielen dočasnou) misijnou britskou diplomatkou bola Monica Milneová, ktorá sa v roku 1946 dostala na britské veľvyslanectvo vo Washingtone. Inak v americkom hlavnom meste pracovala v zastúpení ministerstva vojnového hospodárstva už aj počas vojny. Cicely Ludlamová, veteránku z Bletchley Parku vyslali v roku 1947 do Belehradu. Joan Burbridgeová v roku 1950 ako prvá žena viedla tlačovú konferenciu ministerstva. Právnička Joyce Gutteridgeová sa zasa v rámci britského vyslenia zúčastnila práce nad ženevskými humanitárnymi konvenciami z roku 1947. Avšak rovnaké platové podmienky pre ženy zaviedli postupne až v rokoch 1955-1961.[71]

Do vedenia jednotlivých misií a do vedúcich pozícií sa však ženy-diplomatky začali dostávať až po roku 1968. Prvou britskou veľvyslankyňou sa síce mala stať v Izraeli už v roku 1962 Barbara Saltová, ktorá však pre chorobu nevedela zaujať svoj nový post. Preto sa historicky prvou britskou vedúcou diplomatickej misie stala v roku 1973 Eleanor Emeryová, ktorá zastávala post vysokej komisárky v Botswane. V roku 1976 sa Anne Warburtonová stala prvou britskou veľvyslankyňou v dánskej Kodani. Prvou vydatou veľvyslankyňou však bola až Veronica Sutherlandová, ktorú v roku 1987 vyslali do Pobrežia Slonoviny. Zanedlho ju nasledovala Juliet Campbellová v Luxemburgu. Obe žili síce v manželstve, ale boli bezdetné.[72]

[70] BEREŽKOV Valentin Michajlovič: Roky diplomatickej služby. Bratislava: Pravda, 1981. s. 254. a 277-278.
[71] *Women and the Foreign Office. History Notes: Issue 20.* London: Foreign and Commonwealth Office, 2018. s. 44.
[72] Tamže s. 22.

Situácia bola podobná aj vo Francúzsku, kde však od diplomatiek a zamestnankýň ministerstva nevyžadovali celibát. Vyššie už bola reč o Suzanne Borelovej, ktorá síce do služieb Quai d'Orsay[73] dostala už v medzivojnovom období, ale vedúcu funkciu šéfky kabinetu u svojho manžela-ministra zastávala až po druhej svetovej vojne. Do čela stálej zahraničnej misie sa ešte nedostala. Prvou francúzskou ženou v zahraničnej vedúcej funkci bola Marcelle Campanatová. ktorá sa v roku 1967 stala konzulkou a od roku 1972 pracovala ako francúzska veľvyslankyňa v Paname. Inak v rokoch 1968 až 1972 malo francúzske ministerstvo už štátnu tajomníčku. Marie-Madelaine Dieneschová sa potom v roku 1975 stala veľvyslankyňou v Luxembursku.[74] Treba si však uvedomiť, že koncom 1970-ch rokov ženy tvorili už približne tretinu zamestnancov francúzskeho ministerstva zahraničných vecí, ale vo vyšších úradných kategóriách, ktoré patrili do kategórie A, ich ale bolo len 9,1 %. V zahraničí väčšinou slúžili vo východných krajinách, kam sa hlásilo menej mužov a boli potrebné špeciálne jazykové vedomosti. Napriek tomu, že v tomto období len tri zahraničné misie viedli ženy, v rámci ústredného aparátu boli už výraznejšie zastúpené v stredných riadiacich funkciách.[75] Situácia sa radikálne zmenila po roku 1989, ale to už nie je história. Zaujímavosťou tohto obdobia je, že počas vlády premiéra Lionela Jospina v rámci terminologického zrovnoprávnenia zaviedli vo Francúzsku, ktoré bolo vždy citlivé na protokol a terminológiu, ženský ekvivalent pojmu veľvyslanec – t. j. namiesto *ambassadeur* titul *ambassadrice.* Túto zmenu samotné ženy prijali so zmiešanými pocitmi. V roku 2002 už 16 žien zastávalo post vyslankyne alebo veľvyslankyne. Inak tu treba pripomenúť príznačný fakt, že prvých šesť Francúziek vo vedení misie boli slobodné slečny.[76] V tomto sa teda napriek absencii právnej úpravy aj Francúzsko podobalo na Veľkú Britániu.

7. POSTAVENIE ŽIEN V ZAHRANIČNEJ SPRÁVE V STREDNEJ EURÓPE PO ROKU 1945

Situáciu v štátoch ľudovodemokratickej strednej Európy ovplyvnila príslušnosť k tzv. východnému bloku vedeného Sovietskym zväzom, ktorá výrazne ovplyvnila personálne zloženie ministerstiev zahraničných vecí.

[73] Na tejto adrese sa oddávna nachádza centrálna budova francúzskeho ministerstva.
[74] DENÉCHÉRE, Yves: cit. op. s. 163.
[75] Tamže s. 166.
[76] Tamže s. 168.

V Československu, Maďarsku a Poľsku koniec 40. a začiatok 50. rokov 20. storočia znamenal podstatne väčší zlom, než tomu bolo v západných diplomaciách. Okrem toho, nová politická elita pochádzala z pomerne úzkeho kruhu starých komunistov, z ktorých mnohí prešli krstom ohňa v moskovskej emigrácii so všetkými negatívnymi sprievodnými javmi. Osobitne to platilo pre maďarských a poľských komunistických vodcov, ktorí v Moskve strávili podstatne viac času, ako ich československí súdruhovia. Napriek tomu bezprostredne po vojne ešte existovala určitá personálna kontinuita medzi starým a novým aparátom.

Najvyššiu pozíciu v zahraničnopolitickom aparáte stredoeurópskeho regiónu povojnového obdobia dosiahla pravdepodobne Getrúda Sekaninová-Čakrtová, rodená Stiassna (1908-1986). Jej rodina pochádzala z Nemeckého Brodu, ale rodičia určitý čas žili v Budapešti, kde sa Gertrúda aj narodila. Vyrastala však už v Nemeckom Brode, kde mala jej rodina textilnú továreň. Napriek tomu sa už v ranej mladosti pridala ku komunistickému hnutiu a pri jeho ideáloch zotrvala vlastne až do konca svojho pohnutého života.

V Prahe vyštudovala právo a začala pracovať v advokátskej kancelárii Ivana Sekaninu, ktorý zastupoval KSČ a jej členov v rozličných sporoch. Išlo o vtedajšieho čelného komunistického intelektuála a zároveň praktizujúceho právnika. Čoskoro sa zobrali a pracovali spolu. Okrem iného sa zúčastnili aj obhajoby Georgia Dimitrova. Mladá a jazykovo talentovaná advokátka sa stala zároveň aktívnou členkou komunistickej strany a rozličných ľavicových ženských hnutí. Spolu s manželom pomáhali aj utečencom pred nacizmom a fašizmom.[77]

Po okupácii Nemci Ivana Sekaninu zatkli a nakoniec utýrali v koncentračnom tábore. Gertrúda sa pre svoj židovský pôvod dostala do Terezína a odtiaľ do Osviečimu. Po druhej svetovej vojne ju strana poslala pracovať na ministerstvo zahraničných vecí, kde bola najprv referentkou na anglo-americkom referáte. Potom prešla na oddelenie pripravujúce mierové zmluvy a zúčastnila sa aj na parížskej mierovej zmluve. Neskôr bola referentkou pre porazené štáty a zúčastňovala sa aj rokovaní Valného zhromaždenia OSN. Na II. zasadnutí Valného zhromaždenia bola ako delegátka československej delegácie jednoz zo štyroch žien, ktoré sa zúčastnili tohto podujatia. Len India, Nový Zéland a USA mali ženu delegátku. V poslednom prípade išlo o samotnú Eleanor Rooseveltovú.[78]

---

[77] KOPEČEK, Martin: Gertrúda Sekaninová-Čakrtová: Biogrrafie osobnosti čs. veřejného života. Diplomová práce. FF UK v Prahe, 2013. https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/119751/ (stiahnuté: 27. 7. 2020) s. 8-10. a s. 19-20. O jej živote pozri aj PERNES, Jiří: *Komunistky s fanatismem v srdci*. Praha, 2006.
[78] Tamže s. 46-48.

Počas februára 1948 bola na ministerstve členkou akčného výboru. Účasti na veľkej čistke sa vyhla, lebo bola doma s práve narodeným synom, ktorý sa jej narodil od druhého manžela Kazimíra Čakrtu, ktorý bol vysokým a zároveň apolitickým úradníkom ministerstva financií. Po návrate z materskej dovolenky v lete 1949 sa stala námestkyňou ministra Vladimíra Clementisa, ktorý sa čoskoro satal obeťou stalinistických čistiek v rámci strany. Dodnes sa nevie, ako sa podobnému osudu vyhla samotná Gertrúda Sekaninová-Čakrtová.[79] Na starosti mala pritom styky s vyspelými kapitalistickými štátmi a väčšina jej nadriadených bola popravená alebo zatknutá (Vladimír Clementis, Artur London, Vavro Hajdů a pod.) Na ministerstve v tejto pozícii pôsobila až do roku 1957, keď z doteraz nie celkom jasných príčin bola preložená na ministerstvo školstva a kultúry, kde dlhé roky viedla legislatívny odbor. V tom roku jej manžel spáchal samovraždu – k jej odchodu z ministerstva došlo po tejto udalosti.

V roku 1964 bola zvolená do Národného zhromaždenia, kde pracovala v zahraničnom výbore. Po okupácii v roku 1968, ktorú zásadne odmietala v parlamente nehlasovala za zmluvy, ktoré posväcovali sovietsku prítomnosť. Neskôr bola vylúčená z KSČ a podpísala Chartu 77. Ako reformná kominístka bola aktívna v disidentskom hnutí. Hoci bola jednou z vedúcich ministerstva a často cestovala hlavne na multilaterálne rokovania v rámci medzinárodných organizácií, na skutočnom dlhodobom diplomatickom vyslaní nikdy nebola. Podľa doteraz známych informácií sa len v roku 1949 zvažovalo jej vyslanie na generálny konzulát v NDR. Nakoniec však k tomu nedošlo.[80]

Zaujímavá bola situácia v povojnovom Maďarsku, ktoré na rozdiel od Československa (a Poľska) nebolo ani formálne členom antifašistickej koalície, ale malo postavenie porazenej a spojencami obsadenej krajiny. Zárodky nového ústredného štátneho orgánu riadenia zahraničných vzťahov vznikli už koncom roku 1944 v Debrecíne, kde sa vtedy sformovala Dočasná vláda a Dočasné národné zhromaždenie. Ministerstvo zahraničných vecí v rámci Dočasnej vlády viedol v rokoch 1944 až 1947 János Gyöngyösi (1893-1951).

[79] Tamže s. 51., s. 58-62. Podľa autora diplomovej práce o nej, ako aj podľa Pernesa tu mohli zohrať svoju úlohu jej dobré kontakty v najvyššom vedení štátu a strany (do konca života bola dobrou priateľkou s Máriou Zápotockou), mučenícky osud jej prvého manžela, ako aj fakt, že počas vojny nebola v emigrácii na západe. Možno svoju úlohu zohralo aj to, že komunistický režim nechcel riskovať po poprave Milady Horákovej novú vlnu zahraničného rozhorčenia v prípade procesu matky jednoročného dieťaťa, bývalej väzenkyne koncentračného tábora. Pozri tamže s. 67-68.
[80] Tamže s. 82. a predtým 104-121.

Vedľa niekoľkých starých diplomatov, ktorí sa neskompromitovali spoluprácou s pronacistictickou vládou Strany šípových krížov, tu pracovali predovšetkým úradníci, ktorých sem delegovali antifašistické koaličné strany.

Strany nedelegovali len osoby, ale často žiadali pre svojich ľudí konkrétne posty. Medzi osobami navrhovanými do diplomatickej služby sa občas už vyskytli aj ženy. Komunisti napríklad navrhli ministrovi Annu Bebritsovú, ktorá sa približne o tridsať rokov neskôr stala prvou maďarskou veľvyslankyňou v histórii.[81] Národná sedliacka strana žiadala pre novinárku Gabriellu Szabóovú vyslanie do Londýna. Do Moskvy zasa chceli presadiť jazykovo nadanú Katalin Vargyasovú, ktorá hovorila aj po rusky.[82] Vzhľadom na množstvo prihlásených a delegovaných adeptov, ktorí nemali skoro žiadne diplomatické odborné skúsenosti, ministerstvo už v roku 1945 v rámci Maďarského zahraničného inštitútu zorganizovalo koncipientský kurz zahraničnej správy. Medzi jeho 20 poslucháčmi bola aj jedna žena.[83] Dámy sa nakoniec objavili aj na niektorých – menej exponovaných – vedúcich postoch. Takýmto bolo napríklad vedenie prekladateľskej kancelárie v rámci Predsedníckeho oddelenia, ktoré zodpovedalo za administratívne záležitosti.

Na čele kancelárie stála pani Pontsyová (Pontsy Jenőné). Medzi vedúcimi misií však ešte nebola žena.[84] Pani Fónayová (Fónay Ernőné) bola už vtedy vyslaná do Ríma v pozícii kultúrnej diplomatky.[85]

János Gyöngyösi riadil ministerstvo do roku 1947, keď ho v ministerskom kresle vymenil komunistický historik Erik Molnár. V roku 1948 sa však nakrátko stal ministrom zahraničných vecí László Rajk, ktorý sa čoskoro stal obeťou veľkého stalinistického koncepčného procesu. Jeho osobnou tajomníčkou bola Erika Révová. Na začiatku 1950-ch rokov viedol politickú sekciu Endre Sík, ktorého jednou zástupkyňou bola už žena. Pod Irén Rózsovú patrilo A. I. teritoriálne hlavné oddelenie, ktoré sa ďalej členilo na organizačné jednotky zaoberajúce sa Sovietskym zväzom, stredoeurópskymi ľudovými demokraciami, potom juhovýchodoeurópskymi ľudovými demokraciami, ako aj s Ďalekým východom. Sem patrili aj tri referáty – referát v roku 1949 založeného RVHP, medzinárodných organizácií ako aj referát zaoberajúci sa s maďarskými štipendistami v zahraničí.

---

[81] Bédy-Schwimmerová bola totiž primerane svojej dobe len vyslankyňa, vtedajšie Maďarsko mohlo vtedy vysielať vedúcich misií len v pozícii vyslancov. Veľvyslancov si totiž vymieňali len veľmoci.
[82] SÁRINGER, János: *Iratok a magyar külügyminisztérium történetéhez 1945-1950.* Négy Árboc, Szeged, 2013.20-21. ISBN 978-963-086-6223.
[83] Tamže s. 21. a 42-43.
[84] Tamže s. 35.
[85] Tamže s. 47. poznámka pod čiarou č. 62.

Oddelenie stredoeurópskych ľudových demokracií riadila manželka vtedajšieho stalinistického ministra obrany Mihálya Farkasa. Okrem pani Farkasovej (Farkas Mihályné) pracovali v podobnej pozícii aj ženy na A. II teritoriálnom hlavnom oddelení, ktoré viedol Imre Kutas.[86] Na čele dvoch oddelení zaoberajúcich sa európskymi kapitalistickými štátmi stáli ženy – Bori Fáyová a Márta Kolozsová. Marianne Jánosiová viedla početné dokumentačné oddelenie (14 osôb) v rámci Informačnej sekcie. Sekretariát ministerstvo prakticky riadiaceho štátneho tajomníka Andora Bereiho viedla Edit Konrádová, ktorá sa stala v roku 1956 vedúcou oddelenia, naskôr zástupkyňou vedúceho sekcie. Viacero sekretariátov v 1950-ch rokoch viedli ženy. V roku 1951 v ústredí pracovalo 395 osôb, z toho bolo 51 osôb v rozličných vedúcich pozíciách. Z týchto 51 vedúcich osôb bolo 10 žien. Mnohé ženy pracovali na nižších – administratívnych a technicko-organizačných – postoch. Paradoxom je, že v Maďarsku sa výraznejšie zapojenie žien do zahraničnej správy prejavilo práve v období najtvrdšej stalinistickej diktatúry.

Situácia pravdepodobne nebola zásadne iná ani v ostatných ľudovo-demokratických štátoch. Približne paralalne so súdružkou Farkasovou viedla podobné oddelenie na pražskom ministerstve zahraničných vecí dcéra prvého robotníckeho prezidenta republiky Klementa Gottwalda a manželka ministra obrany Alexeja Čepičku Marta Čepičková-Gottwaldová.

Ako jediné Gottwaldové dieťa študovala v Moskve históriu a od roku 1946 pracovala ako tlačová atašé na československom zastupiteľskom úrade v juhoslovanskom Belehrade. V roku 1948 ju povolali do ústredia, kde až do roku 1956 pracovala na už spomínanom oddelení európskych ľudových demokracií. Neskôr pracovala vo vydavateľstve.[87]

Manželky a dcéry vysokopostavených funkcionárov komunistických režimov pracovali síce v zodpovedných funkciách už v 50. rokoch 20. storočia, avšak na vyslanie v pozícii vedúcej misie sa ešte nedostali. Pravdepodobne to súviselo jednak s duchom doby, jednak s mrazivými podmienkami studenej vojny. Po smrti alebo politickom páde ich mužských príbuzných sa zväčša aj stiahli z ministerstiev, ktoré naďalej zostali predovšetkým pôsobiskom mužov. Prvú veľvyslankyňu v regióne preto vymenovala Maďarská ľudová republika až v roku 1974. Anna Bebritsová (1920-2013) pochádzala z ľavicovej komunistickej rodiny, ktorá po páde Maďarskej republiky rád emigrovala do USA, kde bol jej nevlastný otec vedúcim činiteľom maďarskej sekcie Komunistickej strany USA.

[86] Farkas a jeho rodina inak pochádzali z Košíc.
[87] https://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/organizacni_struktura/utvary_mzv/specializovany_archiv_mzv/kdo_byl_kdo/cepickova_gottwaldova_marta.html

Neskôr sa po vyhostení z krajiny usídlili v Sovietskom zväze, kde bol jej otec určitý čas zavretý. Prežili však Stalinove represie a po roku 1945 sa vrátili do vlasti. Bývalý železničný úradník Lajos Bebrits (1891-1963) potom pôsobil v rozličných vedúcich funkciách komunistického režimu – medzi iným bol ministrom dopravy a pôšt, šéfom úradu pre cestovný ruch, ako aj veľvyslancom vo Švédsku. Išlo teda o režimovo dobre zintegrovanú rodinu. Jeho nevlastná dcéra Anna Bebritsová v prvej polovici 50. rokov 20. storočia pôsobila v zahraničnopolitickom aparáte Strany maďarských pracujúcich (to bol vtedy oficiálny názov komunistickej strany). V rokoch 1951 až 1953 už viedla oddelenie medzinárodných vzťahov a prednášala na budapeštianskej Akadémii zahraničnej správy. Sama absolvovala stranícku vysokú školu. V rokoch 1955 až 1970 pracovala v ústrednom komunistickom denníku Szabad Nép, potom Népszabadság, kde mala na starosti zahraničnopolitické otázky. Niekoľko rokov bola aj spravodajkyňou denníka v Londýne. Od roku 1970 pracovala na ministerstve zahraničných vecí, kde v rokoch 1973-1974 viedla oddelenie medzinárodnej bezpečnosti. V roku 1974 bola vymenovaná za veľvyslankyňu v Holandsku. Po návrate domov odišla do dôchodku.

Druhá maďarská veľvyslankyňa pani Királyová (Király Andrásné), ktorá v rokoch 1984 až 1988 zastupovala svoju vlasť v Dánsku, mala taktiež stranícke pozadie. Predtým absolvovala právnickú fakultu V 70. rokoch 20. storočia bola tajomníčkou výboru strany (vtedy už Maďarskej socialistickej robotníckej strany) v hlavnom meste Budapešti. Na starosti mala okrem iného aj vysoké školstvo, vedu a kultúru.[88]

Prvou poľskou veľvyslankyňou v histórii bola pani Maria Regent-Lechowiczová, rodená Bergerová (1925-2008).[89] Počas druhej svetovej vojny pracovala ako pisárka na stroji, navštevovala tajné prednášky a nakoniec aj zmaturovala. Po vojne absolvovala právnickú fakultu v Krakove a začala pracovať v rodnom meste Radom na súde. Špecializovala sa na trestné právo. V roku 1957 prešla do Varšavy, kde pracovala na vojvodskom súde a jeden cyklus (1957-1961) bola aj poslankyňou Sejmu Poľskej ľudovej republiky. Od roku 1961 do roku 1967 pracovala na ministerstve spravodlivosti, na ktorom viedla oddelenie pre neplnoletých. V roku 1967 sa v rámci poľskej delegácie zúčastnila XXII. zasadnutia Valného zhromaždenie OSN.

[88] Pozri https://infovilag.hu/az-ujsagiro-archivumabol-kibol-lehet-nagykovet-369-es-fel-diplomata-kulfoldon/
[89] https://padesatprocent.cz/cz/diplomacie-v-zemich-v4-stale-pansky-klub Dokument sa odvoláva na článok Pető Andrea: Why are there so few women in V4 diplomacy? Ten bol publikovaný v V4 Revue, ale v súčasnosti už nie je dostupný na internete.

Potom bola radkyňou ministerstva spravodlivosti, od roku 1974 sudkyňou Najvyššieho súdu a nakoniec v rokoch 1978 až 1982 námestníčkou ministra spravodlivosti. V rokoch 1982 až 1986 bola aj poľskou zástupkyňou v Komisii OSN pre likvidáciu diskriminácie žien. V rokoch 1983 až 1987 bola poľskou veľvyslankyňou vo Švédsku. Mala za sebou teda predovšetkým odbornú právnickú kariéru, ale vždy bola aktívna aj v rozličných zastupiteľských zboroch na miestnej, vojvodskej alebo celoštátnej úrovni. Bola teda súčasťou vtedajšej širšie chápanej elity, hoci oficiálne nebola členkou komunistickej strany. V roku 1949 vstúpila totiž do Demokratickej strany, ktorú poľskí komunisti nechali naďalej pracovať ako súčasť politickej dekorácie ľudovo-demokratického Poľska. Neskôr patrila aj do vedenia strany a bola vlastne nielen jedinou ženou vo vedúcej diplomatickej funkcii, ale aj jediným politikom DS v takejto pozícii.[90]

Jedinou stredoeurópskou socialistickou krajinou, ktorá pred rokom 1989 v tomto smere zaostávala, bolo normalizačné Československo Gustáva Husáka. Prvá československá veľvyslankyňa Rita Klímová bola totiž vymenovaná do Washigtonu až na jar roku 1990 demokratickým prezidentom Václavom Havlom. Rita Klímová, rodená Budínová (1931-1993) sa narodila v rodine ľavicového novinára.

Počas druhej svetovej vojny žila v USA, lebo doma by rodine hrozilo nebezpečenstvo jednak pre politické postoje, jednak pre židovský pôvod. V roku 1946 sa vrátili domov a Rita absolvovala britské gymnázium. Vyštudovala politickú ekonómiu, ktorú potom dlhé roky aj prednášala. Jej manželom bol významný reformný komunista Zdeněk Mlynář. Neskôr sa rozviedli. Po roku 1968 bola vylúčená z KSČ a zapojila sa do disidentského hnutia. Počas udalostí koncom roku 1989 bola hovorkyňou Občianskeho fóra a organizovala tlačové konferencie Václava Havla, ktorý ju v apríli 1990 vymenoval za veľvyslankyňu vo Washingtone. Zo zdravotných dôvodova sa v roku 1991 vrátila a v roku 1993 zomrela na leukémiu. Druhou československou veľvyslankyňou v histórii sa stala v roku 1990 populárna slovenská herečka so sociologickým vzdelaním Magda Vášáryová, ktorá pôsobila vo Viedni. Ostatné ženy-diplomatky sa do vedenia zastupiteľských úradov dostali vo funkcii veľvyslankyne až po roku 1993. Prirodzene už v službách samostatnej Českej republiky a nezávislého Slovenska.[91]

[90] https://pl.wikipedia.org/wiki/Maria_Regent-Lechowicz, (cit.2020-04-07).
[91] Napríklad Magda Vášáryová bola v rokoch 2000 až 2005 veľvyslankyňou SR v poľskej Varšave.

8. ZÁVER

Postavenie žien v diplomacii a zahraničnej službe sa za posledných sto rokov dramaticky zmenilo. Kľúčovými udalosťami v procese emancipácie žien – podobne ako v celej histórii posledných dvoch storočí – boli technické zmeny koncom 19. storočia, potom dve svetové vojny, pád komunizmu a začínajúca sa globalizácia. V celom procese zohralo dôležitú úlohu aj hnutie za práva žien, ako aj mierové hnutie zo začiatku 20. storočia. Nie je možné úplne poprieť ani úlohu radikálnych socialistických politických hnutí, včetne ruských boľševikov, ktoré boli predsa len viac otvorené emancipácii žien, než vtedajšie liberálne a konzervatívne ideológie. Samotná vojna a jej sociálne-mentálne dôsledky taktiež urýchlili proces emancipácie žien, ktorý súvisel hlavne s ich zaradením do výroby, vojenského zdravotníctva a čiastočne aj do administratívy. Tento fakt nemohli ignorovať ani konzervatívne európske krajiny. Nie náhodou sa ženy objavili v prvých skutočne diplomatických, konzulárnych a koncepčných úradníckych pozíciách práve v medzivojnovom období. Stále však išlo skôr o výnimky. Proces emancipácie žien v diplomacii výrazne urýchlil koniec druhej svetovej vojny. Nárast vplyvu Sovietskeho zväzu a Spojených štátov, ktoré boli v medzivojnovom období viac-menej pioniermi v oblasti emancipácie žien, tiež urýchlil proces zapojenia žien do realizácie zahraničnej politiky.

Tu dokonca došlo k paradoxnej situácii, že tzv. ľudovodemokratické (nedemokratické) krajiny strednej a východnej Európy trochu predbehli demokratickú západnú Európu, aspoň čo sa týka obsadzovania stredných riadiacich postov na ministerstvách. Tento fakt však pravdepodobne súvisel predovšetkým s relatívnou uzavretosťou komunistických elít, s nedostatkom iných kádrov, ako aj z nedôvery, ktorá panovala v rámci celej spoločnosti. Nie náhodu boli teda prvými vedúcimi oddelení práve manželky a dcéry vysokých straníckych a štátnych funkcionárov, ministrov a generálov.

Na vyslaní do misií v zahraničí sa však tento trend ešte neprejavil. To sa zmenilo až po roku 1968, keď sav o svete objavilo viacero veľvyslankýň. Výraznejšie rozdiely medzi demokratickým západom a komunistickým východom Európy v tomto smere už neexistovali. K skutočnému výraznému nárastu žien vo vedúcich funkciách, ktorý inak súvisel aj s ich celkovým stúpajúcim počtom v rámci personálu ministerstiev, nastal po roku 1989. Tento rok so sebou prinieslo nielen demokraciu pre bývalý východný blok, ale dal nové impulzy aj myšlienke ľudských práv. Začalo sa viac dbať o o ich garancie a dôsledné dodržiavanie, čo sa prejavilo napríklad v rovine antidiskriminačných politík. Čoraz viac žien sa dostalo aj do ministerských a námestníckych pozícií.

Tento proces v súčasnosti už – aspoň symbolicky – dostihol aj krajiny, o ktorých sa dlho predpokladalo, že k nemu nikdy nedôjde. V súčasnosti už aj Iránska islamská republika má dve veľvyslankyne – jednu v škandinávskom Fínsku, druhú v islamskej Malajzii. Začiatkom roku 2020 dokonca aj pápež František vymenoval dlhoročnú pracovníčku rímskeho štátneho sekretariátu do vedenia oddelenia, ktoré sa zaoberá multilaterálnou diplomaciou.[92] Právnička Francesca di Giovanniová už viac ako štvrťstoročie pracuje vo vatikánskej diplomacii. Jej kariérny úspech znamená dôležitý symbol a dokazuje, že aj veľmi konzervatívne inštitúcie sa v súčasnosti snažia ísť s duchom doby.

Literatura:

BEREŽKOV Valentin Michajlovič: Roky diplomatickej služby. Bratislava: Pravda, 1981.

BROŽ, Ivan: Diplomaté. Praha: Epocha, 2004. ISBN 80-86328-55-4.

DENÉCHÉRE, Yves. A nők helye és szerepe a francia külpolitikában. *AETAS*, 2004, ISSN 0237-793.

EGEDY Gergely: *Bevezetés a nemzetközi kapcsolatok elméletébe*. Budapest: HVG-ORAC, 2011. ISBN 978-963-258-136-1.

FEJES Katalin: Trianoni nagyasszonyok I. 2020. május 29. http://forumhungaricum.hu/kulturkincs/trianoni-nagyasszonyok-i/ (stiahnuté: 28. 07.2020), s. 3-4.

GLANT, Tibor: Diplomatanők rivaldafényben: Vira Whitehause és Bédy-Schwimmer Róza svájci küldetése az első világháború végén. *Múltunk*, 2003. No. 3. ISSN 0864-960X.

GRATZ, Gusztáv. *A forradalmak kora. Magyarország története 1918-1920*. Budapest: Magyar Szemle Társaság, 1935.

JAMES, Carolyn – SLUGA, Glenda: Introduction. The long international history of women and diplomacy. In SLUGA, Glenda – JAMES, Carolyn (eds.) *Women, diplomacy and international politics before 1500.*

KOPEČEK, Martin: Gertrúda Sekaninová-Čakrtová: Biogrrafie osobnosti čs. veřejného života. Diplomová práce. FF UK v Prahe, 2013. https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/119751/ (stiahnuté: 27. 7. 2020) s. 8-10. a s. 19-20.

[92] https://www.magyarkurir.hu/ferenc-papa/ferenc-papa-eloszor-nevezett-ki-egy-not-vatikani-kulcspozicioba

KRÁLIK Juraj: *Letokruhy diplomacie*. Bratislava IURA EDITION 2003. ISBN 80-89047-51-3.

METYKÓ Béla: „Az asszonyszívek diplomáciájának nagymestere" *Gróf Apponyi Albertné (1867-1942) élete a korabeli sajtó tükrében.* Jászsági Évkönyv, 2017. 4. 1. s. 77-78.

NYÁRY, Krisztián: A magyar feminista, akit Nobel-békedíjra is jelöltek. BBC History (maďarská verzia), 2017. Jún. Túto publikáciu pozri aj NYÁRY, Krisztián: A magyar feminista, akit Nobel-békedíjra is jelöltek. www.index.hu/tudomany/tortenelem/2017/07/01/a_magyar_feminista_akit_nobelábekedijra_is_jeloltek/ Index 2017. július 1.

PERNES, Jiří: *Komunistky s fanatismem v srdci*. Praha, 2006.

SAKUN, Oleg F. *Diplomatičeskoje remeslo.* Moszkva: Meždunarodnije otnošenija, 2016. ISBN 978-5-7133-1280-0.

SÁRINGER, János: *Iratok a magyar külügyminisztérium történetéhez 1945-1950.* Négy Árboc, Szeged, 2013. ISBN 978-963-086-6223.

SOMOGYI, Éva: *Magyarok a bécsi hivatalnok világban. A közös külügyminisztérium magyar tisztviselői 1867-1914.* Budapest: MTA BTK TTI, 2017. ISBN 978-963-416-084-7.

SZAPOR, Judit: Feministák és „radikális asszonyok." Női politikusok az 1918-as demokratikus forradalomban. In: *Nők a modernizálódó magyar társadalomban*. Eds. GYÁNI Gábor – NAGY, Beáta. Debrecen: Csokonai Kiadó, 2006.

SZERB, Antal. *A világirodalom története*. Budapest: Magvető Kiadó, 1962. ISBN 620874.

THANT Myint-U – SCOTT, Amy: *The UN Secretariat. A Brief History (1945-2006.)* New York: International Peace Academy, 2007. ISBN 978-0-937722-99-2.

Women and the Foreign Office. History Notes: Issue 20. London: Foreign and Commonwealth Office, 2018.

Abstrakt:

Článok sa zaoberá procesom emancipácie žien v diplomacii a zahraničnej správe. Po krátkom úvodnom prehľade od stredoveku až po raný novovek sa najprv venuje intelektuálnym aristokratickým salónom manželiek veľvyslancov a ich úlohe v diplomatickej komunikácii na začiatku 19. storočia. Veľmi známym bol napríklad salón ruskej kňažnej von Lievenovej.

Jej manžel bol veľvyslancom cára Alexandra I. v Berlíne a potom v Londýne. Dorothea von Lievenová bola diplomacicky veľmi úspešná, ale oficiálne vždy zostala v tieni svojho manžela. Pravdepodobne prvou ženou s pravidelnou mzdou v zahraničnej správe bola Martha Southscottová a neskôr Ann Cheesová. Obe slúžili ako „potrebné“ žené v rámci britského zahraničného úradu na konci 18. storočia. Niekoľko upratovačiek tám pracovalo aj v prvej polovici 19. storočia.

Kľúčovou udalosťou bolo zavedenie písacích strojov. Veľká Británia začala zamestnávať na ministerstve pisárky od roku 1889. Situácia bola podobná aj vo Francúzsku. Spoločné rakúsko-uhorské ministerstvo zahraničných vecí taktiež zamestnávalo niekoľko žien, ktoré pracovali ako pomocný technický personál a tiež v rámci miestnosti, kde sa spájali telefonické hovory. Skutočná diplomatická a konzulárna práca bola vtedy vyhradená ešte len pre mužov. Situácia sa radikálne zmenila po ruskej revolúcii v roku 1917 a po skončení prvej svetovej vojny. Prvou ženou v oficiálnej diplomacii bola Róza Bédy-Schwimmerová, ktorú vymenoval za vyslankyňu v Berne maďarský premiér, gróf Mihály Károlyi koncom roku 1918. V tom istom čase pracovala vo Švajčiarsku ako zamestnankyňa Výboru USA pre verejné informácie aj Vira Whitehausová.

Bédy-Schwimmerová však mala problém s diplomatickou akceptáciou zo strany švajčiarskej vlády a na „radikálnu maďarskú inováciu“ útočila aj francúzska diplomacia. Misia maďarskej diplomatky bola preto krátka a po dvoch mesiacoch sa musela vrátiť do Budapešti.

V období medzi dvoma svetovými vojnami pracovalo v diplomatickej a konzulárnej službe niekoľko žien. Prvou ženou vo vedení diplomatickej misie bola Alexandra Kollontajová, ktorá zastupovala Sovietsky zväz v Nórsku. Neskôr viedla sovietsku misiu v Mexiku a potom vo Švédsku. Ruth Owenová bola zasa v rokoch 1933 až 1936 prvou americkou vyslankyňou v Dánsku. Republikánske Španielsko a niekoľko latinsko-amerických štátov realizovalo v tejto sfére taktiež relatívne liberálnu a tolerantnú politiku. Naopak, rozhodujúce európske štáty s dlhou diplomatickou tradíciou (napríklad Francúzsko, Veľká Británia a pod.) boli veľmi zrdžanlivé ohľadom zamestnávania žien v diplomacii. Tento proces sa začal len na nízkych stupňoch správy. Vtedajšie stredoeurópske štáty zamestnávali ženy v rámci ich diplomatickej a konzulárnej služby taktiež len na nižších technických a administratívnych postoch.

Situácia sa zmenila po druhej svetovej vojne. Dcéry a manželky stredoeurópskych komunistických funkcionárov vtedy už pracovali ako vedúce jednotlivých oddelení na ministerstve. Diplomacické pozície sa postupne začali otvárať ženám aj na západe Európy, avšak prvé veľvyslakyne boli v Európe vymenované len po roku 1968. Prvou maďarskou vedúcou misie v Holandsku bola veľvyslankyňa Anna Bebritsová v rokoch 1974 až 1978. Maria Regent Lechowiczová zastupovala Poľskú ľudovú republiku vo Švédsku v rokoch 1983 až 1987. A. Királyová zasa viedla v rokoch 1984 až 1988 maďarskú diplomatickú misiu v dánskej Kodani. Predtým pracovala v aparáte komunistickej strany v Budapešti. Československo vymenovalo prvú bilaterálnu veľvyslankyňu až po páde komunizmu a zmene režimu. Rita Klímová viedla československé veľvyslanectvo vo Washingtone.

Kľúčové slová: *Diplomacia, emancipácia, história, zahraničná správa, ženy.*

Abstract:

Women in diplomacy and the administration of foreign affairs(From Austria-Hungary to Czechoslovakia and Hungary)

The paper deals with the process of emancipation of women in diplomacy and the administration of foreign affairs. After providing a short overview of the medieval ages and the early modern period the paper focuses on the role of the noble-women and their intellectual saloons in respect of diplomatic communication in the early 19th century. Well-known was the saloon of the Princess von Lieven. Her husband was the ambassador of Tsar Alexander I. in Berlin and London. Dorothea von Lieven was very succesful, but oficially she was only the wife of the ambassador. Probably the first women with regular salaries were Martha Southscott and later Ann Cheese. They served as „necessery women" at the British Foreign Office at the end of 18th century. Several charwomen worked there in the first half of the 19th century. The invention of the typewriter led to another crucial turning-point in the employment of women. The British Foreign Office employed the first female typist from 1889. The situation was similar in France, too. The common Austro-Hungarian Ministry of Foreign Affairs in Vienna also employed several women. They worked as technical assistants of the ministry, their duties included service in the phone-room. But real diplomatic and consular work was entrusted exclusively to men. Even more radical changes occurred owing to the First World War and the Russian revolution.

The first woman in diplomacy was the feminist and peace activist Róza Bédy-Schwimmer appointed by Count Mihály Károlyi in November 1918; she was the envoy of democratic Hungary in Bern, Switzerland. Vira Whitehause from the US Committee on Public Information also worked in Bern at that time. But Bédy-Schwimmer had problems with her diplomatic acception from the Swiss government and the Frech diplomacy also attacked „this radical Hungarian innovation". Her mission was very short and after two months she returned to Budapest. Between the two world wars we know of several women who served in diplomatic and consular rank. The first woman in the position of head of mission was Alexandra Kollontaj, who represented the Soviet government in Norway, then later in Mexico and Sweden. Ruth Brian Owen was the first US ambassador to Denmark between 1933 and 1936. The republican Spain and several Latin-American countries were liberal and tolerant on this field. The European countries with a long diplomatic tradition (e.g. France, UK etc.) were very reserved concerning the diplomatic carriers of women. This process started there only on a very low level.

The Central European countries employed women in their ministries and diplomatic-consular missions, but only in lower administrative and technical positions. The situation changed after the Second World War. The wives and daughters of Central European communist politicians worked as heads of units and departments in the early years of communist dictatorship. These positions were opened step by step for women in the Western ministries, too after 1945. But the first women ambassadors (ambassadrice) were appointed in the European countries only after 1968. The first Hungarian woman in the rank of ambassador was Anna Bebrits in Haag between 1974 and 1978. Maria Regent Lechowicz represented Poland in Sweden between 1983 and 1987. Király Andrásné was the head of the Hungarian diplomatic mission in Denmark, Copenhagen between 1984 and 1988. Formarly she worked in the communist party apparatus in Budapest. It was Czechoslovakia that appointed the first woman ambassador after the collapse of communism. Rita Klímová headed the Czechoslovak mission in Washington D.C.

Key words: *European area, Immigration, Theft, Murder, Jihadist Terrorism, Third Country Nationals.*

JEL: *N440.*

Prof. **Ivan Halász** PhD. - Národná univerzita pre verejnú službu, Fakulta štátovedy a medzinárodných vzťahov Budapešť, halivan@freemail.hu.

BEZPEČNOST LYŽAŘSKÝCH AREÁLŮ VE ŠVÝCARSKU

Ladislav J. Janků

1. ÚVOD[1]

Tento článek poskytuje krátký vhled do švýcarského sněžného práva, zabývajícího se zde konkrétně problematikou úpravy bezpečnosti lyžařských areálů při provozování zimních sportů. Švýcarsko nemá ve svém právním řádu implementován žádný zvláštní předpis, který by upravoval bezpečnost lyžování a lyžařských areálů, což je předmětem řady odborných diskusí, a to zejména v posledních dekádách, kdy dochází ke značnému rozvoji těchto volnočasových aktivit, expanzi lyžařských středisek a stále rostoucí komplikovanosti tohoto provozu.

Švýcarsko je jednou z klíčových alpských zemí, které mají zásadní podíl na rozvoji sněžných sportů. Jde tedy primárně o horskou zemi, která má takto ideální podmínky pro provozování horských outdoorových aktivit, kde lyžování je sportem dominujícím. To vyplývá i z údaje o 2.000.000 lyžařů, což při celkovém počtu obyvatel 8,57 mil. činí 23,5 % lyžující populace. Problematika provozování těchto aktivit má téměř shodný základ s ostatními lyžařskými zeměmi. Z hlediska společenského významu, jeho masového rozšíření, zvýšenému riziku ve smyslu indexu úrazovosti a s přihlédnutím k veřejnému zájmu, je na místě adekvátní regulace již tak poměrně komplikovaného provozu v lyžařských areálech. Odkaz některých odpůrců jakékoliv regulace na generální prevenci je v takovém případě lichý, neboť nelze spoléhat jen na to, že jak uživatelé lyžařských areálů, tak jejich provozovatelé ji budou bez dalšího plně reflektovat v rámci jejich chování. I když se nelze plně ztotožnit s již z dnešního pohledu poněkud obsoletní doktrínou komparace lyžařského provozu s provozem silničním, nelze přehlížet výše zmíněnou stále větší komplikovanost a složitost provozu v lyžařských areálech a je nutno přiznat potřebu jasných, srozumitelných, konkrétních pravidel, jejich závaznost a vynutitelnost, a to jak pro lyžaře, tak provozovatele lyžařských areálů a jejich součástí, tedy zejména přepravních zařízení a přiléhajících sjezdových tratí.

[1] Článek byl připraven v rámci projektu GAUK č. 700119 „Právní úprava bezpečnosti lyžování v mezinárodním kontextu a její možné perspektivy v právním řádu České republiky“, řešeného na Univerzitě Karlově, Právnické fakultě.

Jelikož Švýcarsko nedisponuje zvláštní úpravou, při posuzování odpovědnosti při lyžařských nehodách vychází kromě své hmotněprávní úpravy i z mezinárodně respektovaných FIS Pravidel, k tomu ovšem navíc aplikuje další uznávanou normativu, tvořenou Směrnicemi SKUS, regulujícími zřizování a provoz tratí vymezených pro sporty na sněhu.

Článek se opírá zejména o výsledky odborných prací představitelů švýcarského sněžného práva, konkrétně Hans-Kaspara Stifflera[2] a Heinze Waltera Mathyse[3], který k textu poskytl i cenné konzultace. Je určen jak zástupcům justičních profesí, tak i milovníkům sněžných sportů, v neposlední řadě i provozovatelům lyžařských areálů. Článek je rovněž částečným extraktem z publikace Lyžařské právo ve Švýcarsku se specifickým zaměřením na bezpečnost lyžařských areálů (vydavatelství Leges Praha).

Pro upřesnění je vhodné zmínit, že ačkoliv autor pracuje s termíny lyžařský areál, lyžař či lyžování, v textu je uváděno širší pojetí ve smyslu sportů na sněhu neboli sněžných sportů, neboť jde o terminologii pro švýcarskou právní literaturu víceméně typickou, neboť tato pracuje se zaužívaným pojmem *Schneesportrecht*, který zahrnuje veškeré aktivity na sněhu, tedy i sáňkování, bobování, provoz sněžných skútrů či jiných přepravních prostředků, túry na sněžnicích či dokonce závody psích spřežení na sněhu.[4]

2. HISTORIE A SOUČASNOST PODMÍNEK PRO PROVOZOVÁNÍ SNĚŽNÝCH SPORTŮ

Švýcarsko je často označováno za pomyslné srdce Alp, tedy i centrum alpských sportů a souvisejících volnočasových činností. Počátek typické zimní turistiky s využitím rozmanité výzbroje se datuje do poloviny 19. století a kořeny pojetí zimní dovolené, jak je známe dnes, můžeme nalézt v oblasti Svatého Mořice, kde v té době vznikaly první hotely zacílené na lyžařské turisty. Proto je Sv. Mořic označován za „praotce lyžařských středisek“[5].

---

[2] Dr. Heinz-Kaspar STIFFLER (1932) – advokát, autor četných publikací lyžařského práva, více než 40 let člen SKUS, předseda Komise pro právní otázky sněžných sportů Asociace provozovatelů lanové dopravy KRS SBS (*Kommission Rechtsfragen Schneesportanlagen von Seilbahnen Schweiz*), odborný konzultant Mezinárodní lyžařské federace FIS, je považován za jednoho ze zakladatelů lyžařského, resp. sněžného práva ve Švýcarsku.
[3] Dr. Heinz Walter MATHYS (1943) – bývalý prokurátor kantonu Bern, soudní znalec pro bezpečnost sněžných sportů, čestný předseda SKUS, člen KRS SBS, specialista na dopravní a horské právo (*Bergrecht*).
[4] Rakouská odborná literatura užívá rovněž pojem *Skirecht,* pod nějž ovšem subsumuje i jiné aktivity než lyžařské.
[5] SOCHA Petr. *Švýcarsko kdysi a dnes*. SNOW, Praha, 2010.

Do téhož historického období může zařadit i vznik prvních horských profesí, mezi nimiž zejména horský průvodce, horský vůdce a instruktor lyžování, neboť to byli právě původní místní sedláci, kteří začali stále četněji přijíždějící turisty provázet po horách. Položili tak základní kámen k počátku dnes již typických horských povolání, a to včetně nezbytného vzniku horské záchranné služby. Díky společným hranicím s okolními alpskými zeměmi, je možné i zde vysledovat fenomén „transnacionálních“ lyžařských tratí, čemuž je vhodné věnovat pozornost i z právního hlediska s přihlédnutím k rozdílům právního prostředí dotčených zemí.

Do alpského cestovního ruchu vkládá tato země nemalé investice, byť velmi racionálním a poněkud konzervativním způsobem, pověstná švýcarská kvalita výrobků se zde promítá i do terciárního sektoru, kvalita služeb a celé příslušné infrastruktury je zde na výjimečné úrovni. Dnešní lyžařské Švýcarsko se může pochlubit cca 250 lyžařskými areály, vybavenými 7.300 km sjezdových tratí, přičemž výstavba a vybavení v rámci modernizace lyžařských středisek za podpory státu[6] i jednotlivých kantonů stále expanduje, ovšem naráží v rámci územního plánování v horských oblastech i na své přirozené i legislativní limity.

3. BEZPEČNOST A ÚRAZOVOST

Vzhledem ke vzrůstajícímu počtu osob praktikujících sněžné sporty a rostoucí komplikovanosti provozu dochází k pozvolnému, ale nezadržitelnému nárůstu úrazů, ovšem situace ve Švýcarsku není nijak zvlášť odlišná od okolních alpských zemí. Obecně se dá hovořit o ročním průměru cca 70.000 úrazů uživatelů lyžařských areálů, z toho zhruba 58.000 úrazů připadá na lyžaře a 12.000 na snowboardisty[7], z toho je smrtelných úrazů na lyžích 4 za rok[8]. V roce 2019 bylo evidováno 177 úmrtí na horách, z toho 120 úmrtí následkem horských sportovních aktivit. Zde připadá 17 úmrtí na úrazy na lyžích při skialpinistických túrách nebo lyžování ve volném terénu (freeride).

[6] Obdobně jako ve Francii *plan-neige.*
[7] Průměr za období 2012 – 2016 dle Zprávy BFU (Úřad pro úrazovou prevenci) Status 2019 – Statistik der nichtberufsunfälle und des sicherheitsniveaus in der Schweiz.
[8] Průměr za období 2009-2018 dle zprávy BFU.

4. PRÁVNÍ ÚPRAVA BEZPEČNOSTI LYŽAŘSKÝCH AREÁLŮ

Švýcarsko nemá ve svém právním řádu žádnou zvláštní právní úpravu týkající se bezpečnosti sportů na sněhu či provozování lyžařských areálů, soudy se však v rámci své rozhodovací praxe mohou opřít o pravidla a směrnice uznané Spolkovým nejvyšším soudem/Federálním tribunálem (dále Spolkový soud nebo jen BGE)[9].

5. HISTORICKÉ SNAHY O ZVLÁŠTNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVU

V minulosti se opakovaně objevovaly snahy ze strany poslanců Národní rady[10] o přijetí zvláštního předpisu. První návrh byl předložen již v roce 1969, cílem byla úprava chování praktikantů sněžných sportů na straně jedné a na straně druhé povinnosti provozovatelů horských přepravních zařízení. Tyto snahy byly vždy vládou odmítnuty s odkazem na již existující směrnice Švýcarské komise pro prevenci nehod na sjezdových tratích pro provozování sportů na sněhu (SKUS) a pravidla chování Mezinárodní lyžařské federace (FIS). Tedy soubory norem, které byly přijaty na dobrovolné bázi. V roce 2001 vláda odmítla další návrh právní úpravy extrémních sportů.[11] Federální vláda zaujala k podnětu stanovisko, ve kterém se opřela o základní, ústavně[12] zaručená lidská práva, zde zejména o svobodu pohybu. Poté, co vláda zrekapitulovala aktuální právní základ civilněprávní a trestněprávní odpovědnosti v materiálu *Hrozba třetích stran*[13], uzavřela shrnutím, že současná obecná úprava je dostatečná a další předpis by byl nadbytečný s tím, že by bylo vhodnější vyčerpat existující možností sankci v občanské i trestní rovině, včetně odebrání přepravního titulu apod.

Po přijetí zvláštního předpisu v Itálii *(Zákon ze dne 24. prosince 2003, č. 363 – Pravidla bezpečnosti při provozování zimních sjezdových a běžeckých sportů)*[14] se švýcarští zákonodárci shodli na potřebě obdobného řešení a v rámci programu *„Stop pirátům na sjezdových tratích“* předložili návrh právní regulace předmětného zaměření s cílem

[9] *Bundesgericht / Tribunal fédéral* – Spolkový/Federální nejvyšší soud Švýcarska.
[10] *Nationalrat / Conseil national*
[11] Návrh právní úpravy extrémních sportů č. 01.3128 (Donzé Walter) ze dne 21.3.2001.
[12] *Bundesverfassung der Schweizerischen Eidgenossenschaft (BV)*
[13] *Threat by third parties* (příspěvek H.W.Mathys)
[14] *Legge 24 dicembre 2003, n. 363 Norme in materia di sicurezza nella pratica degli sport invernali da discesa e da fondo. (GU Serie Generale n.3 del 05-01-2004)*

zvýšení bezpečnosti v lyžařských areálech.[15] Federální vláda nezměnila postoj, když i tento návrh odmítla stanoviskem, kde sice sdílí obavy v souvislosti s nárůstem četnosti vážných nehod v lyžařských areálech, ale neshledává nutnost přijetí zvláštních předpisů a odkazuje na podpůrné kodexy: „*Směrnice Švýcarské komise pro prevenci nehod na sjezdových tratích pro provozování sportů na sněhu (SKUS) nyní zavazují provozovatele sjezdových tratí k přijetí preventivních opatření a lyžaři musí dodržovat pravidla chování Mezinárodní lyžařské federace (FIS).*“.

6. PLATNÝ PRÁVNÍ RÁMEC

Existující obecná úprava poskytuje právní základ pro stanovení odpovědnosti lyžařů a jiných praktikantů sněžných sportů, tak provozovatelů přepravních zařízení. Na úrovni trestněprávní je často soudy odkazováno na ustanovení švýcarského trestního zákoníku (**StGB**)[16], konkrétně čl. 117 (usmrcení z nedbalosti)[17] a čl. 125 (újma na zdraví z nedbalosti)[18], obě ustanovení mohou dopadat jak na lyžaře, kteří mohou způsobit smrt či újmu na zdraví jinému lyžaři, a to nejen při lyžování či jiné aktivitě na sněhu, ale i například uvolněním laviny apod., tak na provozovatele, kteří zanedbali svou povinnost zajistit bezpečnost provozu na sjezdových tratích.

Z civilněprávního pohledu je pak často poukazováno zejména na ustanovení čl. 41 (*obligationes ex delicto*)[19] a čl. 97 (*obligationes ex contractu*)[20] Závazkového zákoníku (**OR**)[21], který tvoří samostatnou část Občanského zákoníku (**ZGB**).[22]

---

[15] Návrh úpravy předložen dne 28. 2. 2005 pod č. 05.3012 (Günter Paul). Autor návrhu požadoval přísná disciplinární opatření na sjezdových tratích, nejlépe ve formě zvláštního předpisu a zřízení speciálních pořádkově-bezpečnostních složek (ski policie), působících na těchto tratích.

[16] *Schweizerisches Strafgesetzbuch **(StGB)** / Code Pénal Suisse.*

[17] **StGB – čl. 117 Usmrcení z nedbalosti:** *Kdo způsobí smrt člověka z nedbalosti, trestá se trestem odnětí svobody až na tři léta nebo peněžitým trestem.*

[18] **StGB – čl. 125 Újma na zdraví z nedbalosti.** *(1) Kdo poškodí z nedbalosti člověka na těle nebo na zdraví, trestá se, na návrh, trestem odnětí svobody až na tři léta nebo peněžitým trestem. (2) Je-li poškození těžké, stíhá se pachatel z úřední povinnosti.*

[19] **OR – čl. 41 Obecná odpovědnost. Předpoklady odpovědnosti.** *Každý je povinen nahradit újmu způsobenou ostatním neoprávněně, ať již způsobenou úmyslně, z nedbalosti nebo neopatrnosti.*

[20] **OR – čl. 97 Neplnění povinnosti. Odpovědnost dlužníka obecně.** *Dlužník, který nesplní povinnost nebo ji nesplní řádně, je povinen nahradit vzniklou škodu, ledaže prokáže, že mu nelze přičítat žádnou vinu.*

[21] *Obligationenrecht (OR) / Code des obligations (CO)* – 5. část ZGB.

[22] *Zivilgesetzbuch / Code civil* z roku 1907 (účinný od 1912).

V návaznosti na tyto normy civilního kodexu zformoval Spolkový soud v rámci své praxe tzv. „pravidlo rizika“[23], podle kterého je každý, kdo vytvoří podmínky, které by mohly vést ke způsobení újmy jiné osobě, je povinen přijmout veškerá nezbytná preventivní opatření, aby bylo možné újmě předejít.[24] Zásada, na níž je založeno pravidlo rizika, je dostatečně zřejmá. Předkládá však soudci dvojí úkol: na jedné straně zjistit, jaká preventivní opatření měla být přijata, a na druhé straně, zda jejich opomenutí lze považovat za nedbalost.

Částečně do oblasti relevantní právní úpravy zasahují rovněž další konfederační a kantonální zákony a nařízení, zejména pak právní úprava územního plánování, výstavby a provozu lanových drah, provozu mechanických zařízení pro údržbu lyžařských tratí a úprava profese instruktorů sněžných sportů. Právní rámec je obsažen v předpisech z oblasti civilního[25], trestního i správního práva.

7. REGULACE BEZPEČNOSTI LYŽAŘSKÝCH AREÁLŮ

Švýcarská komise pro prevenci nehod na sjezdových tratích pro sněžné sporty (SKUS)[26]

Švýcarsko, na rozdíl např. od Itálie, nedisponuje zvláštním zákonným předpisem, který by provozovatelům ukládal výslovnou povinnost zajistit bezpečnost lyžařského, či chceme-li sněžněsportovního, provozu. Příslušnou normativu pro provozovatele však dobrovolně vytvořila speciálně zřízená Švýcarská komise pro prevenci nehod na sjezdových tratích pro sněžné sporty (SKUS).

[23] STIFFLER, Hans-Kaspar. Civil liability (obligation of guaranteeing safety of circulation on ski slopes), 2007, s. 2.
[24] Srovnej s § 2900 OZ ČR: Vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, je každý povinen počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví jiného.
[25] ZGB, který upravuje především odpovědnost, dále zde příslušné smlouvy příkazní, cestovní, přepravní.
[26] *Schweizerischen Kommission für Unfallverhütung auf Schneesportabfahrten.*

Komisi společně založily již v roce 1960 následující korporace:

- Švýcarský úřad pro úrazovou prevenci – BFU,[27]
- Švýcarská asociace lyžařských škol a instruktorů sportů na sněhu Swiss Snowsports – SSS,[28]
- Švýcarská lyžařská federace Swiss-Ski,[29]
- Asociace švýcarských lanových drah – SBS,[30]
- Unie veřejné dopravy – VöV.[31]

Snahy o nastavení pravidel a režimu pro zajištění bezpečnosti v lyžařských areálech se však objevily již 24 let před založením SKUS, a to dokonce ze strany samotných provozovatelů vlečných a lanových přepravních zařízení, kteří pochopili, že se nemohou zabývat jen přepravou uživatelů na vrcholy a dále je ponechat jejich osudu, ale že musí zajistit též bezpečné podmínky pro jejich návrat do údolí.

SKUS založená v roce 1960, sledujíce vývoj nehod v lyžařských oblastech, nechala v následujících letech vypracovat znalecké posudky, a to za účelem vyjasnění a upřesnění jaká opatření by měla být na sjezdových tratích přijata za účelem vyšší ochrany jejich uživatelů. Tyto expertízy přispěly po 10 letech od založení SKUS k vypracování zvláštních směrnic[32], určených pro regulaci sjezdových tratí vymezených pro provozování sportů na sněhu, obzvláště jejich plánování, provoz a údržbu. Směrnice v průběhu času doznaly několika změn, aktuálně platné znění představuje jejich verze z roku 2015. Na tyto směrnice pro sjezdové tratě navazují směrnice pro chování lyžařů a snowboardistů, oba typy směrnic bývají zpravidla souhrnně označovány jako SKUS Směrnice. SKUS byla v roce 1989 reorganizována s přeměnou právní formy na nadaci, přičemž získala status veřejně prospěšné společnosti.[33]

[27] Schweizerische Beratungsstelle für Unfallverhütung (BFU) / Bureau de prévention des accidents (BPA).
[28] SSS je národní zastřešující organizace pro švýcarské lyžařské školy a střediska odborného výcviku pro švýcarské instruktory sněžných sportů.
[29] Swiss-Ski – člen Mezinárodní lyžařské federace FIS (obdoba Svazu lyžařů ČR).
[30] Seilbahnen Schweiz (SBS) / Remontées mécaniques suisses (RMS).
[31] Verband öffentlicher Verkehr (VöV) / Union des transports publics (UTP).
[32] SKUS-Richtlinien für Anlage, Betrieb und Unterhalt von Schneesportabfahrten / Directives pour l'aménagement, l'exploitation et l'entretien des descentes pour sports de neige.
[33] od 15.11.1989 ve smyslu ust. čl. 80 an. ZGB.

Ke SKUS přistoupily další zvláštní organizace a instituce:

- Spolkový úřad pro sport – BASPO,[34]
- Spolkový dopravní úřad – BAV,[35]
- Spolkový institut pro výzkum sněhu a lavin – SFL,[36]
- Mezikantonální konkordát pro lanové dráhy a lyžařské vleky – IKSS,[37]
- Švýcarská pojišťovna případů nehod Suva.[38]

SKUS v tomto složení disponuje všemi dostupnými odborníky, a tedy potřebnými technickými znalostmi, nezbytnými pro vysoce kvalifikované plánování, provoz a údržbu sjezdových tratí a jejich zajištění před možnými horskými riziky, díky čemuž byly v roce 1991 Směrnice SKUS uznány Spolkovým soudem[39] jako pravidla pro zajištění bezpečnosti na sjezdových tratích, potažmo lyžařských areálech. Od té doby začaly být švýcarskými soudy používány jako měřítko pro definování nezbytné péče ze strany provozovatelů lyžařských přepravních zařízení a sjezdových tratí. Následně pak v roce 2003 schválilo Federální ministerstvo vnitra nové znění zakladatelského právního jednání SKUS, jakožto tehdejší znění Směrnic SKUS.

Směrnice SKUS pro zřizování, provozování a údržbu sjezdových tratí pro sněžné sporty

Úvodní ustanovení vymezuje účel směrnic, konkrétně stanoví, jak mají být sjezdové tratě pro sněžné sporty zřizovány, provozovány a udržovány v souladu s požadavky na jejich bezpečné užití. Dále definuje odpovědnost uživatelů, kde stanoví povinnost přizpůsobení způsobu jízdy svým schopnostem a okolním podmínkám, což v podstatě opisuje pravidlo č. 2 FIS,[40] na rozdíl od zmíněného pravidla FIS se však nezabývá hustotou provozu.

---

[34] Bundesamt für Sport (BASPO) / Office fédéral du sport (OFSPO).
[35] Bundesamt für Verkehr (BAV) / Office fédéral des transports (OFT).
[36] WSL-Institut für Schnee- und Lawinenforschung (SLF).
[37] Interkantonales Konkordat für Seilbahnen und Skilifte (IKSS).
[38] Schweizer Unfallversicherung Suva.
[39] Rozhodnutí DTF 117 IV 417.
[40] **FIS pravidlo č. 2**: „Každý lyžař nebo snowboardista musí jezdit s přiměřeným odstupem a s ohledem na vzdálenost, na kterou vidí. Svou rychlost a svůj způsob jízdy musí přizpůsobit svým schopnostem, terénním, sněhovým a povětrnostním podmínkám, jakož i hustotě provozu.“

Směrnice dále popisují rozčlenění sjezdových tratí pro sněžné sporty[41], uvádí podmínky pro jejich zřizování a provozování, vymezuje účelové určení, stanoví podmínky pro zřizování zvláštních zařízení (snowparky, sáňkařské dráhy, dětská lyžařská hřiště, běžecké tratě apod.). Určuje podmínky pro otevření tratí, provozní dobu, jejich značení, ohraničení a zabezpečení.

Nezapomíná se rovněž ani na podmínky pro použití motorových vozidel na tratích, kdy zakazuje jejich užití v provozní době tratí, vyjma záchranných prací a situací hodných zvláštního zřetele. Stroje na úpravu sjezdových tratí jsou zde považovány za *atypické* překážky*, cizí tělesa s vysokým potenciálem ohrožení pro uživatele sjezdové tratě (šířka a hmotnost, jakož i zařízení, jako je přední shrnovací štít, nakládací zařízení, fréza, uhlazovací deska atd.).* Předmětná pravidla rovněž uživatele sjezdových tratí vyzývá k tomu, aby jim věnovali zvláštní pozornost, tudíž aby s rizikem pramenícím z přítomnosti techniky na tratích počítali a přizpůsobili tomu své chování.

Směrnice počítají i s opatřením při lavinovém nebezpečí, která spočívají v povinnosti bezodkladného uzavření tratí, označení uzavírek a zajištění jejich dodržování, jakožto i informační povinnosti směrem k uživatelům tratí a souvisejících infrastruktur. Pro upozornění praktikantů sněžných sportů mimo vymezené tratě je stanovena povinnost vyvěšení varovných tabulí a světlených výstrah na každém příjezdovém místě k volnému terénu, v případě významného nebezpečí i nutnost přehrazení možných vjezdů lanem s výstražnou značkou.

Zvláštní pozornost je věnována ochraně před nebezpečím pádu, kde skalní vrcholky, převisy, srázy, strmé úzké úseky a jiné nebezpečné součásti sjezdových tratí, musí být zřetelně označeny. Kromě toho je třeba ochránit uživatele tratí před pádem pomocí pevných balustrád či záchytných sítí, není-li možné zamezit riziku pádu jiným způsobem (např. jiným zařízením nebo objízdnou trasou).

Směrnice rovněž stanoví povinnost provozovatelů zajistit provozní službu pro sjezdové tratě,[42] současně i záchrannou službu,[43] příp. uzavřít spolupráci s jinou organizací, která tyto služby zajišťuje.

[41] Schneesportabfahrten / descentes pour sport de neige.
[42] Pistendienst / Service de pistes.
[43] Rettungsdienst / Service de sauvetage.

Služba pro sjezdové tratě a záchranná služba zajišťují jak provoz, údržbu a kontrolu tratí, tak poskytování první pomoci a převoz zraněných, dle možností zjištění a ošetření zraněných ve volném terénu, nečiní-li tak záchranné stanice Švýcarského alpského klubu. Náklady záchranných akcí jdou vždy k tíži zraněných. Švýcarské služby pro sjezdové tratě a záchranné služby připravují, kontrolují, označují a zajišťují přes 7300 kilometrů sjezdovek.

Služba pro sjezdové tratě a záchranná služba zajišťují i pořádkovou službu, jejich příslušníci jsou oprávněni odebrat tranzitní titul (skipas) těm uživatelům, kteří neuposlechnou příkazů nebo nerespektují výstražné značení. Pokud uživatelé tratí ohrožují ostatní uživatele bezohledným nebo nekontrolovaným způsobem jízdy, může pořádková služba podat u policie nebo vyšetřujícího soudce oznámení o rušení veřejného provozu dle čl. 237 švýcarského trestního zákoníku (StGB).[44] Za bezohlednost se považuje i ignorování výstražných značení a signalizace varující před lavinovým nebezpečím a nerespektování příslušných uzavírek, což je klasifikováno jako ohrožení života a zdraví ostatních osob. Stejně tak je možné postupovat v případě ohrožení provozu přepravních zařízení, zde je možno aplikovat čl. 238[45] a 239[46] StG. Zřejmě by bylo možné aplikovat i čl. 129 StGB.[47]

Recentní verze Směrnic SKUS zohlednila i vývoj sněžných sportů v posledních desetiletích a inkorporovala tak pravidla pro zřizování a provozování snowparků. Snowpark, jakožto zvláštní zařízení, umístěné v areálu pro provozování sněžných sportů obsahuje terén pro provozování freestylových technik[48] s instalací specifických technických prvků.

---

[44] Schweizerisches Strafgesetzbuch **(StGB)** / Code Pénal Suisse – **Švýcarský trestní zákoník ze dne 21.12.1937 (znění k 1.7.2020) – čl. 237 – Narušování veřejného provozu:** 1. Kdo úmyslně zabraňuje veřejnému provozu, takový narušuje nebo ohrožuje, jmenovitě provoz na silnici, na vodě nebo ve vzduchu a tím vědomě vydá život lidí v nebezpečí, trestá se trestem odnětí svobody až na tři léta nebo peněžitým trestem. Vydá-li tím pachatel vědomě život mnoha lidí v nebezpečí, může být uložen trest odnětí svobody od jednoho roku do deseti let. 2. Jedná-li pachatel z nedbalosti, pak je trestem trest odnětí svobody až na tři léta nebo peněžitý trest.

[45] **StGB – čl. 238 Narušování železničního/drážního provozu:** 1. Kdo úmyslně zabraňuje železničnímu provozu, takový narušuje nebo ohrožuje a tím vědomě vydá život lidí nebo cizí majetek v nebezpečí, jmenovitě vyvolá nebezpečí vykolejení nebo srážky, trestá se trestem odnětí svobody nebo peněžitým trestem. 2. Jedná-li pachatel z nedbalosti a je-li tím ve značné míře ohrožen život lidí nebo cizí majetek, je trestem trest odnětí svobody až na tři léta nebo peněžitý trest.

[46] **StGB – čl. 239 Narušování obecně prospěšných provozů:** 1. Kdo úmyslně zabraňuje provozu veřejného dopravního podniku, takový narušuje nebo ohrožuje, jmenovitě železniční provoz, poštovní provoz, telegrafní provoz nebo telefonní provoz, kdo úmyslně zabraňuje provozu podniku nebo zařízení sloužícího k zásobování vodou, světlem, energií nebo teplem, takový narušuje nebo ohrožuje, trestá se trestem odnětí svobody až na tři léta nebo peněžitým trestem. 2. Jedná-li pachatel z nedbalosti, pak je trestem trest odnětí svobody až na tři léta nebo peněžitý trest.

[47] **StGB – čl. 129 Ohrožení života:** Kdo vydá člověka bezohledným způsobem bezprostřednímu nebezpečí života, trestá se trestem odnětí svobody až na pět let nebo peněžitým trestem.

[48] Freestyle neboli „volný styl“ – obsahuje techniky s akrobatickými prvky, např. skoky, otočky, salta apod.

Snowparky je provozovatel povinen zřetelně oddělit od sjezdových tratí a náležitě označit. Pro uživatele zde platí zásada provozování freestylových technik a dalšího pohybu na vlastní odpovědnost, kromě toho je uživatel i zde respektovat Pravidla FIS a zvláštní pravidla Směrnic SKUS určená pro uživatele snowparků (uvedena v příloze B Směrnic SKUS).

Úprava pro sáňkařské dráhy a zvlášť budované sáňkařské parky stanoví povinnost, že musí být nejen řádně označeny a vybaveny patřičnou signalizací, ale obdobně jako sjezdové tratě musí být provozovatelem zabezpečeny proti horským nebezpečím, pravidelně upravovány, udržovány a kontrolovány. Současně musí být zajištěny vůči neobvyklým nebezpečím, se kterými nemůže uživatel počítat ani je dostatečně a včas rozeznat při vynaložení obvyklé pozornosti. Uživatelé však musí naopak počítat s terénními zlomy, vlnami, zatáčkami a typickými ohyby, rovněž musí kalkulovat i s přítomností pěších, tedy chodců.

Směrnice pokračují souhrnnými pravidly pro skituristy,[49] resp. osoby provozující skitouring nebo skialpinismus a pohybující se na vyznačených sjezdových tratích, přičemž zde platí, že jsou pro ně závazná stejná pravidla jako pro ostatní uživatele sjezdových tratí, tedy musí dodržovat pravidla FIS a směrnice SKUS. Z obdobných disciplín, podléhajícím stejným pravidlům, je možné zmínit i skiextrém, freeride nebo heliski. Provozovatelé jsou povinni uvést na orientačních tabulích informaci, že mimo provozní dobu přepravních zařízení jsou sjezdové tratě uzavřeny a nejsou zabezpečeny proti nebezpečím, např. lavinám či rolbám vykonávajícím údržbu, rovněž je povinná výstraha *„Nebezpečí ohrožení života!“*. Příslušné tratě se však uzavřou vždy v případě lavinového nebezpečí, uzavření se opět uvádí na orientačních tabulích.

Směrnice navazují uvedením závazných grafických podob značení a signalizace,[50] konkrétně značení sjezdových tratí, sáňkařských drah a snowparků, dále signalizace nebezpečí, varovné signály, uzavírací a upozorňovací signály, značení chráněných oblastí, orientační a informační tabule. Následuje tabulka s určenými rozměry pro jednotlivé druhy značení a tabulka se závaznou barevností dle příslušné technické normy.

---

[49] Označení **skiturista** je odvozen od pojmu **skitouring**, což jak již název napovídá je v podstatě turistika na lyžích, spočívající v přechodech zpravidla neledovcových pohoří a obdobných horských túrách a následných sjezdech v neupraveném, tedy „volném“ terénu. Jde v podstatě o nejméně náročnou a díky tomu nejvíce rozšířenou lyžařskou disciplínu ve volném terénu zimních hor. Obdobně jako následující skialpinismus však vyžaduje speciální výzbroj, zejména lyže se stoupacími pásy, dále přepínací vázání, a speciální lyžařské boty s ohebnou špičkou.

[50] Srovnej s ČSN 01 8027 – kapitola 4 a přílohy C-F.

Přílohy směrnic SKUS obsahují rovněž citaci pravidel FIS, na které odkazují ve svém předchozím obsahu[51] a dále extrakt ze směrnic SKUS pro chování lyžařů a snowboardistů (tento obsahuje pokyny pro bezpečný pohyb ve snowparcích a pokyny pro snowboardisty), které v závěru zdůrazňují jejich závaznost s ohledem na uznání těchto norem ze strany soudů.

Toto zatím poslední aktualizované vydání z roku 2015 nahradilo znění z roku 2012. Směrnice SKUS schválili a doporučili výše zmínění zakladatelé a členové SKUS.

Směrnice SBS Povinnosti k zajištění bezpečnosti provozu sjezdových tratí pro sněžné sporty

Kromě výše popsaných směrnic SKUS jsou v rámci švýcarské úpravy sněžněsportovní bezpečnosti k dispozici i směrnice SBS – Švýcarské asociace provozovatelů lanové dopravy s názvem Povinnosti k zajištění bezpečnosti provozu sjezdových sněžných tratí.[52] Tyto směrnice vycházejí ze směrnic SKUS, jsou jen detailněji zpracované a obsahují i výkladové komentáře a operativní instrukce adresované provozovatelům sjezdových tratí, zkráceně označované jen jako SBS směrnice. Směrnice vypracovala v letech 1975-76 speciálně vytvořená Komise pro právní otázky sněžných sportů SBS (KRS SBS)[53], jejímiž členy byli i Stiffler a Mathys, z jejichž odborných prací a příspěvků tento článek primárně čerpá. Poslední vydání směrnic z roku 2012 revidovalo a nahradilo vydání předchozí z roku 2006. Ve své práci Komise zohlednila své praktické zkušenosti a nejnovější judikaturu BGE a kantonálních soudů k povinnostem zajistit bezpečnost provozu na sjezdových tratích. Mezi impulsy k poslední revizi, na níž se významně podílel Mathys (t.č. v pozici kantonálního prokurátora), patřila některá soudní rozhodnutí, např. BGE 111 IV 15[54] a níže uvedené rozhodnutí BGE 130 III 193, díky nimž došlo k významnému rozšíření požadavků na povinnosti k zajištění bezpečného provozu na sjezdových tratích. Odtud citováno: „*Rozšíření povinnosti zajistit bezpečnost provozu závisí na okolnostech a na tom, co lze očekávat v oblasti prevence nehod odpovědnými provozovateli.*

[51] Stejně tak uvedeny v příloze A – ČSN 01 8027.
[52] *Die Verkehrssicherungspflicht für Schneesportabfahrten*.
[53] Členy KRS SBS byli i Stiffler a Mathys.
[54] Spolkový soud posuzoval situaci, kdy lyžař upadl na terénní vlně, hlavou narazil na tvrdý zmrzlý povrch tratě, nehybně sklouzl po strmém svahu a poté i přes okraj sjezdovky, přičemž utrpěl vážná poranění hlavy.

Aby se vyhnuli odpovědnosti, ***musí provozovatelé vyloučit nebezpečí, která lyžař jako uživatel nemusí brát v úvahu při sjíždění po vyznačené trati. Jedná se zejména o nebezpečí, které ačkoliv projevuje dostatečnou pozornost, uživatel sjezdovky nevidí či nerozpozná, a přitom pro něj představují skutečné nástrahy****. Provozovatelé musí rovněž zajistit, aby uživatelé dbali na ochranu před nebezpečími, kterým se nelze vyhnout obezřetným chováním a nebezpečími, jimž se mohou vyhnout podle svých schopností. To je především nebezpečí pádu a pokračování jízdy ze svahu dolů, aniž by bylo možné účinně brzdit nebo měnit směr.".*

8. SOUDNÍ PRAXE

Výše uvedená závaznost Směrnic SKUS byla poprvé v rámci soudní praxe uznána rozsudkem Spolkového soudu BGE 117 IV 415[55] ze dne 26. 11. 1991 (Elm), který řešil odpovědnost za důsledky laviny, která dopadla na sjezdovou trať ve středisku Elm. BGE ve svém rozhodnutí konstatoval: *„Směrnice pro zřizování a údržbu sjezdových tratí" Švýcarské komise pro prevenci nehod na sjezdovkách a lyžařských tratích (SKUS) - stejně jako pravidla chování FIS – byly „pramenem práva". Spolkový nejvyšší soud však ve vztahu k pravidlům FIS výslovně prohlašuje, že se nejedná o právní normy, ale spíše o doporučení týkající se chování adresovaných lyžařům, přičemž nic nebrání tomu, aby byly použity jako měřítko pro péči běžně vyžadovanou při lyžování. Totéž platí pro směrnice SKUS.".*

Zde je možné poukázat na obdobné posouzení závaznosti pravidel FIS Nejvyšším soudem ČR, který v usnesení 25 Cdo 1506/2004[56] ze dne 23. 2. 2005 konstatuje, že ačkoliv Pravidla chování lyžaře FIS nejsou obecně závazným předpisem, jsou pro lyžaře závazná, bez ohledu na to, zda jsou či nejsou pramenem práva. Švýcarský BGE je však za pramen práva označil, stejně tak jako směrnice SKUS. Švýcarský Spolkový soud směrnicím SKUS přisoudil i roli měřítka nezbytné odborné péče pro plánování, provoz a údržbu sjezdových tratí pro sněžné sporty.

[55] Rozhodnutí BGE jsou dostupná z www.bger.ch.

[56] Usnesení NS č.j. 25 Cdo 1506/2004 ze dne 23. 2. 2005 – právní věta: *„Pravidla chování lyžaře, vydaná Mezinárodní lyžařskou federací FIS, nejsou obecně závazným právním předpisem, avšak pro lyžaře na sjezdové trati jsou závazná, bez ohledu na to, zda jsou pramenem práva či nikoliv, a jejich porušení představuje porušení právní povinnosti předcházet vzniku škod.".*

Rozhodnutí BGE 113 II 246 ze dne 28. 4. 1987 – Povinnost provozovatele zajistit bezpečnost provozu na sjezdových tratích. Odpovědnost smluvní. Záruka důvěry.

Povinnost provozovatelů přepravních zařízení v horských oblastech nespočívá jen v zajištění bezpečnosti přepravy samotné, ale i v zajištění bezpečnosti sjezdových tratí spolu se zajištěním podmínek pro činnost záchranných služeb, což představuje akcesorický smluvní závazek57. Toto pojetí vychází z ustálené doktríny, podpořené mj. i tímto rozhodnutím, že zakoupením přepravního titulu, zde skipasu, dochází k uzavření smlouvy s přepravcem, kde vzniká uživateli právo na přepravu a závazek provozovateli přepravu poskytnout, dále vzniká uživateli právo na použití sjezdových tratí, provozovateli tak vzniká závazek umožnit jejich použití a současně na těchto zajistit bezpečný provoz. Lyžařské přepravní zařízení samo o sobě nemá význam, neboť primárním cílem praktikantů sportů na sněhu je sjezd po trati dolů, k čemuž nutně využívají dopravní zařízení, aby se přepravili na vrchol a začátek sjezdové tratě. Skutečnou funkci přepravní zařízení splňuje v kombinaci s přiléhající sjezdovou tratí, z čehož vyplývá odpovědnost provozovatele za obě části celku.

V tomto zásadním nálezu Spolkový soud poprvé uznal, že v případě nehod na sjezdových tratích je odpovědnost provozovatelů smluvní povahy a stanovil následující: „Provozovatelé horských lanových drah, které zajišťují zřizování a údržbu sjezdových tratí, nesou nejen mimosmluvní, ale i smluvní odpovědnost za jejich bezpečnost. Povinnost zaručit bezpečnost sjezdových tratí představuje akcesorický závazek vyplývající ze smlouvy o přepravě.“

Rozhodnutí BGE 125 IV 9 ze dne 1. 12. 1998

Čl. 117 StGB a čl. 237 odst. 2 StGB: Povinnost provozovatelů horských lanových drah a přepravních zařízení zajistit bezpečnost provozu. „Osoba odpovědná za horskou lanovou dráhu nebo provoz mechanického vlečného zařízení (lyžařského vleku), je povinna zajistit odpovídající bezpečnostní opatření, které je schopno zabránit tomu, aby mohly laviny způsobit nehody na svazích.“.

Kasační dvůr Spolkového soudu dne vydal rozhodnutí (6S.379/2002) v souladu s výrokem o této zásadě: vedoucí služby přepravního zařízení byl odsouzen za usmrcení z nedbalosti, čehož se dopustil tím, že opomenul zabezpečit nebo uzavřít lyžařskou trasu před rizikem laviny, čímž nedodržel pokyny a postupy stanovené příslušnými předpisy. V důsledku toho lyžařka minula vjezd na most a spadla ze strmého svahu a utrpěla smrtelná zranění.

[57] *Accessory contractual obligation* – MATHYS, H.W. CHOSEN CASES IN SWISS JURISPRUDENCE, 2007, s. 3.

Rozhodnutí BGE 111 IV 15 ze dne 8. 2. 1985 – čl. 125 odst. 2 StGB; povinnost zajištění bezpečnosti provozu na sjezdových tratích

Stožár vleku umístěný v bezprostřední blízkosti upraveného svahu a směrem k němuž se svah svažuje, představuje nebezpečí. Instalace polstrování kolem stožáru představuje preventivní opatření, které lze přiměřeně očekávat. Pád lyžaře, který se udeří při pádu hlavou o zem a poté ve stavu bezvědomí sklouzne po prudkém svahu, není tak neobvyklou událostí, že by ji nebylo možné předvídat jako reálné riziko.

Rozhodnutí BGE 130 III 193 ze dne 23. 12. 2003

Spolkový soud v tomto nálezu rozhodl o platnosti povinnosti provozovatelů zajistit bezpečnost provozu na tratích určených pro provozování sněžných sportů na úrovni vymezených prostorů tratí a objasnil otázku týkající se přilehlých ploch. Při rozhodování se soud opíral o směrnice SKUS a SBS. Soud se od těchto směrnic odchýlil, pouze pokud měl být na základě konkrétních okolností, a především s ohledem na stávající situaci na lokální úrovni, poskytnut vyšší standard bezpečnosti. Přiléhající plochy tratě zahrnují okraj sjezdové tratě a bezprostředně přiléhající zónu. Okraj sjezdové tratě v případě překážek a nebezpečí pádu musí být dostatečně označen a zabezpečen. V případě, že okraj tratě není vyznačen, je rozšířená oblast kolem svahu považována za sjezdovou trať. Povinnost zajištění bezpečnosti na sjezdové trati se vztahuje i na tyto neupravené oblasti podél nevyznačeného okraje tratě. Vyhnout se překročení okrajů tratě je pro uživatele v zásadě možné a přijatelné, zejména pokud lyžař provádí sjezd správným způsobem, tedy zjednodušeně řečeno má svou jízdu pod kontrolou.

Větší význam rozhodnutí je v definování odpovědnosti provozovatelů a lyžařů. Ve svém rozhodnutí BGE vymezil vzájemnou odpovědnost provozovatelů a lyžařů následovně: „*Povinnost zajistit bezpečnost provozu na sjezdových tratích vyžaduje, aby uživatelé byli chráněni před nebezpečími, která nejsou jasně rozpoznatelná (nástrahy), a proti nebezpečím, kterým nelze zabránit, a to ani přes nezbytnou pozornost lyžaře.*[58]

[58] K tomu srovnej např. Francie – Cour de cassation (I civ.) 4. 7. 1995: „Kdo provozuje lyžařskou trať, jakožto i kdo poskytuje použití příslušenství nutné k užití tratě, je zavázán povinností zajištění bezpečnosti.“.

Limity této povinnosti jsou na obou stranách dány přiměřeností: provozovatel musí dělat to, co je obvykle nezbytné a možné z hlediska obvyklého provozu, a na druhé straně osobní odpovědnost lyžařů: rizika spojená se sněžnými sporty jsou na vlastní nebezpečí a lyžaři se musí chovat podle pravidel FIS a přizpůsobit svou rychlost svým schopnostem a podmínkám terénu a klimatu a musí dodržovat vymezení tratě stejně tak, jako značení a signalizaci.“.

Rozhodnutí Kasačního soudu 6P.31/2005; 6S.107/2005 ze dne 3. 7. 2005 – Zabezpečení vůči atypickým nebezpečím

Na základě principu důvěry lze usuzovat, že uživatelé sjezdových tratí musí být schopni důvěřovat tomu, že nebudou ohroženi atypickými a skrytými překážkami nebo nutností průjezdu neočekávaně nebezpečnými místy. Mezi ně patří i nebezpečí, která ani při vynaložení náležité péče není uživatel schopen včas rozpoznat. Tato zásada je v předmětném rozhodnutí reflektována následovně: *„V souladu s obsahem příslušné judikatury a odborné nauky v této oblasti je požadováno dodržení povinnosti zajistit bezpečné užívání sjezdových tratí ze strany odpovědných provozovatelů lanových a vlečných přepravních zařízení…a to tak, aby lyžaři nebyli vystaveni nebezpečím, pakliže užívají sjezdové tratě způsobem konformním s příslušnými předpisy. Uživatelé sjezdových tratí musí být chráněni před atypickými riziky, která nepochybně nejsou rozpoznatelná, a proto mohou způsobit pád, například nebezpečí, kterým nelze zabránit při zachování obezřetného chování během sjíždění. Do jaké míry se povinnost zajištění bezpečnosti na trati rozšiřuje v konkrétních případech, závisí na okolnostech, které charakterizují každý jednotlivý případ. Spolkový nejvyšší soud se jakožto na měřítko posuzování odkazuje vždy na Směrnice SKUS a na Směrnice vydané Komisí pro právní otázky sněžných sportů Švýcarské asociace provozovatelů lanových drah.".*

Rozhodnutí Kantonálního soudu v Bernu AK 2007/2006 a Spolkového soudu 6B_512/2007

Újmu na zdraví při provozování sáňkování řešil odvolací senát Kantonálního soudu v Bernu a Trestní soud při Spolkovém soudu. 17. února 2007 došlo k nehodě na sáňkařské dráze X vyhrazené pouze pro sáňkování. Kolem poledne sjížděla matka s její desetiletou dcerou na saních na této dráze, matka však nestihla včas přibrzdit těsně před ostrou pravotočivou zatáčkou, následkem čehož vyjela ven z dráhy, a skutálela se se saněmi dolů ze strže dlouhé cca osmnáct metrů. Matka utrpěla poranění páteře.

V rámci tohoto rozhodnutí soud posuzoval rozsah povinnosti zajistit bezpečnost, přičemž neshledal za nezbytné dodatečné zajištění předmětné sáňkařské dráhy při běžném (nezávodním) provozu a přiklonil se k subjektivní odpovědnosti poškozené, která měla jednat obezřetně. Soud zde aplikoval i pravidla FIS primárně adresované lyžařům a snowboardistům a dovodil tak jejich závaznost i pro provozování jiných sněžných sportů, než je lyžování a snowboarding. To vyplývá i z obecně přijaté doktríny, v rámci které lze usuzovat, že *„pravidla FIS se vztahují na všechny druhy sportovní výzbroje, které vzhledem ke svým kluzným vlastnostem a v souvislosti s jejich příslušným používáním na svazích s využitím skluzu a gravitační síly, umožňují sjezd porovnatelný s lyžováním“*.[59]

Rozhodnutí BGE 4A_206/2014 (spojeno s 4A_236/2014) ze dne 18. září 2014

Spolkový soud zde posuzoval nehodu jedenáctileté lyžařky, která v dubnu 1996 sjela z upravené části sjezdové tratě z rovného úseku do měkkého sněhu, kde narazila hlavou o železnou tyč, nesoucí značení tratě, přičemž neměla ochrannou přilbu a utrpěla vážná zranění. V případě tohoto zásadního rozhodnutí je na místě i částečná citace odůvodnění rozhodnutí: *„Je primárně vyžadována povinnost zajistit bezpečnost provozu tak, aby uživatelé sjezdové tratě byli chráněni před nebezpečími, která nejsou snadno rozpoznatelná a která se projevují fakticky jako nástrahy. Dále pak je třeba postarat se, aby uživatelé sjezdovky byli chráněni před nebezpečím, kterému se nelze vyhnout ani při náležitě obezřetné jízdě. Hranici pro povinnost zajistit bezpečný provoz vytváří přiměřenost. Ochranná opatření mohou být vyžadována pouze v mezích toho, co je nezbytné a možné pro obvyklý provoz, i když vždy musí být zaručena minimální úroveň ochrany. Dalším omezením pro povinnost zajistit bezpečný provoz je vlastní odpovědnost jednotlivých uživatelů sjezdové tratě. Nebezpečí neodmyslitelně spojené se sporty na sněhu by měli nést ti, kteří se rozhodnou tyto sporty provozovat. Rozsah, kam až povinnost zajistit bezpečný provoz v jednotlivostech sahá, závisí na okolnostech konkrétního případu... Místní podmínky však mohou vyžadovat vyšší úroveň bezpečnosti, než stanoví uvedené směrnice. Spolkový soud není směrnicemi vázán, ale sám za sebe rozhodne, jaká péče měla být vyžadována v jednotlivých případech, přičemž stupeň péče tvoří proměnlivou veličinu, která se vždy musí zakládat na skutečných okolnostech."*. Rozhodnutí víceméně rozšiřuje, utvrzuje a upřesňuje judikát BGE 130 III 193 uvedený výše, na který současně v dalším textu odůvodnění odkazuje.

[59] DAMBECK, Gerhard. Responsabilità perosnale e obbligo di sicurezza in pista, 2006, s. 4.

Shrnutí švýcarské soudní praxe

Výše byl poskytnut stručný výčet různých typů případů nehod, vzniklých při provozování sněžných sportů, které byly nuceny řešit švýcarské soudy. Z vývoje prakticky od 60. let 20. století je možné dovodit nejdůležitější zásady. Spolkový soud definoval některá důležitá hodnotící kritéria s ohledem na povinnosti obou stran v případě sporu mezi provozovatelem přepravního zařízení a uživatelem sjezdové trati. Mezi základní zásady lze zahrnout:

- zásada důvěry uživatele,
- akcesorický smluvní závazek – povinnost zaručit bezpečnost provozu na sjezdových tratích,
- Směrnice SKUS a FIS pravidla jako kritérium,
- zásada přiměřenosti,
- akceptace rizika ze strany praktikantů,
- osobní odpovědnost uživatelů.

9. ZÁVĚR

Švýcarsko nemá ve svých právních předpisech žádný předpis, který by upravoval bezpečnost při provozování sportů na sněhu v rámci lyžařských areálů, kromě obecné úpravy civilní a trestní. Ovšem lze při posuzování důsledků nehod podpůrně vycházet též ze směrnic SKUS a SBS, jakožto i mezinárodně uznaných pravidel FIS. Tyto soubory norem pak aplikují místní soudy jako měřítko pro stanovení odpovědnosti. Zvláštní úprava v podobě zákonného předpisu by však i přesto byla na místě, jak po tom volá opakovaně odborná veřejnost. Argumentovat lze nejen větší transparentností pro uživatele i provozovatele, ale kromě dalšího i snahou o harmonizaci regulace lyžařské bezpečnosti napříč evropskými lyžařskými zeměmi, kde platí zatím co stát, to odlišná úprava. To je pro adresáty norem, zde lyžaře migrující mnohdy mezi několika zeměmi i během jediné zimní sezóny, matoucí a není spravedlivé se odvolávat na zásadu *ignorantia legis non excusat*. Co se týče akcentu na ústavně zaručená práva, použitého v rámci argumentace švýcarské vlády při odmítnutí snah o zavedení zvláštní úpravy, zde konkrétně svobody pohybu, je na místě uvažovat vztah mezi touto garantovanou svobodou a veřejným zájmem, zde ochranou veřejné bezpečností a zdraví.

Stejně jako je možné připustit restrikce svobody pohybu v zájmu ochrany životního prostředí, může být odůvodnitelné i omezení svobody pohybu ve prospěch zvýšení bezpečnosti a ochrany veřejného zdraví. Proto je požadavek na regulaci v oblasti provozování sněžných sportů v nezbytně nutném rozsahu na místě a v případě tak komplikovaného provozu se nelze ani odvolávat a spoléhat jen na prevenční povinnost. Přenesení příslušných norem chování praktikantů sněžných sportů, jakožto i provozovatelů přepravních zařízení a sjezdových tratí, do zákonného předpisu by bylo jistě směrem k adresátům norem transparentnější a poskytovalo by tak vyšší stupeň právní jistoty, kromě toho i pevněji stanovená měřítka pro úsudky soudů.

Z pohledu přijaté doktríny o dvousložkovém charakteru smlouvy o přepravě je možné za zásadní považovat závěry Spolkového soudu ve smyslu akcesorického smluvního závazku v rámci *Skipass Contract* uzavírané zakoupením přepravního titulu mezi provozovatelem přepravních zařízení a účastníkem přepravy, který je současně uživatelem sjezdových tratí. Povinnost zajistit bezpečný provoz na sjezdových tratích jako dodatečná smluvní povinnost zahrnutá v jízdence (skipasu) zahrnuje odpovědnost provozovatele přepravního zařízení. Rozsah a obsah této povinnosti jsou stanoveny na základě směrnic SKUS. Dále platí zásada osobní odpovědnosti uživatelů sjezdovek, podle kterých jsou praktikanti sněžných sportů odpovědní za své chování. Právě osobní odpovědnost uživatelů představuje limity odpovědnosti provozovatelů. Pakliže praktikant sněžných sportů a uživatel sjezdové tratě dodržuje určená pravidla a je dostatečně obezřetný, může důvěřovat tomu, že trať jím užitá je adekvátně zabezpečena, což reflektuje soudy přijatá zásada důvěry.

Za neméně významné je možné považovat uznání směrnic SKUS a pravidel FIS ze strany BGE jako pramenů práva, což tak vyřešilo otázku, zda mohou být tyto kodexy norem považované za prameny práva či nikoliv. Tato právní otázka však v některých jiných zemích zůstává v prostředí právní teorie otevřena, Českou republiku nevyjímaje. Je možné se však přiklonit ke švýcarskému vnímání předmětných souborů norem a považovat je tak za pramen práva, přičemž takový závěr je možné podložit širší argumentací v samostatné úvaze.

Zkratky:

Právní předpisy

OR	Švýcarský závazkový zákoník (5. část ZGB)
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník – Česká republika
RPG	Švýcarský zákon o územním plánování
StGB	Švýcarský trestní zákoník
SVG	Švýcarský zákon o silničním provozu
ZGB	Občanský zákoník z roku 1907 (účinný od 1912)

Ostatní zkratky

BASPO	Spolkový úřad pro sport
BAV	Spolkový dopravní úřad
BFU	Švýcarský úřad pro úrazovou prevenci
BGE	Spolkový/Federální nejvyšší soud Švýcarska
IKSS	Mezikantonální konkordát pro lanové dráhy a lyžařské vleky
KRS SBS	Komise pro právní otázky sněžných sportů Asociace provozovatelů lanové dopravy
FIS	Mezinárodní lyžařská federace
SBS	Asociace švýcarských lanových drah
SFL	Spolkový institut pro výzkum sněhu a lavin
SKUS	Švýcarská komise pro prevenci nehod na sjezdových tratích pro sněžné sporty
SUVA	Švýcarská pojišťovna případů nehod
VöV	Svaz veřejné dopravy

Literatura a další zdroje

Monografie

STIFFLER, Hans-Kaspar. Schweizerisches Schneesportrecht: Dritte, vollständig neu bearbeitete Auflage zum Schweizerischen Skirecht. 1. Bern: Stämpfli Verlag, 2002. ISBN 978-3727297243.

Odborné články a příspěvky ve sbornících

DAMBECK, Gerhard. Responsabilità personale e obbligo di sicurezza in pista: Lo stato di diritto in Germania. In: *Evropský právnický kongres sněžného práva*. Itálie, 2006.

MATHYS, Heinz Walter. Die vertragliche Haftung der Variantenfahrer und Freerider. In: *Evropský právnický kongres sněžného práva*. Itálie, 2016.

MATHYS, Heinz Walter. Rechtliche Probleme des Skifahrens. In: *Bernischen Juristenverein*. 1977, s. 41.

MATHYS, Heinz Walter. Chosen Cases in Swiss Jurisprrudence Relative to Sport Accidents on Snow. In: *Evropský kongres sněžného práva*. Itálie, 2007.

MATHYS, Hainz Walter. Unfallverhütung auf Schneesportabfahrten. In: *Kongres sněžného práva*. Itálie, 2008, s. 10.

MATHYS, Heinz Walter. Deie neuere Entwicklung des Schneesportrechts in der Schweiz. In: *Právnické fórum*. 2014, s. 15.

STIFFLER, Hans-Kaspar. *Schweiz: Schneesportgesetz* In: *Evropský právnický kongres sněžného práva*, Itálie, 2005, s. 10.

STIFFLER, Hans-Kaspar. Civil liability (obligation of guaranteeing safety of circulation on ski slopes) of the managers of ascending plants in Switzerland: 6. In: *Evropský kongres sněžného práva*. Itálie, 2007.

SCHWEIZER, Jürg. Incidente causato da valanga: sopralluogo per il recupero di reperti con riferimento a un procedimento legale. In: *Evropský právnický kongres sněžného práva*. Itálie, 2005, s. 4.

SCHWEIZER, Jürg. Prevedibilità di valanghe. In: *Evropský právnický kongres sněžného práva*. Itálie: Institut für Schnee und Lawinenforschung SLF, 2007, s. 7.

Zdroje elektronické

Nehody ve švýcarských Alpách. Dostupné z <https://lideahory.cz/clanek/nehody-ve-svycarskych-alpach-v-roce-2019>, zdroj: Horská záchranná služba ve Švýcarsku.

BFU_2.360.01_status 2019 – *Statistik der Nichtberufsunfälle und des Sicherheitsniveaus in der Schweiz.* Dostupné z < https://www.skus.ch/de/schneesport-4.html#status-unfallzahlen-zum-sport>.

SKUS-Jahresbericht 2018. *Gesetzgebung und Rechtsprechung*. Dostupné z <https: https://www.skus.ch/de/recht-2.html#extrakte-der-rechtlichen-teile-aus-den-skus-jahresberichten>.

Abstrakt:

Tento článek poskytuje krátký vhled do problematiky právní úpravy bezpečnosti lyžařských areálů ve Švýcarsku. Tato alpská země s bohatou historií sportů na sněhu a jejich masovým rozšířením nedisponuje žádnou zvláštní úpravou, která by stanovovala specifická pravidla chování pro provozovatele horských přepravních zařízení a příslušejících sjezdových tratí, jakožto ani pravidla pro chování praktikantů sněžných sportů, kde je lyžování dominantní aktivitou. Má však k dispozici poměrně sofistikovanou úpravu pomocí vlastních směrnic, vytvořených dobrovolně odborníky, kteří tak reagovali na negativní trendy vývoje úrazovosti v této oblasti. Vedle úpravy obecné, je zde popsána i tato speciální normativa, která byla po čase užívání konečně uznána i švýcarskými soudy, kde ji tyto aplikují při posuzování odpovědnosti v případě nehod v lyžařských areálech. Pro lepší pochopení judikatorních trendů článek uvádí i některá vybraná rozhodnutí ze švýcarské soudní praxe, včetně komentářů a shrnutí vytvořených zásad. V závěru se autor zamýšlí nad možnými východisky ve světle snahy o jednotné evropské sněžné právo. Tento zevrubný přehled by měl pomoci k lepšímu pochopení studované problematiky ze strany zástupců justičních profesí, odborné lyžařské veřejnosti, jakožto i samotných provozovatelů areálů. Snahou autora je i osvětová činnost směrem k milovníkům a praktikantům sněžných sportů formou popularizačních článků. Článek je extraktem z publikace Lyžařské právo ve Švýcarsku (vydavatelství Leges), kde je možné nalézt kompletní texty, širší přehled judikatury a odborný překlad celého znění Směrnic SKUS.

Klíčová slova: *lyžařský areál; bezpečnost; odpovědnost; regulace; soudní praxe.*

Abstract:

This article provides a brief insight into the issue of safety regulation of ski resorts in Switzerland. This Alpine country, with a rich history of snow sports and their widespread distribution, does not have any special legislation for specific rules of conduct for operators of mountain transport facilities and associated ski slopes, as well as rules for the conduct of snow sports practitioners where skiing is the dominant activity. However, it has at its disposal a relatively sophisticated regulation with the help of its own guidelines, created voluntarily by experts, who thus responded to the negative trends in the development of accidents in this area. In addition to the general regulation, this special regulation standard is also described here, which was finally recognized by the Swiss courts after the time of use, where they apply it when assessing liability in the event of accidents in ski resorts. For a better understanding of judicial trends, the article also presents some selected decisions from Swiss judicial practice, including comments and a summary of the principles created. In the end, the author considers the possible starting points in the light of the effort for a uniform European snow law. This comprehensive overview should help to better understand the issues studied by representatives of the judicial professions, the professional ski community, as well as the ski resort operators themselves. The author also strives for educational activities towards lovers and practitioners of snow sports in the form of popularization articles. The article is an extract from the publication Ski Law in Switzerland (published by Leges), where you can find complete texts, a broader case law and a professional translation of the SKUS Guidelines.

Keywords: *ski resort; safety; responsibility; regulation; case law.*

JEL: *K22.*

Mgr**. Ladislav J. Janků**, LL.M. – učitel lyžování, předseda Správní rady Znaleckého a výzkumného ústavu IUSKI a předseda Unie horských povolání, l.janku@seznam.cz.

PŘEDSTÍRANÝ PŘEVOD A JEHO METODIKA

Jiří Otakar DeBären

1. ÚVOD

Zásada právní jistoty patří mezi základní zásady našeho právního státu a vyžaduje naplnění konkrétních vlastností právních norem, principů a dalších právních zásad, včetně těch morálních. To vše nejen v rámci jednotlivých odvětví práva, ale zejména v právním řádu jako uceleném komplexu všech práv podléhajících Ústavě ČR a vycházejících z evropské historie a naší právní kultury. Proto je důležité, aby jakýkoliv pokus o prolomení této zásady byl podroben pečlivému zkoumání a to i vzhledem k evoluci právního řádu v důsledku postupných změn judikatury. Vezmeme-li právní jistotu v rámci celého právního řádu, tak ta podle V. Knappa[1] vyjadřuje také skutečnost, *že „každý může zároveň spoléhat na to, že ho stát postihne sankcí za to, že porušil právní předpis*." To však jistě neobstojí ve chvíli, kdy se jedná o provokaci, respektive o nabídku učiněnou státní mocí, která je pro pachatele natolik lákavá, že ji v dané situaci nedokáže posoudit či odmítnout, ačkoliv za běžné situace by ji sám považoval za neakceptovatelnou a trestuhodnou.

Na obdobné jednání reaguje patrně nejznámější nález Ústavního soudu týkající se policejní provokace, dle kterého „*Je nepřípustným porušením čl. 39 Listiny a čl. 7 odst. 1 Úmluvy, pakliže jednání státu (v dané věci Policie) se stává součástí skutkového děje, celé posloupnosti úkonů, z nichž se trestní jednání skládá (např. provokace či iniciování trestného činu, jeho dokonání, apod.). Jinými slovy nepřípustný je takový zásah státu do skutkového děje, jenž ve své komplexnosti tvoří trestný čin, resp. takový podíl státu na jednání osoby, jehož důsledkem je trestní kvalifikace tohoto jednání*."[2] Ústavní soud následně připomíná nezbytnost rozlišování mezi aktivitami policie, které předcházejí naplňování znaků skutkové podstaty trestného činu, a aktivitami policie ve fázi, kdy již pachatel, bez iniciace policejními orgány, naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu."[3]

---

[1] KNAPP, V. *Teorie práva*. 1 vydání. Praha: C. H. Beck 1995, s. 205.
[2] Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22. 6. 2000, sp. zn. III. ÚS 597/99.
[3] Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 29. 1. 2003 sp. zn. I. ÚS 728/01.

2. INSTITUT PŘEDSTÍRANÉHO PŘEVODU

Cílem tohoto článku je přiblížit čtenáři *institut předstíraného převodu,* který patří dle § 158b tr.ř. mezi operativně pátrací prostředky stejně tak jako sledování osob a věcí nebo použití agenta. Konkrétně pak § 158c tr. ř. definuje předstíraný převod jako předstírání koupě, prodeje nebo jiného způsobu převodu předmětu plnění včetně převodu věci.

Toto ustanovení umožňuje policejním orgánům předstírat smlouvu o koupi a prodeji, darovací smlouvu, nabytí vlastnictví v dědickém řízení a další způsoby převodu předmětu plnění včetně převodu věci.[4] Ustanovení zákona, které upravuje předstíraný převod, tak *de facto* prolamuje zásadu právní jistoty s ohledem na veřejný zájem. Tímto tématem se ve svých komentářích k trestnímu řádu zabýval i mj. Pavel Šámal, dle kterého je toto akceptovatelné pouze v zájmu odhalení, prověření nebo prokázání úmyslného trestného činu, který bezprostředně souvisí s tímto převodem.[5]

Předstíraný převod dle § 158c tr.ř. lze uskutečnit pouze na základě písemného povolení státního zástupce a musí se týkat věcí:

a) k jejímuž držení je třeba zvláštního povolení,
b) jejíž držení je nepřípustné,
c) která pochází z trestného činu,
d) která je určena ke spáchání trestného činu.

Z uvedeného ustanovení vyplývá, že předstíraný převod se musí týkat pouze výše uvedených věcí, tedy dle a) věcí, k jejichž držení je zapotřebí zvláštní licence či povolení (farmaka, jedy, radioaktivní látky, zbraně a výbušniny či jiný vojenský materiál apod.) nebo dle b) věcí explicitně zakázané jako jsou zakázané střelné zbraně a střelivo, zakázaná vojenská munice, případně některý radioaktivní materiál. Dále pak věci dle c) trestnou činností vzniklé (drogy, falešné peníze), trestným činem získané (úplatky) nebo neoprávněně přisvojené. V poslední řadě pak dle d) věci určené ke spáchání trestného činu (např. zařízení k výrobě omamných a psychotropních látek).

---

[4] VANTUCH, P. *Hospodářská trestná činnost.* dopl. a přeprac. vyd. Brno: Rašínova vysoká škola, 2010, s. 68.
[5] ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: komentář. II*. k § 157-314. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 1996

Navíc jak bylo výše uvedeno předstíraný převod s ohledem na veřejný zájem *de facto* prolamuje zásadu právní jistoty a z tohoto důvodu by tento institut měl být využíván výhradně ve spojení s § 158d tr. ř. a to i s ohledem na záznam jako důkaz předstíraného převodu.[6]

Dle zákona je předstíraný převod procesním úkonem, není úkonem hmotněprávním. Slanař k tomu uvádí: „*Samozřejmě musí být proveden orgánem činným v trestním řízení, který k tomu má pravomoc a je příslušný k provedení, a musejí být splněny zákonné podmínky jeho použití. Vzhledem k tomu se adjektivum „předstíraný“ vztahuje pouze k názvu procesního úkonu, který je jinak z hlediska policejního orgánu „myšlen zcela vážně a není jen předstíraný“. Teprve obsahem procesního úkonu je předstíraný hmotněprávní úkon*.”[7]

Jak bylo výše uvedeno, zákonné ustanovení upravující předstíraný převod je průlomem do zásady právní jistoty, nicméně někteří autoři zastávají názor, že „*pokud je učiněn tento konkrétní právní úkon, je činěn po právu*“.[8] S tímto tvrzením se však neztotožňuji a svůj postoj se pokusím vysvětlit částečně níže, neboť jsem na základě vlastních případových studií v průběhu této práce, dospěl k jinému závěru. Mám za to, že současná podoba a výklad ustanovení §158c tr. ř. soudy ČR není zcela správně chápána a vykládána z pohledu ústavního práva, zejména pak Nejvyšším soudem, jehož některá rozhodnutí jsou v rozporu s některými nálezy a usneseními Ústavního soudu ČR a s rozsudky Evropského soudu pro lidská práva (ESLP).

3. PŘEDSTÍRANÝ PŘEVOD V PŘÍKLADECH

Zásadní rozdíl z pozice ústavnosti tohoto institutu spatřuji v obsahu předstíraného převodu, tedy zda se jedná o nabídku (ofertu) či poptávku a kdo je za této situace oblát. Lze si nasimulovat šestnáct základních situací, kdy, pro lepší pochopení, bude předmětem předstíraného převodu střelná zbraň a subjekty případu budou *agent* vs. *zkoušená osoba*.

---

[6] Srovnej obsah záznamu o předstíraném převodu, který není v zákoně upraven a vzhledem k jeho případné důkazní využitelnosti bude záviset na jeho povaze. SLANAŘ, Petr. *Předstíraný převod věci a použití informátora* [online]. Brno, 2005/2006, Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/mjhyj/diplomova_prace.pdf, s. 36.

[7] SLANAŘ, Petr. *Předstíraný převod věci a použití informátora* [online]. Brno, 2005/2006 [cit. 2020-10-17]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. JUDr. Marek Fryšták, Ph.D. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/mjhyj/diplomova_prace.pdf.

[8] NOVOTNÝ, F. RŮŽIČKA, M. a kol. *Trestní kodexy. Trestní zákon, trestní řád a související předpisy (komentář)*. Praha: Eurounion 2002, s. 909.

Popis děje je definován *nabídkou* vs. *poptávkou*, zda jde o *řízený* vs. *nahodilý* děj a zda se u subjektů jedná o *aktivní* či *pasivní* přístup. Vzhledem k tomu, že situace, kdy agent nabízí či poptává cokoliv u zkoušené osoby (impuls ze strany agenta) by měly být, vyjma zkoušky spolehlivosti, **vždy považovány za policejní provokaci**, zredukoval jsem počet možných simulovaných situací na polovinu, tedy pouze na osm. Pro úplnost uvádím dva příklady policejní provokace z osmi zredukovaných variant nabídky i poptávky agentem:

Nabídka agentem: Agent v přestrojení se pohybuje mezi zkoušenými osobami a nabízí jim střelnou zbraň a čeká, kdo na nabídku zareaguje. Za této situace se jedná o standardní policejní provokaci, která není zákonem povolena. Takovýto děj je sice možný, avšak jen u institutu zkoušky spolehlivosti, např. ve standardních situacích s úplatkem, jehož náležitosti nejsou součástí tohoto příspěvku.

Poptávka agentem: Agent v přestrojení se pohybuje mezi cílovými osobami a poptává mezi nimi někoho, kdo by mu byl schopen zajistit střelnou zbraň za finanční prostředky, které ukazuje. Za této situace se jedná o policejní provokaci, která je popsána v judikatuře ESLP, konkrétně v případu Teixeira de Castro vs Portugalsko[9] a není zákonem povolena, vyjma obdobně jako u výše popsané nabídky agentem u zkoušky spolehlivosti.

Pro snazší metodiku definování policejní provokace v rámci institutu předstíraného převodu jsem na níže uvedených osmi variantách simuloval veškeré možné situace mezi *agentem* a *zkoušenou osobou,* kdy prvotní impuls vyjde **pouze od zkoušené osoby**. Popis děje je definován *nabídkou* a *poptávkou*, *řízeným* či *nahodilým* dějem, a zda agent má *aktivní* či *pasivní* roli.

Varianta 1. Náhodná nabídka prodeje pasivní: Agent v přestrojení se pohybuje mezi cílovými osobami a je mu nahodilou (dle zadání označenou za zkoušenou) osobou, nabídnuta střelná zbraň. Agent nevyvíjel žádnou činnost, byl pouze náhodně osloven. Za této situace se jedná o trestnou činnost zkoušené osoby, neboť ta má již pravděpodobně v držbě věc, jejíž prodej je regulován zákonem. Navíc se jedná o střelnou zbraň, která by mohla být použita jiným potencionálním zájemcem proti veřejnosti. **Za této situace lze využít institutu předstíraného převodu** (okamžité kontaktování státního zástupce, monitorování převodu a následný záznam).

[9] *Teixeira de Castro a ostatní proti Portugalsku*, rozsudek ESLP, 9. 6. 1998 č. stížnosti 25829/94 http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/9086DF60CC021E36C12581760055714D?openDocument&Highlight=0,TEIXEIRA

Agent má v této situaci možnost **postupovat pouze pasivně**, tedy klást dotazy na typ a cenu zbraně (povoleno) a v takovém případě zbraň nebo zbraně nakoupit a zkoušenou osobu posléze usvědčit.

Obdobně jako v případu *Lüdi proti Švýcarsku*[10], kde však posléze orgány policie chybovaly v dokazování. Pokud by však po této transakci agent zkoušenou osobu nezatkl a **postupoval aktivně** např. viz varianta 2 a objednal si nad rámec původní nabídky více zbraní a střeliva, došlo by ze strany agenta již k nezákonnému jednání, tedy provokaci obdobnou jako v případu *Grba proti Chorvatsku.*[11]

Varianta 2. Náhodná nabídka prodeje aktivní: Agent v přestrojení se pohybuje mezi cílovými osobami a je mu zkoušenou osobou nabízeno výrazně levné spotřební zboží bez prokázání původu (např. věci pocházející z krádeží v obchodních domech). Agent nemá z důvodu běžné majetkové trestné činnosti zájem o své případné prozrazení, ale raději aktivně motivuje nabízející zkoušenou osobu pomocí manipulace k zajištění střelných zbraní, o které by na rozdíl od spotřebního zboží měl zájem. Tedy agent přebírá aktivní roli a převzal kompletní aktivitu v případu, čímž se snaží zkoušenou osobu vmanipulovat do jiné role. Tím dochází k naplnění policejní provokace, která není zákonem povolena a je navíc i popsána v judikatuře ESLP, konkrétně pak mj. v případu Teixeira de Castro vs Portugalsko.[12]

Ve zkratce lze policejní provokaci uvést slovy Nejvyššího soudu a Hundáka takto: „*O provokaci se obecně jedná tehdy, když orgán policie z nějakého důvodu o určité osobě, anebo skupině osob usoudí, že by se za určitých okolností mohla dopustit konkrétního trestného činu a pro jeho spáchání této osobě, anebo skupině osob, vytvoří potřebné předpoklady a podmínky.”*[13] „*Následně pak dojde nejen ke spáchání trestného činu, ale i k trestnímu stíhání vyprovokovaného pachatele.“*[14]

---

[10] *Lüdi proti Švýcarsku*, rozsudek ESLP, 15. 6. 1992, č. stížnosti 12433/86, https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:[%22SLV%22],%22appno%22:[%2212433/86%22],%22documentcollectionid2%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-94679%22]}.

[11] *Grba proti Chorvatsku*, rozsudek ESLP, 23. 11. 2017, č. stížnosti 47074/12.

[12] *Teixeira de Castro a ostatní proti Portugalsku*, rozsudek ESLP, 9. 6. 1998 č. stížnosti 25829/94.

[13] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. 1. 2014, sp. zn. 7 Tdo 1106/2013.

[14] HUNDÁK, Š. Použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. In: *Sborník příspěvků z mezinárodního semináře uskutečněného na Policejní akademii ČR dne 2.11.2004*. 1.vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 2004, s. 31.

Varianta 3. Řízená nabídka prodeje pasivní: Agent v přestrojení se pohybuje mezi cílovými osobami a svým chováním a vystupováním vzbuzuje ve zkoušených osobách pocit, že je schopen koupit střelnou zbraň. Agent v podstatě o sobě vytváří dojem kriminálně závadové osoby (KZO) a čeká na reakci okolí. Jakmile je osloven zkoušenou osobou, zda by nepotřeboval k nějaké trestné činnosti koupit zbraň, odpoví kladně. V této situaci **lze využít institutu předstíraného převodu** (s okamžitým kontaktováním státního zástupce, monitorování převodu a následný záznam). Agent má v této situaci možnost **postupovat pouze pasivně**, tedy klást dotazy na typ a cenu (povoleno) a v takovém případě zbraň nebo zbraně nakoupit a zkoušenou osobu posléze usvědčit. V této variantě, platí obdobná pravidla s variantou č. 1. Lze tedy postupovat jako agent "Tony" v případu *Lüdi proti Švýcarsku.*[15] kde však posléze orgány policie chybovaly v dokazování.

Pokud by však po této transakci zkoušenou osobu nezatkl a **postupoval aktivně** např. viz varianta 2 a objednal si nad rámec původní nabídky více zbraní a střeliva, došlo by ze strany agenta již k nezákonnému jednání, tedy provokaci obdobnou případu *Grba proti Chorvatsku.*[16]

Varianta 4. Řízená nabídka prodeje aktivní: Orgány policie svého informátora či jinou spolupracující osobu (*řízená osoba*) řídí takovým způsobem, aby fungovala v rámci podsvětí mezi KZO a nabízí pomocí této osoby střelné zbraně. Jakmile by došlo ze strany zkoušených osob k projevu zájmu, při akceptaci by byla zkoušená osoba: a) zatčena, b) případně by jí bylo nabídnuto více zbraní nebo účast v závažnějších trestných činech apod. nebo c) dokonce pokud by si to rozmyslela, byla by řízenou osobou domotivována např. tím, že je potřeba zbraň v komunitě KZO vlastnit.

Ve všech třech případech se jedná o policejní provokaci, kdy přestože není provokativní jednání prováděno Policií ČR (PČR) či obdobných složek nebo agenty, je takovéto jednání nezákonné.

Ad a) se jedná o policejní provokaci prováděnou zástupnou (řízenou osobou), která bez ohledu na to, zda je či není členem složky PČR či obdobné instituce, je za ni nejen dle judikatury ESLP považována.

---

[15] *Lüdi proti Švýcarsku*, rozsudek ESLP, 15. 6. 1992, č. stížnosti 12433/86.
[16] *Grba proti Chorvatsku*, rozsudek ESLP, 23. 11. 2017, č. stížnosti 47074/12.

Např. Vrchní soud v Praze ve svém usnesení č.j. 2 To 81/2017 se ztotožnil se závěry prvoinstnačního soudu, že se jednalo o policejní provokaci, když „... *osoba jednající ve prospěch policie, která byla monitorována průběžně policií samotnou, vyvíjela nepřípustnou aktivitu.* “[17]

Ad b) by došlo, jak je uvedeno ve variantě 1., k nezákonnému jednání ze strany agenta, tedy provokaci viz případ *Grba proti Chorvatsku*.[18]

Ad c) se jedná o nelegitimní postup s podněcováním, kdy nebyla nade vší pochybnost prokázána trestnost před vstupem a před prokázanou nebývalou a z akceptovatelných mezí vybočující návodnou, přesvědčující a motivující aktivitou utajovaného svědka – živého policejního nástroje.[19]

Z výše uvedených důvodů se ve všech třech popsaných podmnožinách této varianty č. 4 jedná dle mého názoru o standardní policejní provokaci, která není zákonem povolena, což vyplývá i z rozsudku ESLP ve věci *M. M. proti Nizozemí* ze dne 8. dubna 2003, č. 39339/98, dle kterého se nemohou policejní orgány zprostit své odpovědnosti tím, že zajištěním svých úkolů pověří soukromé osoby.

Situace u poptávky je diametrálně odlišná od nabídky a trestat apriori poptávajícího za poptávku nelze. Poptávání či shánění čehokoliv nelze v zásadě zákonem trestat, nicméně pokud se jedná o poptávku některých, zákonem regulovaných věcí, zejména těch, které jsou uvedeny v § 158c písm. a) až d) tr. ř. lze takovéto jednání sankcionovat, avšak pouze až po uskutečnění takovéto transakce a naplnění smyslu obchodu. Role orgánů státní moci však musí být u poptávky vždy pasivní, přestože může celý proces řídit. V opačném případě by se o policejní provokaci jednalo vždy.

Varianta 5. Náhodná poptávka po prodeji pasivní: Nahodilá osoba (dle zadání zkoušená osoba) poptává po svém okolí střelnou zbraň a narazí ve svém okruhu při poptávce na agenta. Za této situace je role agenta velmi zásadní, neboť v této chvíli by měl agent situaci vyhodnotit se zřetelem k následkům, a to buď vysvětlením důsledků zkoušené osobě či výchovnou radou na téma možnosti trestu v případě držby střelné zbraně nebo případně zajištěním odborníka (pro afektovanou, smyslu zbavenou či duševně chorou zkoušenou osobu).

[17] Usnesení Vrchního soudu v Praze sp.zn 2 To 81/2017, ze dne 25. 1. 2018.
[18] *Grba proti Chorvatsku*, rozsudek ESLP, 23. 11. 2017, č. stížnosti 47074/12.
[19] Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 5. 5. 2017, sp. zn. 49T 1/2016.

Pokud by však dle jeho názoru (vyhodnocení) hrozilo důvodné podezření, že osoba se chystá spáchat trestný čin (např. vraždy), je agent povinen zadržet ji za přípravu trestného činu. V případě, že by však agent vyšel zkoušené osobě vstříc a zbraň jí zajistil se subsumací svého jednání pod předstíraný převod dle § 158c tr.ř. (čímž by jeho role agenta začala být aktivní díky možnostem tohoto institutu by napomáhání zkoušené osobě s dokonáním trestného činu nebylo v takovémto případě trestné, ač by naplňovalo znaky trestného činu ze strany agenta (§ 279 tr.z.)), pak takovéto jednání, vzhledem ke všem skutečnostem uvedených v této variantě, by **v testu proporcionality neobstálo** a jednalo by se o policejní provokaci analogickou s případem *Grba proti Chorvatsku.*[20]

V dalších, např. smyslu postrádajících, případech poptávek by měl agent zkoušenou osobu ignorovat, případně, ve velmi specifických a výjimečných případech by mohl požádat státního zástupce **dle §158d o užití institutu sledování osob a věcí** např. v případě, že by zkoušená osoba mohla mít pádně zdůvodnitelný potenciál (dispozice vysokým kapitálem) narazit na opravdového překupníka zbraní, díky čemuž by se agenti mohli dostat na stopu obchodníků se zbraněmi. Při takovémto postupu by nemohlo dojít k policejní provokaci, ale **nejednalo by se o institut předstíraného převodu**.

Varianta 6. Náhodná poptávka po prodeji aktivní: Nahodilá osoba (dle zadání zkoušená osoba) poptává po svém okolí výrazně levné spotřební zboží bez prokázání původu (např. pohonné hmoty bez spotřební daně). Agent nemá zájem z důvodu běžné majetkové trestné činnosti o své případné prozrazení, ale raději aktivně motivuje poptávající zkoušenou osobu pomocí manipulace ke změně jejího zájmu s tím, že by mohla chtít střelnou zbraň. Tedy agent tímto jednáním přebírá aktivní roli a tím i kompletní aktivitu v případu. Tedy snaží se zkoušenou osobu vmanipulovat do jiné úlohy. Tím dochází k naplnění policejní provokace, která není zákonem povolena a jedná se o *de facto* identickou variantu s variantou č. 2, tedy s analogickými prvky případu *Grba proti Chorvatsku.*[21]

Varianta 7. Řízená poptávka po prodeji pasivní: Agent v přestrojení se pohybuje mezi cílovými osobami a svým chováním a vystupováním vzbuzuje ve zkoušených osobách pocit, že je schopen zajistit střelnou zbraň. Agent v podstatě o sobě vytváří dojem KZO a čeká na reakci okolí. Jakmile je osloven zkoušenou osobou, zda je schopen zajistit zbraň odpoví kladně.

[20] *Grba proti Chorvatsku*, rozsudek ESLP, 23. 11. 2017, č. stížnosti 47074/12.
[21] *Grba proti Chorvatsku*, rozsudek ESLP, 23. 11. 2017, č. stížnosti 47074/12.

Tato situace, která je ještě více kontroverznější než varianta 5. a není na ni zatím v judikatuře jednoznačná odpověď, avšak dle mého názoru se stejně jako u zmíněné 5. varianty, jedná o policejní provokaci analogickou s případem *Grba proti Chorvatsku.*[22]

Varianta 8. Řízená poptávka po prodeji aktivní: Agent v přestrojení se pohybuje mezi cílovými osobami a svým chováním, vystupováním a činy prokazuje zkoušeným osobám, že má na prodej střelné zbraně. Agent vytváří dojem KZO a čeká na poptávku po zbraních z okolí. Jakmile je osloven zkoušenou osobou aktivně nabízí poptávané zbraně. V tomto případě se jedná o standardní policejní provokaci, která není zákonem povolena. Za určitých podmínek (stejně platí i u varianty 5. a 7.) poptávka (nejen na zbraň, též např. i na vyžádání úplatku apod.), která bude adresována od zaměstnanců a příslušníků PČR, Celní služby, Vězeňské služby a Generální inspekce ozbrojených sborů, může být využita v rámci zkoušky spolehlivosti, pokud budou splněny veškeré zákonné náležitosti. V opačném případě jde o policejní provokaci.

4. ZÁVĚR

Z výše uvedených příkladů vyplývá, že institut předstíraného převodu by měl být sám o sobě použitelný zcela výjimečně a v praxi spíše v souvislosti s korupcí, drogovou trestnou činností či prodejem zbraní, avšak samostatně k dokumentaci takovéto činnosti by měl sloužit spíše sporadicky. Hranice mezi policejní provokací a předstíraným převodem je velmi tenká a převod by měl být využíván jen buď v rámci zkoušky spolehlivosti, nebo jako samostatný institut, avšak pouze podle jasných a vymezených pravidel, které v momentální situaci zatím chybí. U tohoto institutu zatím neexistuje jasná metodika ani sjednocené stanovisko při výkladů různých soudů.

Literatura:

HUNDÁK ŠTEFAN. Použití operativně pátracích prostředků k získání důkazů pro trestní řízení. In: *Sborník příspěvků z mezinárodního semináře uskutečněného na Policejní akademii ČR dne 2.11.2004*. 1.vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 2004, s. 29–32.

NOVOTNÝ FRANTIŠEK. RŮŽIČKA MIROSLAV. a kol. *Trestní kodexy. Trestní zákon, trestní řád a související předpisy (komentář).* Praha: Eurounion 2002, s. 909.

[22] *Tamtéž.*

SLANAŘ PETR. *Předstíraný převod věci a použití informátora* [online]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta, [cit. 17. 10. 2020]. https://is.muni.cz/th/mjhyj/diplomova_prace.pdf.

ŠÁMAL PAVEL. a kol. *Trestní řád: komentář. II*. k § 157-314. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013.

VANTUCH PAVEL. *Hospodářská trestná činnost.* 2., dopl. a přeprac. vydání Brno: Rašínova vysoká škola, 2010.

Grba proti Chorvatsku, rozsudek ESLP, 23. 11. 2017, č. stížnosti 47074/12, dostupné z https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:[%22CZE%22],%22appno%22:[%2247074/12%22],%22documentcollectionid2%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-184408%22]}.

Lüdi proti Švýcarsku, rozsudek ESLP, 15. 6. 1992, č. stížnosti 12433/86, dostupné z https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:[%22SLV%22],%22appno%22:[%2212433/86%22],%22documentcollectionid2%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-94679%22]}.

Teixeira de Castro a ostatní proti Portugalsku, rozsudek ESLP, 9. 6. 1998 č. stížnosti 25829/94, http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/9086DF60CC021E36C12581760055714D? openDocument&Highlight=0,TEIXEIRA.

Abstrakt:

Tématem článku je problematika předstíraného převodu v rámci trestního řízení z pohledu ústavního práva a dále pak vysvětlení dopadů této metody na průběh vyšetřování s jejím posouzením s ohledem na garantovaná ústavní práva jednotlivců. Pro ideální dokreslení tohoto institutu s těsnou hranicí od policejní provokace byla autorem navržena metodika, jejíž pomocí lze simulovat veškeré možné situace, které mohou v praxi nastat v případě střetu agenta se zkoušenou osobou, kdy a jak lze následně případně užít institut předstíraného převodu.

Vzhledem k tomu, že v rámci české judikatury není soudy sjednocen přístup k tomuto institutu, přestože judikatura ESLP je v tomto směru relativně bohatá, pokusil se autor o nastolení určité metodiky, za jejíž pomocí by mohlo dojít nejen k harmonizaci v přístupu k policejní provokaci s ESLP, ale převážně pak nastolit zásadní principy v přístupu policejního orgánů k institutům zkoušky spolehlivosti, informátora, spolupracujícího obviněného i předstíraného převodu tak, aby nedošlo k policejní provokaci.

Klíčová slova: *policejní provokace; agent; předstíraný převod; zkouška spolehlivosti.*

Abstract:

The topic of the article is the issue of fake transfer of the thing in criminal and judicial proceedings from the point of view of constitutional law and further explanation of the effects of this method on the course of investigation with its assessment with regard to guaranteed constitutional rights of individuals. For ideally illustrate this institute with a close boundary from police provocation, the author proposed a methodology which can be used to simulate all possible situations that may occur in practice in the event of a collision between an agent and a test's person.

Given that the courts do not unify the approach to this institute within the Czech case law, although the case law of the ECtHR is relatively rich in this respect, the author tried to establish a certain methodology with which it could not only harmonize the approach to police provocation with the ECtHR. , but mainly to establish fundamental principles in the approach of the police authorities to the institutes of the reliability test, the informant, the cooperating accused and the fake transfer, so that there is no police provocation.

Key words: *police provocation; reliability test; shame transfer of the thing, fake transmission; (police) agent*

JEL: *K22.*

Jiří Otakar DeBären - student Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Veveří 70, 611 80 Brno, 445885@mail.muni.cz.

MŮŽE BÝT SLOUČEN KONTROLNÍ A FINANČNÍ VÝBOR ZASTUPITELSTVA?

Petr Kolman

1. ÚVOD

Následující text bude převážně zacílen do oblasti správního práva hmotného, hlavní výzkumnou otázkou zde bude, zda může být sloučen kontrolní a finanční výbor zastupitelstva obce (města, městysu, městské části, městského obvodu) do jednoho subjektu? Tedy, jestli je z právního hlediska možné, aby obecní zastupitelstvo nemuselo, například v malé obci, zřizovat (zbytečně) výbory dva. S čímž jsou v menších obcích spojeny určité ekonomické a personální provozní problémy.

Před závorku vytkněme, že zřízení výboru je primárně právem nikoliv povinností zastupitelstva obce (města). Ze zmíněného teoreticko-právního principu existuje důležitá pozitivně-právní výjimka, a to je povinnost zastupitelstva obce ze zákona zřídit vždy finanční a kontrolní výbor. A dále pak povinnost za naplnění zákonem stanovených podmínek vytvořit i výbor pro národnostní menšiny. Zastupitelstvo obce tedy musí zřídit pokaždé svůj finanční a kontrolní výbor. Dodejme, že tyto výbory jsou orgány orgánu obce (zastupitelstva), nikoliv přímo orgány obce.[1]

Obec, v jejímž územním obvodu žije podle posledního sčítání lidu přinejmenším 10 % občanů obce hlásících se k národnosti jiné než české, ustanovuje výbor pro národnostní menšiny, jestliže o to písemně požádá spolek zastupující zájmy národnostní menšiny. Nejméně polovinu členů výboru musí reprezentovat příslušníci národnostních menšin, ledaže tuto podmínku nelze splnit pro nedostatek kandidátů z řad národnostních menšin. Pak se již ex lege nevyžaduje.[2]

Předsedou jak finančního, tak i kontrolního výboru musí být vždy člen zastupitelstva obce, řadoví členové výboru, členy zastupitelstva obce být ze zákona nemusí. Taktéž místopředseda jak finančního, tak i kontrolního výboru nemusí být současně zastupitelem obce. Finanční a kontrolní výbory jsou ze zákona alespoň tříčlenné. Jejich členy nikdy nemůže být starosta, místostarosta, tajemník obecního úřadu ani osoby zabezpečující rozpočtové a účetní práce na obecním úřadu.

[1] § 5 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích.
[2] § 117 odst. 3 zákona o obcích.

Citované výbory zastupitelstva plní úkoly, kterými jej pověří zastupitelstvo obce. Ze své činnosti odpovídá výbor zastupitelstvu obce, nikoliv radě nebo starostovi obce. Připomeňme, že počet členů výboru zastupitelstva je vždy lichý. Výbor se schází podle potřeby. Není zde tedy stanoven minimální počet zasedání, jako je tomu u zastupitelstva obce (nejméně jedenkrát za 3 měsíce).[3] Usnesení výboru se vyhotovuje písemně a podepisuje je předseda výboru.

Usnesení výboru je platné, v případě že s ním vyslovila souhlas nadpoloviční většina všech členů výboru, nikoliv pouze přítomných. Předseda výboru má stejně silný hlas jako běžní členové výboru. V žádném případě není z právního hlediska možné, aby jménem výboru přijal rozhodnutí např. jeho předseda nebo zastupující místopředseda výboru. Dodejme, že podle ustanovení § 84 odst. 2 písm. l) zákona o obcích je orgánem příslušným k volbě předsedů, místopředsedů a dalších členů výborů výhradně zastupitelstvo obce. Není tedy právně možné, aby si členové výboru sami zvolili předsedu (či místopředsedu) výboru ze svého středu.[4]

2. HLAVNÍ ŘEŠENÁ OTÁZKA

Nyní k jádru otázky – tedy zda může být sloučen kontrolní a finanční výbor do jednoho orgánu? Této možnosti nahrává to, že oba výbory přes rozdílný název mají kontrolní činnost, finanční výbor je zaměřen na kontrolu financí obce, kontrolní výbor na kontrolu ostatních (nefinančních) věcí.

Jazykovou i teleologickou interpretací dnešního zákona o obcích musíme dojít k závěru, že to možné není. Zákon jasně mluví o povinných výborech nikoliv jednom „společném“ výboru. Ostatně pokud by zákonodárce tuto možnost připustil, tak by ji jistě výslovně zařadil do znění zákona.[5]

[3] § 92 odst. 1 zákona o obcích.
[4] Viz též KOUDELKA, Z., PRŮCHA, P., ZWYRTEK HAMPLOVÁ, J.: *Zákon o obcích (obecní zřízení). Komentář*. Praha: Leges, 2019, ISBN 978-807502-335-3, s. 391
[5] Autor zde sekundárně kriticky nahlíží na vysokou míru popisnosti českých zákonů, v to přirozeně počítaje i stávající zákon o obcích.

Dále pak podle § 119 odstavec 3 kontrolní výbor mj. kontroluje plnění usnesení zastupitelstva obce a rady obce, je-li zřízena, a co je pro naši tématiku stěžejní, kontroluje dodržování právních předpisů ostatními výbory a obecním úřadem na úseku samostatné působnosti. Tedy kontroluje i finanční výbor zastupitelstva obce.[6]

Nota bene, kterak správně připomněl právník Daniel Klobouček: „*Kontrolní výbor může kontrolovat i finanční výbor, jak dodržuje právní předpisy. Zmíněná kontrola finančního výboru výborem kontrolním by měla logicky směřovat především do formy (procesní kontrola) činnosti výboru.“.*[7] Bylo by tedy absurdní, aby sloučený „finančně-kontrolní“ výbor kontroloval de facto i sám sebe.

3. ZÁVĚR A ÚVAHA DE LEGE FERENDA

S návrhem na sloučení finančního a kontrolního výboru do jednoho orgánu se můžeme v praxi občas setkat, a to především na malých obcích. Důvod je jasný a svým způsobem i logický – snaha o vyšší „efektivizaci“ výkonu územní samosprávy. Zde platí dlouhodobé – „nejsou lidi.“ K čemuž i mj. přispívá nízké (či dokonce žádné) finanční ohodnocení členů výborů na malých obcích.

Nicméně dnes taková „optimalizace“ možná ze zákona není.

Nicméně nemožno vyloučit do budoucna, (jak říkají právníci *de lege ferenda*), že se v budoucím zákonu o obcích ocitne nové ustanovení, že menší obce (např. do tisíce obyvatel) by si mohly zřizovat společný kontrolní a finanční výbor. Tedy výbor jeden. Zdůrazněme: fakultativně mohly, avšak nemusely. Nicméně jak už bylo v článku zmíněno výše, nyní v roce 2020 takovouto „svévolnou optimalizační aktivitu“ nemožno z odborného pohledu rozhodně doporučit.

Literatura:

KLOBOUČEK DANIEL: Kontrola finančního výboru kontrolním výborem. *Moderní obec* 6/2020, ISSN 1211-0507, s. 46.

KOUDELKA ZDENĚK, PRŮCHA PETR, ZWYRTEK HAMPLOVÁ JANA: *Zákon o obcích (obecní zřízení). Komentář*. Praha: Leges, 2019, ISBN 978-807502-335-3, s. 392

[6] KOUDELKA, Z., PRŮCHA, P., ZWYRTEK HAMPLOVÁ, J.: *Zákon o obcích (obecní zřízení). Komentář*. Praha: Leges, 2019, ISBN 978-807502-335-3, s. 392

[7] KLOBOUČEK DANIEL: Kontrola finančního výboru kontrolním výborem. *Moderní obec* 6/2020, ISSN 1211-0507, s. 46.

Abstrakt:

Článek je z oblasti správního práva hmotného. Text se věnuje obecnímu zřízení v České republice. Řeší aktuální právní otázku, zda může být sloučen kontrolní a finanční výbor zastupitelstva obce do jednoho orgánu. Autor se k této hypotéze staví kriticky a odmítá ji. Na závěr je představena úvaha de lege ferenda.

Klíčová slova: *územní samospráva, zastupitelstvo obce, výbory zastupitelstva.*

Abstract:

The article is from the area of administrative law. He deals with municipal establishment in the Czech Republic. It mainly addresses the current legal issue of whether the control and financial committee of the municipal council can be merged into one entity. The author is critical of this hypothesis and rejects it. Finally, the de lege ferenda consideration is presented.

Keywords: *Territorial self-government, Municipal council, Council committees*

JEL: *H83.*

JUDr. **Petr Kolman**, Ph.D. – AMBIS vysoká škola Praha, petr.kolman@ambis.cz.

CIZINCI A STÁTNÍ FUNKCE

Zdeněk Koudelka

1. ÚVOD

Aktivní volební právo volit i pasivní volební právo být volen do Evropského parlamentu a zastupitelstva obce mají všichni občané Evropské unie s trvalým pobytem.[1] Nemohou se však stát starostou či místostarostou, zde je podmínka státního občanství. Ostatní cizinci volební právo nemají. Ve volbách do zastupitelstev krajů, Parlamentu a prezidenta republiky je aktivní i pasivní volební právo vázáno na státní občanství. Tedy připuštění cizinců k volbám do územní samosprávy je omezeno na evropské minimum – účast občanů Evropské unie v obecních volbách a volbách Evropského parlamentu.

Pokud má někdo dvojí státní občanství, hledí se na něj jen jako na našeho státního občana. Jeho kandidatura je možná na funkci prezidenta i jiné funkce, kde je stanovena podmínka státního občanství.[2] Ovšem, aby se osoba s dvojím státním občanstvím stala prezidentem, je nežádoucí stav. Někdy může tento nežádoucí stav působit i groteskně. Například, když by náš prezident jako vrchní velitel musel nastoupit do vojenské služby v cizím státě, jehož je také občanem v hodnosti např. vojína či desátníka. A až hraniční je situace, kdy by oba státy byly ve vzájemném konfliktu. V ústavním právu původně platila zásada, že člověk má být občanem jen jednoho státu. Dnes již to neplatí. Ale rozumný požadavek na veřejné činitele, včetně prezidenta, je, aby se věnovali službě svému státu plně a tato služba nebyla narušena žádnými závazky k jiným státům. Opačný přístup je v monarchiích, kde se občas lze setkat s personální unií, kdy jedna osoba je hlavou dvou či více států (Británie, Kanada, Austrálie). Výjimkou je i francouzský prezident, který je virilním knížetem andorrským.

[1] Čl. 22 odst. 1 Smlouvy o fungování Evropské unie (Lisabonská smlouva). Toto právo bylo zavedeno již Maastrichtskou smlouvou, která nově stanovila čl. 19 Smlouvy o založení Evropského společenství.

[2] V Lotyšsku se osoba s dvojím státním občanstvím nesmí stát prezidentem. Bod 37 Ústavy Republiky Lotyšsko z 15. 2. 1922.

2. CIZINCI VE VLÁDĚ

Na první pohled tedy vypadá, že v Čechách, na Moravě a ve Slezsku je politický prostor pro aktivitu cizinců velmi omezený. Ovšem na druhou stranu není stanovena podmínka státního občanství pro členství ve vládě, ani pro výkon úřednického povolání na správních úřadech, kde je možnost vstoupit do služebního poměru i pro občany všech států Evropské unie a Evropského hospodářského prostoru.[3] Ústava ani zákon žádnou podmínku státního občanství pro členství ve vládě nestanoví, což je rozdíl s mandátem v Parlamentu či prezidenta republiky. Vyskytly se názory, že podmínka státního občanství pro členství ve vládě je stanovena nepřímo tím, že člen vlády je povinen složit slib, kde slibuje věrnost státu.[4] Takový slib věrnosti nesmí být narušen jiným závazkem věrnosti k jinému státu, což je obsah státoobčanského svazku k jinému státu. V zásadě tedy tyto názory připouštěly jen možnost, že by se členem vlády stal bezdomovec (apatrida), nikoliv cizinec. Ovšem tento názor nemá oporu v ústavním textu ani praxi.

Absence podmínky státního občanství pro členství ve vládě je trvalá, nejen podle současné Ústavy č. 1/1993 Sb., ale i podle všech předchozích československých ústav – č. 37/1918 Sb., č. 121/1920 Sb., č. 150/1948 Sb., č. 100/1960 Sb. i ústavního zákona č. 143/1968 Sb., o československé federaci. Otázkou je, zda šlo o opomenutí ústavodárce, kdy se v zásadě ustanovení, která nejsou problematická, přenáší bez dalšího ze starých ústavních textů do nových ústav. Anebo o cílený stav. Spíše šlo o stav cílený v prozatímní ústavě č. 37/1918 Sb., který byl nadále, možná nevědomky, zachován a občas využíván.

Předchozí ústavní úprava monarchie výslovně nevyžadovalo státní občanství pro členství ve vládě, ale znala institut získání státního občanství ze zákona nastoupením veřejné služby.[5] I v době monarchie se staly významnými členy vlády cizinci. Takto se **Friedrich Ferdinand von Beust** stal rakouským ministrem zahraničí 1866-71 a 1867 dokonce krátce i předsedou vlády, když byl Sas až do prusko-rakouské války, kdy Sasko bojovalo na straně Rakouska, byl saským ministrem zahraničí 1849-66 a předsedou vlády 1858-66. Občan Württemberska **Albert Eberhard Friedrich Schäffle** se stal předlitavským ministrem obchodu a ministrem zemědělství 1871.

---

[3] § 25 odst. 1 písm. a) zákona č. 234/2014 Sb., o státní službě.

[4] Slib člena vlády zní: *"Slibuji věrnost České republice. Slibuji, že budu zachovávat její Ústavu a zákony a uvádět je v život. Slibuji na svou čest, že budu zastávat svůj úřad svědomitě a nezneužiji svého postavení."*. Čl. 69 ods. 2 Ústavy č. 1/1993 Sb. JAN FILIP: *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. 2. doplněné vydání Brno 2001, ISBN 80-210-2592-1, s. 326.

[5] § 29 obecného občanského zákoníku č. 946/1811 Sb. zákonů soudních.

V Rakousko-Uhersku sice byly dvě vlády (rakouská, uherská) s dvěma premiéry, ale i tři společní ministři – ministr zahraničí a dvora, ministr financí a ministr války. Bylo tedy standartní, že společný ministr–rakouský občan vykonával svou funkci i v Uhrách a společný ministr-uherský občan vykonával svou působnost i v Předlitavsku. V reálné unii Rakouska-Uherska totiž neexistovalo společné státní občanství.

Milan Rastislav Štefánik

Prvním československým ministrem-cizincem byl jeden ze zakladatelů Československa Milan Rastislav Štefánik, který byl v exilové vládě ministrem vojenství od 14. 10. 1918[6] a v první československé vládě Karla Kramáře až do své smrti ministrem vojenství 14. 11. 1918 – 4. 6. 1919.

Československo jako nástupnický stát soustátí Rakousko-Uherska převzalo nejen jeho území, ale i personální základ v obyvatelstvu na něm žijícím. Vzhledem k tomu, že rakouské i uherské občanství upravovaly odlišné právní předpisy Předlitavska a Uherska došlo v rámci recepce rakouského a uherského práva[7] také k odlišným pravidlům státoobčanským v novém československém státě pro obyvatelstvo v Čechách, na Moravě a ve Slezsku a pro obyvatelstvo na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Tento právní dualismus byl komplikován na Slovensku a Podkarpatské Rusi tím, že nebyli historické hranice mezi těmito novými zeměmi československými a Maďarskem. Tento dualismus v oblasti státního občanství řešil až ústavní zákon č. 236/1920 Sb., kterým se doplňují a mění dosavadní ustanovení o nabývání a pozbývání státního občanství a práva domovského v republice Československé.

Nicméně v roce 1918 se vycházelo z rakouských a uherských zákonů o státním občanství s tím, že se aplikovaly nově na státní občanství československé osob s domovským právem v obci na území Československa. Aby tedy někdo byl československým státním občanem musel být dříve občanem rakouským či uherským. Štefánik byl však od roku 1911 občanem francouzským. Uherské státní občanství ze zákona o státním občanství ztratil po 10letém nepřetržitém pobytu v cizině (do Francie odešel 1904), pokud nepožádal o jeho zachování na zastupitelském úřadě, a též se ztrácelo v důsledku vstupu do služeb cizí moci bez povolení a navzdory vyzvání k nápravě.[8]

---

[6] Vláda ustavena rozhodnutím Národní rady československé z 26. 9. 1918 v čele s prezidentem a předsedou vlády Tomášem Garrigue Masarykem.
[7] § 2 zákona č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého.
[8] Uherský zákonný článek 50/1879 o státním občanství. JIŘÍ PRAŽÁK: *Rakouské právo státní.* Díl první *Právo ústavní.* Část čtvrtá. *Ústava mocnářství celkového*, Praha 1903, s. 15.

Tento druhý důvod byl naplněn tím, že po dobu první světové války 1914–18 byl příslušníkem francouzské armády (získal hodnost generála), která byla nepřátelská k Uherskému království. V roce 1918 Štefánik nebyl příslušníkem uherským. Tedy nemohl automaticky nabýt ani státní příslušnost československou.

Je možné, že případ Štefánika, ale i obecně neujasněnost reprezentace nového státu k rozsahu a podmínek změny rakouského a uherského občanství na československé byla důvodem, proč se prozatímní ústava z 14. 11. 1918 k podmínce státního občanství nevyjadřovala nejen ve vztahu k vládě, ale i k prezidentovi a členům Národního shromáždění a nechala tuto otázku na později. Konečně to dosvědčuje, že ústavním zákonem z roku 1920 byli zbaveni československého občanství příslušníci rodu Habsbursko-Lotrinského,[9] z nichž někteří měli původně bydliště na území nového československého státu.

Walter Bertsch

Walter Bertsch byl ministr hospodářství 19. 1. 1942 – 5. 5. 1945 ve dvou vládách Protektorátu Čechy a Morava Jaroslava Krejčího a Richarda Bienerta. V protektorátu formálně platila Ústavní listina č. 121/1920 Sb., pokud neodporovala novým státoprávním poměrům. Přitom Bertsch nebyl občanem Protektorátu Čechy a Morava, ale Velkoněmecké říše. Byť byl Protektorát Čechy a Morava součástí říše, nebyli jeho obyvatelé občany říše. Říšské občanství získali jen Němci žijící na území Čech a Moravy.[10] Bertsch však byl říšským Němcem, nikoliv Němcem z protektorátu ani ze sudetského území odstoupeného Německu po mnichovské smlouvě na podzim 1938.

Sám zastupující říšský protektor Reinhard Heydrich hlásil do Berlína, že se Bertschovo jmenování považuje za státoprávní kuriozitu.[11] Bertschovo jmenování si vynutil právě Heydrich, který tak donutil protektorátní vládu, aby za jednací jazyk začala používat němčinu, jelikož Bertsch neuměl česky. Vládu sice jmenoval státní prezident Protektorátu Čechy a Morava Emil Hácha, ale musela mít důvěru říšského protektora, kterým byl v roce 1942 formálně Konstantin von Neurath, ale ten byl na dovolené a trvale jej až do své smrti 4. 6. 1942 po atentátu zastupoval Reinhard Heydrich.

---

[9] § 17 ústavního zákona č. 236/1920 Sb., kterým se doplňují a mění dosavadní ustanovení o nabývání a pozbývání státního občanství a práva domovského v republice Československé.
[10] Čl. II výnosu vůdce a říšského kancléře o Protektorátu Čechy a Morava z 16. 3. 1939.
[11] DUŠAN TOMÁŠEK, ROBERT KVAČEK: *Obžalována je vláda*, Praha 1999, ISSN 80-85821-68-0, s. 58-59.

Dne 19. 1. 1945, kdy byla jmenována vláda Richarda Bienerta, byl říšským protektorem Wilhelm Frick, fakticky však vládu sestavil říšský státní ministr pro Čechy a Moravu Karl Hermann Frank.

Martin Štěpánek

Herec Martin Štěpánek byl ministrem kultury v první vládě Mirka Topolánka 4. 9. 2006 – 9. 1. 2007. Původně byl československým občanem. V roce 1981 emigroval do Rakouska, od roku1983 žil v Německu, kde získal německé státní občanství a ztratil občanství československé. V roce 1994 se vrátil do Prahy jako německý státní občan. Jmenován ministrem byl jako německý občan. Bez zbytečného odkladu si však požádal o státní občanství ČR, které mu bylo uděleno 20. 12. 2006 složením státoobčanského slibu.

Jmenován ministrem byl na návrh předsedy vlády Mirka Topolánka prezidentem republiky Václavem Klausem. Vláda sice nezískala důvěru, ale nikdo v Poslanecké sněmovně nevystoupil proti jmenování cizince ministrem. Tedy všichni aktéři politického dění potvrdili konkludentně, že člen vlády může být cizinec i za platnosti Ústavy č. 1/1993 Sb.

Gustáv Slamečka

Gustáv Slamečka byl ministrem dopravy 8. 5. 2009 - 13. 7. 2010 ve vládě Jana Fischera. Jmenován byl jako občan Slovenské republiky. Teprve po jmenování si požádal o občanství ČR, které mu bylo uděleno 5. 11. 2009. Mluvil slovensky, ne česky. Slovenštinu užíval v úřední funkci na jednání vlády. Podepisoval však připravené listiny v češtině. Slovenština a čeština jsou vzájemně srozumitelné jazyky. Již před jmenováním ministrem působil ve státní správě Čech, Moravy a Slezska, když byl od roku 2007 ředitelem Státního fondu dopravní infrastruktury a v této funkci dále působil po ukončení vládní funkce v letech 2010-11.

Jeho případ potvrzuje, že pro členství ve vládě není stanoveno nejen státní občanství, ale ani znalost češtiny, protože v Čechách, na Moravě a ve Slezsku není stanoven ústavou ani zákonem úřední či státní jazyk. Čeština má jen postavení jazyka jednacího na základě některých zákonů (správní řád, občanský soudní řád atd.[12]).

[12] § 16 odst. 1 správního řádu č. 500/2004 Sb. § 18 občanského soudního řádu č. 99/1963 Sb.

3. DVOJÍ OBČANSTVÍ ČLENŮ VLÁDY

Vedle výše uvedených ministrů-cizinců je možno uvést i případy členů vlády s dvojím státním občanstvím. Byl to **Egon Lánský**, který byl 22. 12. 1998 – 1. 12. 1999 místopředsedou vlády Miloše Zemana a měl občanství ČR a Švédska. Dále to byl vévoda krumlovský **Karel Schwarzenberg,** který byl ministrem zahraničí v druhé vládě Mirka Topolánka 9. 1. 2007 – 8. 1. 2009 a ve vládě Petra Nečase 13. 7. 2010 – 10. 7. 2013. Po celou dobu ministrování i v době své kandidatury na prezidenta republiky v lednu 2013 měl dvojí občanství – ČR a Švýcarska. Rovněž ministr bez portfeje ve vládě Bohuslava Sobotky **Jiří Dienstbier** měl po celou dobu členství ve vládě 29. 1. 2014 – 30. 11. 2016 i během své kandidatury na prezidenta ve volbách v roce 2013 kromě občanství ČR i občanství USA.

4. NÁČELNÍCI HLAVNÍHO ŠTÁBU ČESKOSLOVENSKÉ BRANNÉ MOCI

Po vzniku Československa se nový stát opíral hlavně o Francii, což vedlo k tomu, že první dva náčelníci Hlavního štábu československé branné moci byli francouzští občané a generálové francouzské armády. Nejprve to byl **Maurice César Joseph Pellé** 17. 12. 1919 –31. 12. 1920. Pellé byl dokonce v období červen-říjen 1919 jmenován vrchním vojenským velitelem československé armády, byť československá ústava tento post neznala. V této funkci velel československé armádě v bojích s Maďarskem o Slovensko. Jeho nástupce byl **Eugène Désiré Antoine Mittelhausser** 1. 1. 1921 – 31. 12. 1925. V době, kdy byl Pellé náčelníkem hlavního štábu, byl Mittelhausser za československo-maďarské války velitel Západní armádní skupiny na Slovensku a po ukončení bojů byl zemským vojenským velitelem na Slovensku. Oba byli také postupně veliteli francouzské vojenské mise v Československu. Do vrcholných československých armádních funkcí je jmenoval prezident T. G. Masaryk.

Dnes může být sice do služebního poměru vojáka z povolání připuštěn jen státní občan.[13] Tedy i náčelník generálního štábu by měl mít jako příslušník Armády ČR naše státní občanství.

[13] § 2 odst. 1 a § 3 odst. 1 zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání.

5. ZÁVĚR

Ústavní text a politická praxe umožňují, aby se členem vlády stal v Čechách, na Moravě a ve Slezsku cizinec. Jde však o situaci výjimečnou s tím, že dané osoby mají zpravidla nějaký bližší vztah k území Čech, Moravy a Slezska z hlediska původu či delšího pobytu a většinou si dodatečně o státní občanství požádají. Rozhodující pro vznik členství ve vládě je jmenování prezidentem na návrh předsedy vlády, nikoliv státní občanství.

Literatura:

FILIP JAN: *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. 2. doplněné vydání Brno 2001, ISBN 80-210-2592-1.

PRAŽÁK JIŘÍ: *Rakouské právo státní.* Díl první *Právo ústavní.* Část čtvrtá. *Ústava mocnářství celkového*, Praha 1903.

TOMÁŠEK DUŠAN, ROBERT KVAČEK: *Obžalována je vláda*, Praha 1999, ISSN 80-85821-68-0.

Abstrakt:

Text se zabývá možností cizinců vykonávat funkci člena vlády v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Uvádí historické příklady, zvláště z období Československa. Tuto možnost nevidí jako vhodnou, ale, za stávající právní úpravy, je to možné.

Klíčová slova: *cizinec, občan, vláda.*

Abstract:

The text deals with the possibility of foreigners to perform the function of a member of the government in Bohemia, Moravia and Silesia. It presents historical examples, especially from the period of Czechoslovakia. He does not see this option as appropriate, but, under current legislation, it is possible.

Key words: *foreigner, citizen, government.*

JEL: *H83.*

Doc. JUDr. **Zdeněk Koudelka**, Ph.D. – AMBIS vysoká škola, Právnická fakulta Masarykovy univerzity Brno, zdenek.koudelka@ambis.cz.

NEKROLOG: STANISLAV KADEČKA (1975–2020)

Filip Rigel

JUDr. STANISLAV KADEČKA, Ph.D. se narodil 1. 10. 1975 v Hradci Králové do právnické rodiny. Po absolvování gymnázia se zapsal ke studiu práva na Právnické fakultě Masarykovy univerzity, kde absolvoval doktorské studium 2003 a následně na fakultě působil do konce života jako vyučující. Též byl činný v advokacii a jako expert ve veřejné sféře. Ve všech třech okruzích své působnosti se věnoval především správnímu právu, zvláště pak právotvorbě územních samosprávných celků a problematice správního řízení, včetně specifik přestupkového a stavebního procesu.

Počátky akademického působení Stanislava Kadečky jsou spojeny s osobností brněnského administrativisty prof. Petra Průchy, kterého vždy považoval za svého učitele a k němuž se hlásil. Byl také jedním z nástupců prof. Průchy ve funkci vedoucího katedry správního práva brněnské právnické fakulty (v letech 2010-14). Rád se věnoval také doktorandům a z jeho popudu se na katedře pravidelně po dlouhou dobu konaly dobrovolné akademicko-doktorandské semináře.

Stanislav Kadečka byl také častým řečníkem a diskutérem na velkém množství odborných přednášek, workshopů a konferencí doma i v zahraničí. Dvě takové akce – letní kroměřížská a zimní jihlavská setkávání ke správnímu řádu – dokonce spolupořádal a byl jednou z jejich hlavních tváří. Z bohaté publikační činnosti Stanislava Kadečky vyčnívá zejm. monografie Právo obcí a krajů v České republice (Praha 2003).

Přestože jeho osudem byla Právnická fakulta Masarykovy univerzity, přednášel správní právo a příbuzná témata po určitou část života také na Ekonomicko-správní fakultě Masarykovy univerzity, na Fakultě managementu a ekonomiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a na Fakultě informatiky a managementu Univerzity Hradec Králové.

Pedagogickou a vědeckou dráhu Stanislav Kadečka vždy spojoval s advokátní praxí, činil tak zcela záměrně a toto spojení vždy považoval za nutnost. Po koncipientských letech v advokátní kanceláři svého otce se vydal na samostatnou advokátní dráhu v roce 2006.

Také zde dosáhl řady úspěchů, zejm. před soudy jednajícími ve správním soudnictví a před Ústavním soudem. Za největší počin ale považoval založení (2013) a posléze vedení KVB advokátní kanceláře, specializované na správní právo a právní pomoc obcím.

Třetí oblastí, kde Stanislav Kadečka jako odborník působil, byl veřejný (zejm. státní) sektor. Byl poradcem ministryně pro místní rozvoj pro problematiku rekodifikace veřejného stavebního práva, členem několika rozkladových komisí (Ministerstva spravedlnosti, České národní banky a Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže) a členem Přezkumné komise Národního akreditačního úřadu pro vysoké školství. Po dlouholetém členství v pracovní skupině pro správní právo se vrcholem jeho činnosti v této oblasti stalo v roce 2014 jmenování do Legislativní rady vlády.

Vedle toho působil jako expert v řadě odborných skupin domácích (Královéhradecký kraj, Svaz měst a obcí) i zahraničních institucí (Rada Evropy, Mezinárodní institut správních věd). Obdržel řadu ocenění - Pamětní čestnou medaili předsedkyně Legislativní rady vlády za přínos při tvorbě českého právního řádu, Cenu rektora Masarykovy univerzity pro rok 2004 a za rok 2015 byl vyhlášen Právníkem roku v oboru správní právo.

Zemřel náhle 17. 8. 2020 během dovolené v Itálii ve věku nedožitých 45 let.

Z významné literatury:

KADEČKA, Stanislav. *Právo obcí a krajů v České republice*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. 424 s. (Beckova edice právní instituty, EPI7). ISBN 80-7179-794-4.

KADEČKA, Stanislav. *Zákon o místních poplatcích a předpisy související. Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2005. 437 s., ISBN 80-7179-918-1.

BOHADLO, David, Jan BROŽ, Stanislav KADEČKA, Petr PRŮCHA, Filip RIGEL a Vít ŠŤASTNÝ. *Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. 700 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7598-052-6.

JUDr. Mgr. **Filip Rigel**, Ph.D. – proděkan Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové, filip.rigel@uhk.cz.

FIRE SCENE INVESTIGATION OF COMPARTMENT FIRE

Jana MÜLLEROVÁ, Maroš KRAJČÍR

1. INTRODUCTION

Investigating the causes of fires is a highly professional activity, the aim of which is not only to determine the cause of a fire, but also on the basis of the conclusions of the investigations, it is possible to determine the legal responsibility of a particular person. Investigating the causes of fires generally develops new and improved methods for detecting, investigating and preventing crime, while helping to introduce these methods into both investigative and judicial practice. The determination of the causes of fires may, for the purposes of this Article, be considered as part of the investigation of fires (part of the investigation of a fire is the determination of its cause).

Determining the location of a fire is one of the most important tasks in determining the cause of a fire. The signs of a fire outbreak and the signs of the direction of its spread are specific evidence, their detection and fixation is the main and most difficult part of the work during the inspection of the fire. Traces of a fire can be simply defined as changes caused by a fire, on the basis of which it is possible to determine the cause and retrospectively estimate the course of the fire. These are visible or measurable physical changes or identifiable shapes that result from a fire or a grouping of multiple fire effects. The effects of fire are observable or measurable changes inside or on the surface of the material as a result of the action of fire.

2. FORENSICS AND FIRE INVESTIGATION

The main starting point for the formulation of criminalistics traces is the general theory of interaction, where the simultaneous action of two or more objects leads to the mutual exchange of information about the action of individual objects and their properties, while a large number of changes occur.

These changes are not immutable after their occurrence, but are subject to various influences that may cause their extinction. Therefore, important attention needs to be paid to this fact.

Typical reasons for the disappearance of changes are, for example:

- deliberate destruction of the footprint by a person interested in the absence of footprints (offender),
- unintentional destruction of footprints (members of the Police Force move improperly around the crime scene and touch objects without checking for criminal signs, the footprints of destroyed persons are destroyed at the crime scene),
- by the action of natural influences (rain, humidity, wind, light, etc.) or by the action of a process that changes the footprint (biochemical decomposition of biological footprints, corrosion),
- the effect of the natural properties of the bearer of the footprint (shape memory of plastics, which leads to the effort to return the plastic to its original form, forgetting information in human consciousness, etc.).

It is precisely in the case of deliberate fires or fires caused by negligence that criminal footprints are often destroyed during fire fighting operations by fire brigades, for example, in the event of the need for rapid deployment to save human life and prevent the spread of fire.

In addition to persons carrying out an intervention in the arrival of the fire brigade and the fire brigades themselves, the investigator of the cause of the fire may also inadvertently destroy the criminal records. These are mainly cases where there is no suspicion of a criminal offense in connection with a fire at an early stage. In the current conditions, it is in the power of people to successfully prevent the outbreak and development of fire as well as directly fight their consequences.

When investigating the causes of a fire, it is important to focus on and thoroughly discuss the question of how any cause of a fire arises. The occurrence of a fire is mainly the result of human activity or inactivity, which can be stated by the following general dependencies.

- Human factor - activity or inactivity of people, which creates the conditions for the possibility of initiation and fire. These are, for example, non-compliance with technical conditions when using the device, absence or insufficient regular inspection of technological equipment.
- Conditions for fire - the immediate cause of the fire. This is, for example, a combustible material, the ability of a combustible material to heat up to the ignition temperature.
- Direct cause of fire - ignition of flammable materials from applied heat.

The formation of the cause of a fire is formed by a chain of links, precisely defined and connected to each other and firmly connected to each other. In the practice of fire investigation, this is a direct relationship. During each fire, there is a certain pattern with a direct relationship between the fact of the fire and the activity or inactivity of people. The process of forming the cause of a fire can be defined by the following scheme.

***Fig. 1**: Process of forming the causes of a fire*

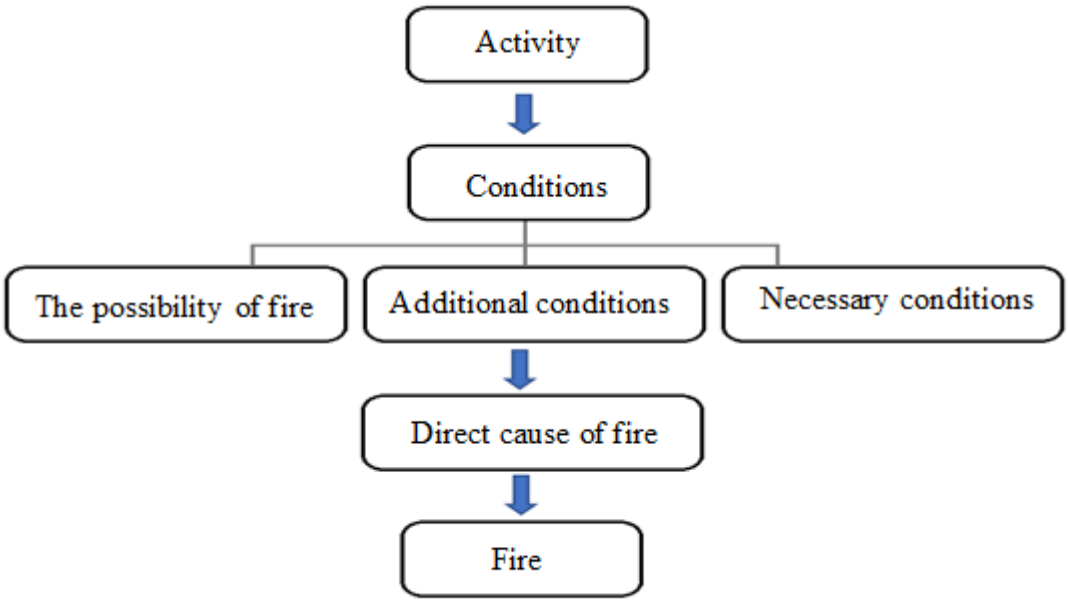

The dependencies shown in Figure 1 are the main activity during the fire investigation. They determine the importance of evaluating the situation at the fire site before the fire and at the same time the situation that occurred at the time of the fire.

Based on the scheme, the following points can be determined:

- The risk of fire only arises under certain conditions.
- If the conditions of fire danger are reached (there is a possibility of fire), it does not mean the necessity of fire. At the mentioned moment, there are no additional conditions (factors or circumstances) which, together with the previous conditions, developed and created the conditions necessary for a fire.

3. FIRE SCENE INVESTIGATION

The material design of the walls of the scale model participated in the selection of suitable insulation materials with properties that would be identical to full-scale brick walls. The prototype of brick walls should be replaced by an equivalent on a reduced scale ¼, which corresponds to 5 cm thick mineral wool with plasterboard 1.25 cm. The integrity of the model is ensured by a metal construction with dimensions of 143x131x75 cm. The construction is relatively simple and therefore will not significantly affect the thermal insulation properties of the model. The construction is made of steel L-profile 30x30x2mm. In general, drywall itself is a retardant. It will resist fire for some time. The surface of the paper will be burned first and then the gypsum layer will start to disintegrate as moisture is removed in a process called calcination. During a fire, gypsum allows heat to transfer through itself and burn paper on the other side. When moisture is removed, the plaster has a whitish appearance. In this state, it may begin to lose integrity. The execution of fire fighting work significantly changes the structure of plasterboard. Plasterboard in the ceiling can fall from its own weight or from the added weight of moisture from water jets.

***Fig. 2**: Effects of heat and flame on model integrity*

Figure 2 shows the front wall of the model after the fire test. We can notice the significant effect of flames and radiant heat on the integrity of the material. Even in real fires, the flames can damage the structure or surface of the wall to such an extent that it becomes dangerous due to its instability, either for evacuated people or for intervening fire-fighters. The degree of damage to the plasterboard or gypsum material in the room can vary, with significantly more damage in one area. Any difference may be either from a localized high fuel load, or may indicate a longer burning time and thus indicate the direction of flame movement. The detector can measure the depth of calcination to measure the extent of damage at any given location in the room. When performing a gypsum calcination test, it is important to ensure a comparison of similar areas. Flammable parts of buildings, structures, objects and materials may show signs of an outbreak of fire:

- Degree of burnout.
- The nature of charring.
- Smoke.
- Deformation of organic materials (melting, discoloration, drying, etc.).

Traces of fire are damage caused by damage to the material. These damages can be caused by flames, hot gases or radiant heat. They can be visible on flammable and even non-flammable surfaces in the form of burns or soot. Traces of a fire are what the investigator examines with the hope of determining the outbreak and direction of the fire.

The experimental test is focused on determining the development of fire parameters of the selected material - polyamide carpet. The fire load in the experimental test was 30 kg/m^2, with 60% being spruce wood and 40% polyamide carpet. The method of storing the combustible materials used in the test is shown in Figure 3. It is important to note that this ratio is planned for the total fire load and therefore will not be the same as the weight ratio of the individual materials.

Fig. 3*: Method of storing flammable materials*

Although the carpet may withstand fire, it will eventually burn. More importantly, if an inflammable liquid is present, the carpet will more than likely hold the liquid by absorbing it into the carpet pad or into the foam pad. Consequently, carpets can act as a wick, which helps burn liquid fuel. As with all floor surfaces, burning or burning indicates a low burn rate that may be associated with the area of origin. The duration of the burn and the state of the burn and its length can affect the type of pattern that is visible.

***Fig. 4**: Destruction caused by fire*

In the case of fires in enclosed spaces, it is possible to observe destructions that occur directly in the fire, with insufficient air access. Specific symptoms of an outbreak often help identify the outbreak of a fire. In case of insufficient air access, the focus of a fire is characterized by a concentration of deep burning. In such rooms, strong destruction is formed directly at the place of fire. Deeply burnt sections of densely stored objects, goods, burnt structures can be present. Plaster or a layer of brick masonry, a protective layer of reinforced concrete, falls on the confined rooms. Rotting in such rooms can develop for hours.

4. CONCLUSION

Due to the action of high temperature during combustion, the material, structures and objects are deformed, damaged or completely destroyed (burned). However, the destruction is usually uneven, which it uses to detect the outbreak of a fire.

Destruction in case of fire depends not only on the length of burning but also on a number of other factors, especially the thermal regime in the burning zone. The temperature development depends on the numerous amount and properties of the combustible substance, which is located in individual sections in the fire zone, exchange of combustion products, air supply and the like. Investigating the causes of fires is a highly professional activity, the aim of which is not only to determine the cause of a fire, but also on the basis of the conclusions of the investigations, it is possible to determine the legal responsibility of a particular person.

Bibliography:

BALOG, K. - KVARČÁK, M. 1999. *Dynamika požáru*. Ostrava: EDICE SPBI SPEKTRUM 22, 1999. 118 s. ISBN 80-86111-44-X.

BENGTSSON, L. G. 2001. *Enclosure fires* [on line]. Sweden: NRS Tryckeri, 2001. [cit. 2014-01-09]. Dostupné na: https://www.msb.se/RibData/Filer/pdf/20782.pdf

KOŇUCH, J.1995. *Zisťovanie príčin požiarov*. VŠB TU Ostrava. Fakulta hornicko – geologická. Ostrava, 1995. 64 s. ISBN 80-7078-270-6

MÜLLEROVÁ, J. 2014. Heat transfer. LAP LAMBERT Academic Publishing. Germeny. 2014. 81 s. ISBN 978-3-659-58993-5.

MUSIL, J. a kol. 2004. *Kriminalistika*. Bratislava: C. H. Beck. 2004. 583 s. ISBN: 80-7179-878-9.

NEFPA 921 Guide for Fire and Explosion Investigation, 1992 Edition.

Abstract:

This article deals with the investigation of the causes of fires, which has a multidisciplinary character, while it is constantly evolving with regard to the applicable legislation in the activities of the bodies performing state fire supervision. It can be defined as a highly professional activity, where the aim is to find out the place and cause of fire on the basis of facts about a specific fire and known laws in the field of heat transfer, reaction of materials to fire, dynamics of fire development and possibly other scientific disciplines. A true expert and specialist in this field cannot do without knowledge of physics, basics of thermodynamics, combustion and extinguishing chemistry, knowledge of fire technical characteristics of substances and materials as well as basics of electrical engineering, fire safety of buildings and last but not least criminology and law.

Determining the causes of fires places extremely high demands on the expert knowledge and practical experience of the investigator. Determining the causes of a fire is one of the most difficult criminal disciplines, due to the complexity of the fire, which appears to be a complex phenomenon and also due to the difficulty of obtaining evidence, the vast majority of which is devalued or destroyed by fire.

Key words: *fire, investigation.*

Prof. Ing. **Jana Müllerová**, PhD. – vedoucí Katedry veřejné správy a krizového managementu, Akadémie Policejního sboru, Sklabinská 1, 835 17 Bratislava, SLOVENSKO, jana.mullerova@minv.sk.

Ing. **Maroš Krajčír** – Katedra požárního inženýrství, Žilinská univerzita, 1. mája 32, 010 01 Žilina, SLOVENSKO, maros.krajcir@fbi.uniza.sk

ANOTACE KNIHY

ÚSTAVA A ÚSTAVNÍ SYSTÉM MEZIVÁLEČNÉHO ČESKOSLOVENSKA

Karel Schelle, Jozef Beňa, Jaromír Tauchen a kol.

Nakladatelství KEY Publishing Ostrava, 2020, ISBN 978-80-7418-330-0, 931 stran.

keypublishing.cz, obchod@keypublishing.cz

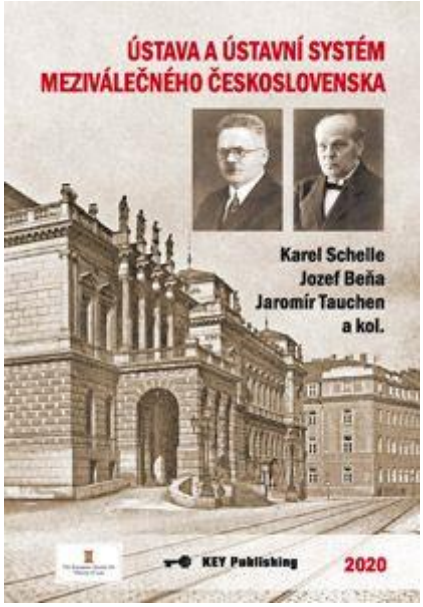

Sto let od vydání první československé Ústavy (1920) inspirovalo skupinu právních historiků k napsání obsáhlé publikace věnované vzniku, vydání a realizaci této Ústavy. Časově je publikace zaměřená na období do roku 1939. Její pojetí je velmi široké, zahrnuje všechny státoprávní problémy, s nimiž se první Československá republika setkala.

Podrobně jsou popsány nejen hlavní ústavou regulované oblasti (moc zákonodárná, výkonná, vládní a soudní), ale obsáhlá jsou i pojednání o právu volebním, postavení Slovenska a Podkarpatské Rusi. Součástí jsou i životopisy nejvýznamnějších prvorepublikových konstitucionalistů.

Jednotlivé kapitoly jsou proloženy bohatou obrazovou dokumentací, zejména portréty známých českých a slovenských politiků. Druhou částí publikace je soubor všech důležitých ústavněprávních dokumentů a vyčerpávající bibliografická příloha. Knihu opatřil úvodem nedávno zesnulý předseda Senátu PČR Jaroslav Kubera. Jedná se o doposud nejobsáhlejší rozbor ústavního vývoje meziválečného Československa.

Obsah knihy: Úvodní slovo – předseda Senátu Jaroslav Kubera, 1. Cesta k vydání první československé ústavy, 2. Prezident republiky, 3. Národní shromáždění, 4. Volby a volební právo, 5. Volební soudnictví, 6. Ústavní soudnictví, 7. Vláda, 8. Slovensko v meziválečném Československu, 9. Podkarpatská Rus v meziválečném Československu, 10. Návrhy na změnu ústavy, 11. Občanská práva a svobody, 12. Ústavněprávní věda, Přílohy.

Redakční rada časopisu

doc. JUDr. Zdeněk Koudelka, Ph.D. ***Předseda***	*AMBIS vysoká škola, Právnická fakulta Masarykovy univerzity Brno*
prof. Vladimír Belych, Dr.Sc.	*Právnická fakulta, Uralská státní univerzita Jekatěrinburg, Rusko*
doc. Akos Cserny, Ph.D.	*Univerzita tělesné výchovy, Budapešť, Maďarsko*
prof. JUDr. Jozef Čentéš, Ph.D.	*Generální prokuratura Slovenska Bratislava, Univerzita Komenského Bratislava, Slovensko*
doc. Ing. Jaroslav Dočkal, CSc.	*Střední škola informatiky, poštovnictví a bankovnictví Brno*
JUDr. Ing. Zdeněk Dufek, Ph.D.	*Fakulta stavební, Vysoké učení technické Brno*
prof. Ivan Halász, Ph.D.	*Národní univerzita veřejné služby Budapešť, Ústav práva Maďarské akademie věd, Maďarsko*
JUDr. Milan Hodás, Ph.D.	*Ústav státu a práva Slovenské akademie věd, Slovensko*
Ing. Radoslav Ivančík, Ph.D.	*Akademie Policejního sboru Bratislava, Slovensko*
doc. JUDr. Ing. Radek Jurčík, Ph.D.	*Mendelova univerzita Brno*
prof. Ing. Ludvík Juříček, Ph.D.	*AMBIS vysoká škola*
JUDr. Alena Kandalcová, Ph.D.	*Ústavní soud Brno*
Mgr. Pavel Kandalec, Ph.D.	*Právnická fakulta, Masarykova univerzita Brno*
JUDr. Petr Kolman, Ph.D.	*AMBIS vysoká škola Praha*
doc. JUDr. Jan Kolouch, Ph.D.	*AMBIS vysoká škola Praha*
prof. Dr. Antoni Olak	*Vysoká škola veřejné a individuální bezpečnosti Katovice, Vysoká škola podnikání a správy Lublin, Polsko*
prof. JUDr. Petr Průcha, Ph.D.	*Právnická fakulta Masarykovy univerzity Brno*
doc. Ing. Milan Jan Půček, Ph.D.	*AMBIS vysoká škola Praha*
JUDr. Filip Rigel, Ph.D.	*Univerzita Hradec Králové*
RSDr. Petr Rožňák, CSc.	*AMBIS, vysoká škola Praha*
doc. JUDr. Jan Svatoň, CSc.	*Právnická fakulta, Masarykova univerzita Brno*
prof. Dr. Boguslaw L. Ślusarczyk	*Řešovská univerzita, Rzeszów, Polsko*
Mgr. Irena Tušer, Ph.D.	*AMBIS vysoká škola Praha*
JUDr. Renata Vesecká, Ph.D.	*Vysoká škola finanční a správní Praha*

Adresa redakce

AMBIS vysoká škola

Časopis Právo a bezpečnost

Mezírka 775/1, 602 00 Brno

zdenek.koudelka@is.ambis.cz

Vydává:

AMBIS vysoká škola, a.s.

Lindnerova 575/1

180 00 Praha 8 - Libeň

Tisk:

NOVPRESS s.r.o.

Nám. Republiky 15,

614 00 Brno-Židenice

Registrováno Ministerstvem kultury pod číslem E 21228.

ISSN 2336−5323

Datum vydání: 31.12.2020

Objednávky předplatného přijímá vydavatel, cena předplatného je 600 Kč ročně, jednotlivé číslo stojí 200 Kč a lze jej zakoupit na adrese redakce. Vychází 3x ročně.

Ambis.